

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204712

UNIVERSAL
LIBRARY

T82 KT 113
R16A

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

రామానుజుని రావు, సారామరావు
(అవినావామి) తిరుప్ప
వేదియనల : F26 .

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T82 Accession No. P. G. 1913

Author R16A

Title దానానాథుని రాసిన, నానానాథుని
రాసిన గ్రంథములు 1926.

This book should be returned on or before the date last marked below

		Text Book	

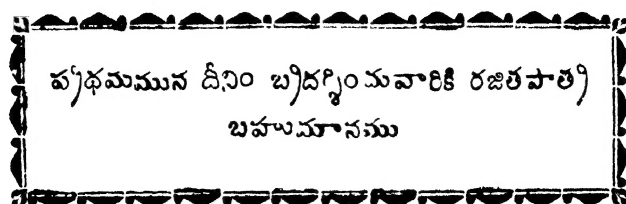
విజ్ఞాపన.



ఇది “అరేబియన్ వైట్స్” కథలలోని “అలీబాబా నలుగురి గొంగలు” అను పేరుగల కథ. దీని నాంధ్రీదేశమునకు పరిస్తూత దేశ కాల పాత్రములకుఁ దగినవిధమున భద్రాచలపురవాసియు స్వరాజ్య రథాదిబహుగ్రంథకర్తయు నగు శ్రీయుత సోమరాజు రామానుజరావు గారిచే—నారు రంగూనుపురమున శ్రీమూర్ధజాతీయ నాటక సభయందున్నపుడు తత్సభాధికారులగు శ్రీ వెంగళ వేంకటరెడ్డిగారి యాజ్ఞాప్రకారము రచింపఁబడి యనేకసారులు ప్రదర్శింపఁబడి పేరుగాంచినది. ఇందలి కథాసంవిధానము పాత్రనామములు యథోచితముగ నున్నదనియే మా నమ్మకము. నెరసులున్నచో పంకితులు మా కెఱింగించి నట్లయిన గ్రంథకర్తగారి యరుచుతిపై పునర్ముద్రణమున సరెంచుకొందుము.

ఇట్లు,

ప్రకాశకుఁడు.



ఇందలి పాత్రలు



పురుషులు.



1. అద్భుతగుప్తుడు
2. అభిగుప్తుడు
3. మైరావణుడు
4. జంబూకుడు
5. నూరీదుడు
6. కరటకుడు.
7. దమనకుడు
8. శేచుక్కు
9. పగటిచుక్కు
10. పోలీసుకర్మచారి
11. ఇద్దఱు భటులు
12. మైరావణుని పరివారము 40 దొంగలు
13. అద్భుతగుప్తుని బంధువులు
14. రామలాలు

స్త్రీలు.

15. చతుర
16. ప్రేమద





అ లీ వా వా
అను

అ దృష్ట విజయము.

కృ థ మాం క ము.



[రాట్టను తిప్పుచు చతుర శ్శీలించుచు]

చతు—(పాట) మోశాన—నూపకం.

జయ జయ రాట్టపునూతా । జయ జయ సుగుణోపేతా

జయ జయ సఫలప్రదాత । జయ సుహితా॥ జ॥

సేనుహిమంబున హ్రౌదన । నిఖిలావనిజయలు నాగరికులై

ప్రొకకులై । విఖ్యాతిని వెంసిరిగదమ్మ॥ జ॥

మాంధ్రేష్టరు బిల్లులెల్ల । మాతగొ నిశక్తిచేత ।

సంభేదిత కుశ్యభాగి జాలములై నశియించును॥ జ॥

తల్లి । హ్రౌదపుల కల్పవల్లీ । సుగుణమతిల్లి ।

పెల్లుగ నిను నాశించిన । బీదల మయు బాలింపును॥ జ॥

అహహా! రాట్టపుదివ్యమహాశ్క్రమము నెంతతలంచినను దనివితీయకు
గదా !

శా. రాట్టాబే సకలార్థసాధక మగుక రాట్టాబే సంపూజ్యమా

రాట్టాబే శ్రరత్స్వ గాజ్యసఫలారంభం బనూనం బగుక

రాట్టం బే పరి దేశవస్త్రహరణబ్రహ్మస్త్ర సాదృశ్య మా
రాట్టం బీశ్వరచక్రసన్నభము స్వారాజ్యపు భాదీప్త మా
సీ పిడికెడన్నము లేని బీదసాధుల కెల్ల

నిర్మలచింతామణి సమంబు

బహువిదేశోన్ముఖ భారతీయధనసౌ

నంతినితాంతనివారణంబు

పరి దేశధనదాహబ్రహ్మరక్ష సమూ

హములసాలి సుదర్శ నాయుధంబు

చిరకాలముననుండి భరతవర్షమునకు

గురుతరాయుశీలఁ గూర్పు తల్లి

మఱునక భజించువారల మనుచుతల్లి

విస్మరించిన నాచు వివేకవల్లి

ఘనతరైశ్వర్యములఁ గూర్పు కల్పవల్లి

కామితము లిచ్చు చరకేయరామతల్లి.

[అద్భుతగుప్తుఁడు ప్రకేశించును.]

అదృ—చతురా ! అతిపవిత్రమైన నీచరకాగానము నా శ్రవణంబునకు
బ్రహ్మసందముం గూర్చి నన్నిందు లాగుకొనివచ్చినది శ్రీకృష్ణ
మురళీనిదము బృందావనమునందలి గోగోపికానికరంబు
నాకిర్పించినటు లీచరకానిదము భారతీయుల నిట్టే సమాక
ర్పించును గదా !

చతు—అటులేసమాకర్పించినచో మనదేశ మిట్లు దరిద్రదేవతకు నిల
యమై యుండనేల? ఇన్నిదినములనుండియు ఖద్దరువస్త్రమునే
కట్టుడని మీరుచేయు ప్రచారములందలి బోధలకు విని యె
దఱు ఖద్దరును దాల్చినారు? ఎందఱు చరకా చేయబట్టినారు ?

అదృ—విదేశవస్త్రవ్యామోహమునఁ బడిన మన హిందువుల దృష్టికిం దలంచుకొనిన మిగుల సంతాపముగదానున్నది.

సీ. కడదట్టమైన యీ ఖద్దరుగడ్డ ధ

రింపలే మను వాగడికుఁ డొకండు

సన్నని గ్లాసుగో సవరించి మురియుచు

విడువఁగ లేని వివేక మొకండు

ఆతపవేళలఁ దతిగఁ సహంబు లీ

మరుకగడ్డల నెడుమూర్ఖుఁ డొకండు

మందంపు గడ్డచే నందంబు జెడునని

మది నెంచు నతిసుగుమారి మొకండు

ఆ. వె. మనము రాట్టమూస మర్యాదకేభంగ

మనుచు దలచు దవ్వజనుఁ డొకండు

ఖద్దరనిన నెఱుంగఁగాలేక వ్యామోహ

వార్ధి ముఁగెఁ భరతవర్ష మిప్పుడు.

[లోభగుప్తుఁడు ప్రవేశించును.]

లోభ—అదృష్టకస్తా! నీవు సుఖముగ నెచ్చటనే ప్రోద్దులు పుచ్చు చుంటివా? చతురా! నీవింక నాచాడు రాట్టమును విడువ లేదా?

అదృ—హరిహరి! సోదరా! పరమపవిత్రమై భరత గాఙ్గాభ్యుదయ హేతువైన రాట్టమును దూపించుచున్నాను? మీ?

లోభ—నీకంటెకి పరమపవిత్రమైనది నాకంటెకి నేడు పరమవిద్రోహ కారణమై త్రోచుచున్నది. నేటి మనయధికారుల యుద్దేశము నెఱుంగవా!

గీ. తివిరి రాట్టఁబునను నూలు దీయువారు

గట్టిఖద్దరువస్త్రము లట్టువారు

పూచి సర్కారునాఖరీ ల్కానువారు

నేడు రాజవిద్రోహములై నెగడువారు.

రావుబహద్దరుబిరుదు నడిగించి సర్కారువారి ప్రాపకము గల్గి యున్న

నాయుంటనే యట్టి రాజవిద్రోహమున కెవమిచ్చెననా?

అదృష్ట—సోదరా! ఇంత యన్యాయముండునా?

సీ. మన పాలకుల నవనూనింపగా నేడు

రాట్టంబు కొత్తగా బుట్టినదియె?

ఇద్దరువస్త్రయు లట్టిన మన పూర్వు

లందఱు విద్రోహులై నవారె?

నాఖరీల్సేయక నాగలి చేబూను

వారెల్ల ద్రోహులై వారగుచురె?

అదిగాక నసహవాదా రాట్టట మొనరించు

నెల్ల రుద్రమతత్వ మెఱుంగువారె?

ప్రభులయిన యట్టి సర్కారు వారికన్న,

నెక్కుడుగ మన మేద్రోహ మెఱుంగనట్టి

వారి విద్రోహులందును బలుకదగునె?

వా రొసంగిన బిరుదుల కారణమున.

లోభ—చీ! నీ దుర్వాదమును మానకున్నావు! సర్కారువారి ప్రాపక

మున్నచో నున కనేకలాభములు గలవు!—కంటోలు బియ్య

ము సందర్భమునను, కిరసనాయి లస్మకమునందును నాకు

రావుబహద్దరుబిరుదు వచ్చినది వారి యనుగ్రహముననేకదా!

అదృష్ట—సోదరా! కోపగింపకుండు; ఆ బిరుదులవలన మీ స్వతంత్ర

శక్తి చచ్చి—కేవలము మీరు బానిసలైతిరి గాని యంతకన్న

నధిక మీమైన గల్గిననా? ఇట్టి యస్వతంత్రపుబిరుదులవలన

నేమిలాభము.

లోభ—అదృష్టగుప్తా! నీవిత యవివేకి వగుదువని నే నెన్నఁ డెఱుగ నైతిని. నీవు చదివినచదువంతయు నేల, తగులఁజెట్టరా ? ఉద్యోగముచేసి ధనము గణింపని సూరివిద్యావివేక ము ? బిరుదలనలన లాభము లేదంటివి ఇటు వినుము.

సీ. పలువురిలో రావుబహుదూరుగా రన్న
యెనలేకీర్తి గణింపవచ్చు
మొగమోటమున వోల్లను గణించి, కొన్నిలు
నందు మెంబరుపద మందవచ్చు
సర్కారుచారితో సమముగా నున్నత
స్థితి నాసనము లధిష్ఠింపవచ్చు
ప్రాప్తకంబున జేసి ప్రతివాదిపై సు
భంబుగా డిక్కిలు బడయవచ్చు
ఇతఁడో విరోధ మేహనిగూర్చుచో
యనుచు సాటివార లనరుచుండ
నొక్క బిరుదుగల్గి యున్నమాత్రంబున
నమితమైనలాభ మందవచ్చు.

అదృ—సోదరా! పాపము శమించునుగాక!—నీవ్యామోహదశకుఁ బరిణామకాలము వచ్చినప్పుడే నీ విందలిఫలితము నెఱుంగుదువు గాక!—

లోభ—సీమొడివాదముం గట్టిపెట్టుము. నీకొఱకై యుద్యోగము మొఁటి విచారించితిని. శ్రేయస్కా-ముడ వైతివేటి, నామాట విని, సర్కారుద్యోగము గావించి సత్కీర్తినందుము.

అదృ—అన్నా! నన్ను నీ వేమన్నను సోయే; కాని నే నుద్యోగము మాత్ర మొనరింపను.

గీ. రత్నగర్భ దరిద్రీవారాసి మునుగ
 పరులపాదఁబులను గొల్చి బానిసలయి
 భారతీయులు సల్పిన పాతకంబు
 భరతమాతను దాస్యంబుపా లొనర్చె.

ఇంక నెంతకాలము కన్నులు మూసికొని దాస్యమహంబుధి మునిగి
 యగచాట్ల నందవలయు ?

లోభ—లేసపోని శ్రీరంగసితులం బల్కుచు నీవంటి తెలివిమూలినవా
 రుద్యోగంబులను మాని నిర్భక్ జీవనంబులను సల్పిన దేశంబు
 నకు దరిద్రముగాదా !

అద్వ—పోదరా! హిందువులు కొందఱు సర్కారువారి యుద్యోగము
 లను మానినందువలన నాదేశము దరిద్రంబు పాలైనది !—
 ఇట్లు విపరీతముగఁ బలుకనే ?

సీ. ఖర్దరువస్త్రము ల్లట్టుట మాని మాన్
 ఛెవ్వరుగడ్డ కాశించినాము
 ఘనమైన చెకుముకియును గృహగ్నియు మాని
 యగ్గిపెట్టె జపాను నడిగినాము
 నవధాన్యములు పండునవని నుపేక్షించి
 దాస్యంబునేయ సిద్ధపడినాము
 అభిమానములు మాని యాత్మశాంతివమెల్ల
 నధమంబు బిరుదుల కమ్మినాము
 చేతితో నెల్లవస్తువుల్ జేసికొనక
 భ్రాంతి నడ్డమైనవిదేశవస్తువులను
 కొని మనధనంబు వెచ్చించి కోట్లకొలది
 తీరని దరిద్రమును కోరి తెచ్చినాము

లోభ—నీయుపవ్యాసములను నేను లక్ష్యముచేయును; నిరుద్యోగివై
యింటఁ గూర్చుండి, ముప్పుటలుచు మేముగ మరుకొనుచుం
టివి కాఁబోలును. నీవుద్యోగముచేయువేని నీ కొక్కకబళ
మన్నము వేయువాడను గాను అధికార, దేశమునందతుట
దొంగతనములు విశేషముగ జరుగుచున్నవి వాని నసహాయ
వాదులు గావించుచున్నవారని శ్రీతీతిగ నున్నది. నీపట్టి ప్రవ
ర్తనము గలవాడవేని, నీకు కారాగృహప్రాప్తి తప్పదు. నీ
కొక్కవారముదినములు గడు విచ్చితిని. ఈలోన నేదియో
యొకటి సిరపఱచుకొని చెప్పుము.....చతురా! నీ వీ
యభాగ్యుని బోధలందఁ జిక్కి రాట్టమును విడువకున్నావు;
రాట్టమును విడువకుంటేవా నీ మర్యాదయును దక్కదు.
జాగ్రత్త. (నిష్క్రమించును.)

అదృ—చతురా! ఓంటివా యీసూర్యుని మాటలు!

చతు—కటకటా! ఎచ్చటనో దొంగతనములు జరుగుచున్నవట! వాని
నసహాయవాదులు చేయుచున్నారని యరుహాన మట! ఎంత
పాపము!

అదృ—ఈశంకముల దీర్చుకొనుటకైన నాచోరులకొఱకు ప్రయత్నిం
పవలసినదే! కాని యీనాటి మసహాయవాదులకు శాంతి
తత్వము బోధపడకుండు టెంతయు నుద్యమమున కవరోధకార
ణముగ నున్నది చూడు—

గీ ధృతి నుపవ్యాసపీఠంబు లెక్కవచ్చు
నింపు దీపిపంగ నుపన్యసింపవచ్చు
తిన్నగా రాట్టమున నూలు వీయవచ్చు
గట్టిఖద్దరువస్త్రము లుట్టవచ్చు
దండియుద్యోగ మాసింప కుండవచ్చు

తగిన యాత్మగౌరవమును దాల్చినప్పు
 విశ్వభారతీయ గామిపవచ్చు
 పూని పరదేశవస్తుగు ల్లానవచ్చు
 కాని, భీషణవిలయ నష్టాలమందు
 నగ్నినర్జయి గుంపెను నదరనందు
 చటులగాతి ఫిరంగుల పేలు సమయమందు
 వివిధదండమాతులు గల్గు వేళందు
 విమలసత్యాగ్రహవ్రతా వేశమునను
 శాంతమును దాల్చుగల్గిన సత్పురుషులు
 కొలదిగా భూతలమున వెలయుచును
 గజాహృదయపులును శాంతి నందునాడె
 సకలభారతీయస్వరాజ్యంబు గలుగు.

చతు—మీయద్యమము హృద్యముగ నున్నది. కాని, మీరున్న
 గారు మిమ్ము గృహత్యాగుల జేసిందో మీ రమితకష్టముల
 ననుభవింతురేమీ కదా!

అదృ—వెట్టివానా ! ఇందులకా విచారము !

సీ. బంహోపల నున్నమండుకములకు నే

యశశంకమూర్తి యాచార మిచ్చె

అంతరాళంబుల నల్లాడుపులుగులు

తినుట కేపరమాత్మ తిండి నిచ్చె

కాననంబున వృద్ధి గాంచి మిన్నందు వృ

క్షుంబుల కెవడు నీరంబు లిచ్చె

జనియించినంతనే జనవిపృత్తిశ్శో

శిశువుల కెవ్వాడు క్షీర మిచ్చె

సట్టికోక నాథుఁ డవ్యయఁ డసృషే
యండు జీవనాయకుండఁ నన్ను
జనన మందఁజేసి మనుమార్గమును జూప
కెటుల సంహరించు నిండునదన.

కావున నింక నున కాచిచార మక్కఱలేరు. మన మింక పోవుదము
రమ్ము.

(ఇరువురు నిష్క్రమితురు.)

ఇది హృదయాంగము.





అలీ బాబా

అను

అద్వైత విజయము

ద్వితీయాంకము

లోభగుప్తుని యల్లు.

[సభాపేషము:—లోభగుప్తుడు, ప్రవచన]

ప్రము—నేను నాల్గు సముద్రపుట్టినింటికి వెళ్ళినప్పుడు నీటికి కొండలో
నింతయల్లరి యేమి ?

(అనుబంధము 1.)

లోభ—నేను చేసినయల్లరి యేమున్నది?

ప్రము—చతురను రాట్టము మానమని మీరు మిగుల నా రాట్టము
చేయుచున్నారట గదా !

లోభ—ప్రముదా ! నీకు సముద్రము రాట్టముపై నింత వెట్టి యేల ?

ప్రము—మీకు విరోధ మేల ?

లోభ—నేటి మనప్రభుత్వమువారి కాగ్రహము వచ్చునని నేను రాట్ట
మును నిరాకరింపవలసినదనినది

ప్రము—మీమాటలను విన్నకొలదియు నాకు పరమాసహ్యముగ
నున్నది ; మీరు విందులకొఱకని బహుమానములకొఱకని
ప్రయముచేయు ధనమునకు మితియున్నదా ?

సీ. దొరల విందలకని, మఱియుచు వేయిరూ

వ్యముల నొచక వెచ్చపఱచినారు

కిసివిసిలోన విస్కీబుడ్ల కింకొక్కి

వేయిరూకలు ఖర్చుపెట్టినారు

పందితోడలకని వైనురొట్టెకని,

మించినధనము వెచ్చించినారు

డాన్సింగుపార్టీహడావిడులకు నొక్క

సంచి చందాల నొసంగినారు

పేరునకు రాస్రబహదూరుగారె కాని,

లెక్కయేలేదు న్యాయమగు లొక్కముకు

రాస్రబహదూరు లగునకరాధమునకు

నిచ్చుచున్నారు ముడుపుల నిల్లు మీరు.

ఉదిక్కుమాలినవిరుగు లేల? వానికై ముక్తిభర్తు లేల? ఇదిలేనివారి

పనియే శ్రేయముగ నున్నదిగదా! గాఢబహద్రుగారని

రాబడిపన్ను తగ్గించడా వోట్లసమయము వచ్చినప్పుడు నోట్లు

చెల్లక పని గడచినదా? అదిగాక, మీ కీదరుకు వచ్చినతరువాత

మన కూరిలోనివా రెందఱు విరోధులమురో తెలిసికొంటిరా?

లోధ—విరోధులై నన్నూరిలోనివా రేమిచేయగలరు? నేను తలం

చుకొన్నచో నాకువిరోధియైన ప్రతివాదిని మట్టుపెట్టిపడగలను.

ప్రమ—అట్టిపనులుచేసి ప్రజావిరోధమును మొత్తం బలపఱచుకొన

జూచుచుంటిరా? కానిండు. మీశకులతో నాకు నిమిత్తము

లేదు; మీరు వ్యర్థముగ ధనవ్యయము చేయుటకుమాత్రము

నేనున్నను. ఈసారి దొరిలకని దొరసానులకని యింటిలోని

గాగిదమ్మిడియైనను కర్చుపెట్టించుదానను గానని తెలిసి

కొనుడు.

లోభ—సరే! నే నిట్టికర్ములు చేయనుగాని, చతురచేత రాట్టకును మాత్రము మాస్పృహగలవా ?

ప్రమ—ఒక్కనాటికి మాస్పృహను. ఈసన్నగడ్డల కంతంతధన మేల వ్యయముచేయవలెను ? కిందటిసంవత్సరము చతుర యొడికిన నూలుతోడనే మాయందటిబట్టలను నేయించుకొంటిమి ఏదో విధమున ధనమును కూడబెట్టవలయునని నేను వ్యయింతును చుండుగా నది సమీపతరుగదని మీరు విచారించుచున్నారా? అది గాక దిక్కులేనిదిగాదా యని నేను చతురం దెచ్చి యింటజేర్చగా మీరు దానిపై దుర్బుద్ధిగలిగినదని నే నిదివఱకే గ్రహించితిని. అట్టి పెట్టి వేషములు వేసినచో మీరావుబహద్దరుపెద్దతన మను నడువీధి కెక్కించెదను. తెలిసినదా ?

లోభ—ప్రమదా ! నాకా ! దానిపై దుర్బుద్ధియా ! ఎంతమాత్రంత మాట ! నాతమ్ముడదృష్టగుప్తుడుగాని దానితో సంసము లాడునది నేను గాదు.

ప్రమ—అన్నట్లు చెప్పవచ్చినమాట మఱచితిని. మనకొంపపై గవ్వ యాదాయముగాని గడియతీరికగాని లేని మీతమ్ముడొకడు తిని తిమ్మరాజువలె తీరుగుచుండుటేమి? అతనికి త్వరలో నుద్వాసన చెప్పినచో మన కెంతయోకర్పు లగును.

లోభ—నేను సంసలకే సమయమున కెవరుచూచుచున్నాను. ఉద్యోగముచేయునని చెప్పగా చేయనని యేమేమో పెద్దకూతలు కూసినాడు ; ఒకవారిముదినములలోపల నేదోయొకటి స్థిర పడచుకొమ్మగలిగి. ఉద్యోగముచేసెనా మనకు లాభమే చేయుడ యిటునండి గెంటివేసెదను.

ప్రమ—అది మంచుకానిండు

(నిష్క్రమించును.)

లోభ—బ్రదికితినిరా దైవమా ! ఏమిచిత్రమో భర్తనయ్యను-
నాయెనుట నిదియున్నంతసేపును నాగుండెలు కొట్టుకొనుచునే
యుండును. నేనే యననేల ?

గీ. రాజసభలందు ప్లాటుఫారములయందుఁ
జేరి ధణధణ లాడించువారిలోన
మూడువంతులు కొంపలో ముదిత గీచి
నట్టిగీటును దాటలేనట్టివారె.

ప్రమద చెప్పిన యన్నివిషయములకన్న చతురవిషయమే—నామదిని
మిగుల వేధించుచున్నది. దీనినుదరాకారముం జూచినప్పటి
నుండియు నాహృదయము మదనతాపవశమై మఱుగుచున్నది.
కాని చండశాసనురాలగు నాసతిని దలంచినచో నామాట
యెత్తుటకే భయమగుచున్నది. ఈనడుమ నిది పుట్టినంతికిఁబోయి
నప్పుడు పీలగుననుకొంటిని గాని నాకు క్లబ్బులోని పార్టీలతో
డనే కాలము సరిపోయినది. ఆహా! చతురసౌందర్యము!

సీ. వెడఁదలై నిడుదలై వెలయుకన్నులలోన
చాంచల్యమును జూపు వించుబోఁడి

సవమోహనంబుగ నవ్వినఁ జెక్కిళ్ళ
చిఱుతగుంటలుగల వరక పోల

అంటిన వసివాడు నను విభ్రమము గొల్పు
నవనవాంగకముల చివ్వురుబోడి

మునుల నేనియును సమ్మోహసాగరమున
ముంచునందముగల్గు నంచయాస

పొడవుగాక మిగుల పొట్టియునుంగాక
తగినరూపు గల్గు సొగసులాడి

దీనిమీఱుదాని దీనియానగుదాని

నింతవఱకుఁ గాన నింతులందు.

దీనిని వశముగామించుకొని యానందించుభాగ్య మెట్లుగల్గునో నాకేమి
యుఁ బాలుపోకుండనున్నది. అదృష్టగుప్తునిపై దీని కించుకయను
రాగ మున్నట్లున్నది. కాని యింతటితో వాఁడే నాగృహము
నుండి విరుగడయై పోవనున్నాఁడు గదా ! ఇంక నా కావచార
మేల?జామురాజియైనట్లున్నది. క్లబ్బునకుఁ బోయి
రెండు పెగ్గులవిస్కీ గొంతుదిగబాల్చితినా యిందులకేదేనియాలో
చనము తోఁపఁగలదు. ఈదినములలోన క్లబ్బులోన విస్కీ-త్రా
గుట ఘనకార్యములలో నెక్కటియైపోయినది.

సీ. పలుపురు గొప్పవారలతోడ స్నేహంబు

గలిగింపఁగా సహకారి యగుచు

దొరలతోనైనను వెఱవక ప్లేక్ష్యేండు

చేయింపసాధనోపాయ మగుచు

నెట్టిచింతలనైన నిట్టె మాయంబొన

ర్పగదగునొపధ్రపాయ మగుచు

మదిన ధైర్యంబును మాయించి నిర్భర

ధైర్యంబొసఁగ వరదాన మగుచు

భాసురానందదివ్యవారాసిఁ దేల్పు

స్నేహితునివంటి దైనవిస్కీరసంబు

నింతచవిజూడఁ గ్లబ్బున కేగకున్న

వాఁడు నవనాగరికుఁడు గాలేఁడు శేఁడు.

(స్మిష్కమించును)



ద్వితీయ రంగము.

[కరటకుడు విస్కీ-బుడ్డితో ప్రవేశించును.]

కర —

పాట.

హాయిహాయి మహానందసందాయి ।

బహుమాయా మయముగద సారాయి॥ హాయి॥

లోకంబుమరపించి । శోకంబుమాయించి ।

ధైర్యంబు దెప్పించుగా ।

హయ్ హయ్ - శౌర్యంబునిప్పించుగా

గాలిలోన । స్వర్గమంత । గానుపింపజేయుగా ।

మేలొబ్రహ్మజ్ఞాన మిప్పించుగా॥ హాయి॥

పార్శ్వోడి పాపుకెళ్ళి యెనిమిదిరూపాయలిచ్చి విస్కీ-బుడ్డి రహస్యంగా తెచ్చి నాకిమ్మని బాబుగారు లోభగుత్తుడుగారు చెప్పినారు. ఇది ప్రేమిదమ్మగారి కంటబడగూడదట ! నామ్మట్టుకునాకు— దీన్ని చూడగనే కళ్ళుచూసుకొపోయి నోరూట లూరుచున్నది. మెల్లగా మూతవిప్పి సగం తాగేసి కాళీలో నీళ్ళు భరాయిస్తే కనుక్కునే వాల్లెవళ్లు ? బాబుగారికి సహచర్యకుంటే యింకొకబుడ్డి తెప్పిస్తాను! లెక్కేమిటి? నిర్భాగ్యులు ముండకొడుకు మాదమనకుం డెక్కడికో. చస్తాడు- సమయాని క్కనపడడు- తాగుబోతుకు తోడులేకుంటే కష్టం—ముండలముతాకోరుకు తోడుంటేకష్టం-(బుడ్డి మూతివిప్పుచు) ఈమూలగదిలో కెత్వ రూరారు. నాయివ్వుమే యివ్వు- నేనూ చూస్తూవుంటానుగదా గొప్పోరు గొప్పోరనటమే కాని గొప్పోరేంతాగ్గలరు? నాజుకు గాలిగ్లాసుతాగేటప్పటికీ పరలోకం కళ్ళజూచి కళ్లుతేలేస్తారు అయినారమ్మసారాయి ముందర విసికీ బ్రాండ్-నిమాలేని చెత్త సరుకు—నోటికి గాచేవుండను. ఇటువంటి సరుకు—రెండు

మూడుడ్రాము లయితే ఆపోదు. బుడ్డిబుడ్డి పూర్తిగా తాగేస్తే ఏదో కొంచెం—చిమచిమ లాడుతుంది. గొప్పో రిందులో సోడాలు లిమిసేడ్లుకూడా కలుపుతారు—చప్పగా గాటుచచ్చి పోవడానికి—తాగడమంటే వాళ్ళకేం దెలుసును. (బుడ్డితో దానిని) మొత్తానికి రమ్మకంటే కొంచెమసహ్యం తక్కువ— అసహ్యంతక్కువే—అసలుపనీ తక్కువే. తాగేవోళ్ళుతాయి నండి బాబూ! ఎనిమిది రూపాయిలు బెట్టి— యిసికీతాగటంకంటే యెనిమిదణాలు బెట్టి— కమ్మగా రమ్మసారా తాగటం తెలివైన పని. ఇప్పుడు చాలామంది గొప్పగొప్ప రాపనేచేస్తున్నారు; తాగేటప్పుడు కొంచెం కళ్ళుమూసుకుంటే రమ్మసారా దీనమ్మ మొగుడు పనిచేస్తుంది. ఇప్పటికి పిలకట్టుకుందిరా బాబూ— పట్టుదప్పకుండా మరికొంచెంపుడే బిగిస్తాను. (మరికొంత తాగి) అసహ్యమంతా మొదటిసారే—కాని, నిషాచేశా కెంతతాగినా పానకమే— ఇంత తాగానుగన కీమాత్రం పనిచేసింది. (బుడ్డి చూచి) చాలాతాగేశాను బాబూగా రేమంటాడో! ఏమంటాడు? బుడ్డి తెస్తుంటే చేయజారి పగిలిపోయిందంటాను. (తలవిసరుట సూచించి) రెండోసారి తాగిందంకుకుంది. ఇప్పుడు చూడరా నాసామిరంగా నాతమా—ఇప్పుడు హరిహరారు లొచ్చినా నన్నాపలేరన్నమాట— దమనకుడుగాడుంటే పాప మింకొంచెం తాగేసునుగదా! దురదృష్టపు గాడిదెకొడుకు.

పాట

సారాయిదాగితే స్వర్గమ్మరా । యేవి ।

కారమ్మలేకుండతాగండిరా॥ సారా॥

కిందేడులోకాలు । మీదేడులోకాలు ।

గాజునీసా చిన్న కంతాన జూడరా॥ సారా॥

ఈతకల్లంటేను సాతదైవమురా !

తాటికల్లంటేను తల్లిగాదంటారీ !

రెండుపూటలు కల్లు వొకపూట సారాయి!

దండిగా తాగేసి ! తొదనా లాడరా! సారా!

[ప)మద ప్రవేశము.]

ప)మ—ఈమూల నెవ్వడో వెట్టికేకలు వేయుచున్నాడు. (దగ్గరకు వచ్చి) ఏమియిది. కరటగుడు-అబ్బ-ఏమి యీదుర్గంధము-సం దేహ మెందులకు? తెగతొగుచున్నాడు; నీని కీయింగ్లీషు సారాయ మెక్కడిదో. ఏ డిప్పు డీప్రపంచమున లేడు. ఈ సమయమందే వీనినోట కొంత ప్రేలింపవలెను. కరటకా! — కరటకా! —

కర—(కన్నులు మూసికొని యాగుచు) ఎవడురా అది ? దమనకా !

ప)మ—(స్వ) వీడు : పు దమనకనిగ భావించిరాడు. నేను నటులే నటించెదను. (ప్రకాశముగా) ఓహీ ! కరటకా ! నేను లేకుండ తొగుచున్నావా !

కర—హే-హే ఏ ఏ ఎక్కడుండకొడకా ! నీకు లేకుంక తాగుచు నటరా! నీవు లేనవి బెంగెట్టుకుని సన్నుట నిష్ఠూర మేస్తు న్నావా! దొంగు తాగే యిసికీ- కొంచె రుచిచూసు-

ప)మ—కరటకా! బాబుగా రింకా జీతమైన నివ్వలేదే? నీ కి విస్కీ- యెక్కడిది ?

కర—(యాగుచు) ఎందుది యాపాము లిచ్చి సొంతానికి నాచేత తెప్పించారోయి యెదవనాగన్న-

ప)మ—కరటకా ! బాబుగారు విస్కీ-త్రాగెదరటరా !

కర—(యాగుచు) అబ్బో! విచిత్రాలు నేర్చుకున్నావు లేరా! నువ్వె

న్నిసార్లు వెమిచెట్టుగారి కెరకలేకుండ తెచ్చియుచ్చాపు
గామరా ?

ప్రమ—అవునవును. నేనూరకే యుంటిని; కాని యప్పుడు ప్రత్యేకము
గా బాబుగా రీ వేళ నేల తెప్పించిరి?

కర—(తూగుచు) ఇదిగో ! మనలోమాట రహస్యంసుమా! ఈరాత్రి
అంతాపండుకొన్నతరువాత, చతురభోటి మాట్లాడి దాన్ని
లోబరుచుకుంటాడట ! రవంతధైర్యంకోసం యిస్కీ తెప్పించాడు.

ప్రమ—చతుర సమ్మతించినదా?

కర—ఏమో ! నన్ను వాగించకురా ! మనస్సు తిన్నగాలేదు. బుడ్డిలో
నింకేమయిన మిగిలినదా?

ప్రమ—అ ! ఇదగో ! (ఇచ్చుచు)

కర—(త్రాగి) నాకు సదరొస్తుంది. లేవకురా. (పరుండును.)

ప్రమ—(తనలో రోషముతో) ఏమి ! చావు తుదకు లావునూలుచుని
నట్లింతకాలమున కీయనకు చతురపై భ్రాంతిగలిగినదా! ఈప్ర
మద గుడ్డిదనుకొనెనా? నానోరు నెక్కి యొకమూల బడ
వైచి స్వతంత్రముగ చతురభో నేకచ్ఛత్రాధిపత్య మొనరింప
దలంచెనా ! ఈసాభాగ్యమునకు త్రాగుడాకటి యభ్యాసమైన
దా ! నే ననుమానించుచునే యుంటిని. కాని మ్మితనిసంగతి
కనుగొందును.

(అనుబంధము 2)

(నిష్క్రమించును.)



తృతీయరంగము.

లోభగుప్తుని మందిరము.

[చతుర రాట్టముత్రిప్పుచుఁ గూర్చుండియుండును.]

(అనుబంధము 3.)

చతు—(విచారముతో) అకటా ! నాస్థితి కృమకృమముగ నపాయము గఁ బరిణమించుచున్నది. నేనేమిసేయుదును? నేటిసాయంకాల మున, లోభగుప్తుఁడు నాకడకువచ్చి-నాపైఁ దన కమితానురాగ ముగలదని-తన్ను ప్రేమింపుమని పల్కి నిర్బంధింపఁబోయి యం తలో-ప్రమద యచ్చటికివచ్చుటచేత—నన్నువదలి చనినాడు. తల్లిదండ్రులు గతించినకతమున, నీప్రమద నన్ను పెంచిపెద్దదా నింజేసి ననినమాటయే కాని, నేను కేవల నిరర్థకజీవనమైనైతిని గదా ! దేశమంతయు నాందోళనమునందుండ-నిరర్థకురాలనగు నావలన దేశమున కుపకారలేశమైన లేదు గదా ! ఏలనాజీ వితము?

మ. చరకా ద్విప్పుచు, దేశమాతపయి భాస్వదీతము ల్బాచుచున్
పరమానందమునన్ స్వరాజ్యవిధికై పాత్రంబు చేఁబూనుచున్
సర్విఁ హిందుజనప్రబోధమునకై సంచారముం జేయుచి
క్కురణిఁ భారతమాతఁ గొల్వనగుభాగ్యం బెల్లు చేసూచునో.

అహ ! దేశ సేవచేయని జన్మము జన్మమా !

సీ. ఆశాంతరము లంట దేశసంకీర్తన

నోరునొస్వగఁ బాడనేరఁ డేని

పూని చేతులు మెప్పిపుట్టెడునందాక

ప్రీతి రాట్టపునూలు వడకఁడేని

కాంగ్రెసుచందాలు గణింప పాదము

లరిగెడునందాక తిరుగఁడేని

సరసవాక్యములతో శాంతితత్వమును దే

శంబున నందందుఁ జాటఁడేని

ప్రేమ దేశీయవ్రత మాచరింపఁడేని

చేరి హైందవలక్ష్మీఁ బూజింపఁడేని

వాఁడు భారతమాతగర్భంబుఁ జెఱుపఁ

బుట్టినట్టి యభాగ్యుఁ డీపుడమిలోన.

(గడియారము పదునెకండుకొట్టుచున్నది.)

అబ్బ ! ఆలోచనం దవిలి పొందే యారయనైతిని. చాలరాత్రి యైఁది. ఇంక వెళ్ళి పండుకొందును. నేటిరాత్రి యేమిహేతువు ననోకాని యన్నదమ్ములిద్దఱును గృహమునకు రాలేకు. స్రమద నిద్రించుచున్నది.

[అదృష్టగుఱుఁడు పోవేయించుచున్నాఁడు.]

అదృ—చతురా ! నీవింకను మేల్కనియే యుటవా ! చాలరాత్రి మిఱినదికాదా !

చతు—మీకుగానిరాత్రి నాకై నదా !

అదృ—నేనిక నేటితో గృహత్యాగివై పోవలసినవాడనేకదా ! నాకు దివారాత్రి విభాగముతోఁగాని సుఖముతోఁగాని యేమిపని యున్నది?

చతు—ఆర్యా ! పితౄర్జితమగు నైశ్వర్యముగల సమిష్టికుటుంబము గదా మీది; మిమ్మింటినుండి పొమ్మను టాతనికి ధర్మమేనా?

అదృ—ఈదినములలో సామంతమే ధర్మము.

చతు—లోకులు మీసోదరుని దూషింపరా?

అదృ—లోకులకు వెలచువాడైనచో నిట్లు పోవర్తించునా? ఇప్పుడేమి చేయుచున్నాఁడో యెఱుఁగుదువా?

చతు—ఏమిచేయుచున్నాఁడు?

అదృ—రైలుప్రేషనులోని రిఫ్రెష్మెంటురూములో తనశరీరమును తా
నెఱుంగకుండ నున్నాను.

చతు—కటకటా ! ఈ మాధుపానభూత మాతని నెట్లావహించినదో
కదా ! తాగుబోతు లెంతబుద్ధితక్కువవారు !

సీ. వరనిర్మలాంబు సేవనమున నే కదా

మాతగతతి బలోపేత మయ్యె

జలపానమున గదా శాంతస్వరూపగో

మాత సుశీరప్రదాత యయ్యె

తుహినపావనవారిదోహదంబున గాదె

క్షీతిరుహంబులు ఫలాన్వితము లయ్యె

నీరు ద్రావుట గాదె నింగి వేలుచు మేఘుఁ

డింపుగా నవని పర్షింప నయ్యె

సఖి బీవనముల కాధార మై నీర

మమరుచుండ జనము లాశత్రోడ

శారవంబు ధనము నారోగ్యము హరించు

మధువు ద్రావుచుండు రథము లగుచు.

అదృ—చతురా ! ఎన్నిప్రయత్నములుచేసినను మానదేశ మీమధు
పానభూతమును వదల్చుకొనలేదనియే తోచుచున్నది.

చతు—సరిగాని—మీ రీగృహమును వదలినపిదప నెందుబోవుదురు?

అదృ—నాజీవనమునకా విచారము !

గీ. దేశమంతయు చర్చితాధీన మగుచు

భూరికిల్లోలవారిధి మునిగినపుడు

భారతీయునికర్తవ్యభారి మేది

దాని నొడల సుప్రీతిఁ దాల్చునాడ.

చతు—అట్లైన నా దొక్కకోరిక యున్నది. మీ రాలకింపవలయును.

అగ్ర—అదియేమి?

చతు—ఈనవ్వుగృహంబునుండి వెలువడి, యానందముతోడ దేశారాధనము గావింపవలయునని యున్నది.

అదృ—ఆడుదానపు నీ వేమిచేయుచువు?

చతు—ఆ! అదేమిమాట! ఆడువారలు మనదేశమం దెందలు దేశసేవ చేయుటలేదు.

సీ. భారతమాతృసేవాధీన గాదె యా

పావని కిస్తూరి బాయిగాంధీ

రహటుల కెల్ల మార్గప్రదర్శక గాదె

నిర్మలాఖ్య సరోజినీమత్తెల్లి

సకలంబు దేశసేవకు రోసె వరభక్తి

పూర్ణ మకా మనయన్నపూర్ణమాంబ

కులవృత్తి మాని నిష్కలుష సేవావృత్తి

బురు బూనె యామినీపూర్ణతిలక

యెంద తెందతో మనదేశమందు నిప్పు

డబలలే కార్యరంగమం దవతరించు

చున్నవారలు గాన నాయోపినంత

సేవ గావించి సార్థకజీవి నగుదు.

అదృ—నీయద్యమము జ్ఞానాపాత్రమేకాని—ఎవరది? ఓహూ! నా

యన్న మధుపానవశమున తూలుచు నీట్లు వచ్చుచున్నాడు.

చతు—ఎంత ఘోరము!

[లోభగుప్తుడు మధుపానము చేసి ప్రవేశించును.]

లోభ—ఓహూ! అర్థరాత్రమున మీ నిద్రలు నిందుజేరి శృంగార

నాటక మాడుచుంటిరా!—వినాశకాలము! ఓరీ అదృష్టగుప్తా!

నీ ప్రద్యోగము చేయునది చేయనిది నిర్ణయించి చెప్పవలసినది

నేడే. వింటివా! హే హే హే హే-నీకు చతురపాదములకు
సేనచేయు మహావ్యోగము లభించినదికాదా! ఇంక వే
ఱువ్యోగ మేల?

[ప్రసూద చాటున ప్రవేశించును.]

ప్రసూ—(స్వగ) కరటకుడు చెప్పినదంతయు జరుగుచున్నది. కానిమ్ము.
అదృష్టగుఱు నింటనుండి వెడలఁగొట్టినీ-తరువాత సీతఁడు చతు
రపై చేయివైచినప్పుడు బయల్పడుదును. (చాటున దాగును.)

లోభ—ఓగీ! మాటాడవేమి? సన్నిపాతజ్వర మేమైన నావేశించినదా!

ప్రసూ—(తనలో) మధుసూనసన్నిపాతము నిన్నావేశించినది.

అదృ—సోదరా! ఈనిష్ఠురములతో బనియేమి? నే నుద్యోగముల
కాశించువాఁడను గానని యెఱింగియు పలుచూరులు పొర్లిప
నేల?

లోభ—అట్లయిన నీనడిగేయిగో నాయింటనుండి కదలవచ్చును.

అదృ—సోదరా! మధుసూనమత్తతచే నొడ లెఱుంగకున్న నీకు నే
నేమిచెప్పఁగలను? కాని,

క. మనతండ్రి గణించిన వీ

ఘనసంపదలెల్ల నాకుఁ గలదర్థము నీ

వనరాకు నాకు లే దని

యనుచా! న్యాయంబు సలుపుమా దయతోడ.

లోభ—నీమేమి! ఇందు నీకు భాగముగలదా! ఇది మనతండ్రి గణిం
చిన దనియూ నీయభిప్రాయము! మనతండ్రియొద్ద యిందు చిల్లి
గవ్వంతలేదు. ఉన్నదానిని నిర్వాహినిచే చిన్ననాటనుండియు
నీవే తిని పాడుచేసితివి. ఇది నాస్వార్జితము! వెట్టియాశలు
పెట్టుకొనక కదలుము.

ప్రసూ—(తనలో) తాగియున్నను చక్కగాఁ జెప్పినాఁడు.

అద్వ—(కన్నులు మూసి) పరమేశ్వరా! నా కీగట దెచ్చితివా! ఈ
 ప్రపంచసముద్రమున నేకాకింజేసి న న్నేమిచేయఁ దలచితివి?
 లోభ—ఇంక నాలోచించుచు నిలువఁబడియుంటి వేమి? కదలెదనా
 లేదా?

అద్వ—సోదరా! నీయుద్దేశముల్లున్నప్పుడు, నేనెట్లు మారుపల్కుదును?
 కాని ధర్మాధర్మములను బరీక్షించు పరమేశ్వరుడు నీ యన్యాయకృత్యములకు నీ కేకుస్థిని గలిగించునో యని మిగుల విచారించుచున్నాను.

లోభ—మర్నార్థుడా! ఏమంటివి! నన్ను భగవంతుడు శిక్షించునని-
 నేను పాపాత్ముడనని యాక్షేపించుచుంటివా! కదలెదవా-
 గెంటనా?

అద్వ—నీ కామాటయు కష్టమైనదా! కానికన్న పోయెదను. సోదరా!
 సెలవు. అసహాయుడను నీ సోదరుడను. అర్థరాత్రి మున నింట
 నుండి గెంటుచుంటివి! ఇంకులకు నీ కేవాటికైన భగవంతుడు
 పశ్చాత్తాపము గలిగించునుగాక! నా కాపరమేశ్వరుడే శరణ్యము.

ఆ సవతితల్లియాన భవనంబు మోసవడి

నట్టి ధుర్రున కెవ్వఁ డార్తి బాపె

నట్టి దేవదేవుఁ డాద్యశశూన్యుడే

కాచుఁ గాక నాగు గాసి దీఱు. (నిష్క్రమించును)

చతు—(తనలో) ఆహా! ఎంతశాంతమూర్తి వెదలిపోవుచున్నాఁడు.

ప్రమ—(తనలో) ఇప్పు డీతాగ్రుణ్ణాతు చతురపై సత్యాచార మాచరింపఁగలఁడు. కావున నేను జాగరూకనై యుండవలెను.

లోభ—హే హే హే హే—చాకొంపనుండి శని వదలిపోయినది.
 చతురా! ఎన్నివాళ్ళకు చా కొంటరిగ దొరికితివి. ఇంక నీవు

నన్ను హరిహరభోజనం. అదిగో మొగము చిట్టించుకొనుచు
న్నావు! నాదగ్గరి వాసన వచ్చుచున్నదా యేమి? ఈవాసన
రాకుండా, నీకొఱకే చెడునెందుకట్లను గుడ్డలకంట పూసి
కొంటిని. ఇంకిచు వాసన యేమి?

గీ. కీచకుని క్రొక్కది దనును నాదిట్లు
సీత రావణ ధన్యాత్ముఁ జేరినట్లు
అల కిరాతుని దనుయంతి యునినట్లు
నన్ను నయఁజూడరాదని నన్నుతాని.

మొగ మట్లు ముడిచినావేమి? ఇది కుర్రలు త్రాగిన ప్రేలాపన మను
కొనుచున్నావా? నన్ను చూపుకొని తిరిగి మొట్టు—కొంచె
మానగిడుకొఱకు విస్మయపించినమాట నిజమేకాని, నేను
మంచి వ్యక్తిలో నున్నాను. పొగపాటేమియును లేదు.

చతు—అయ్యో! నన్నెంటినినించేసి మట్లు చేయుట నీకుదగునా?
లోభ—ఏమి? బుటరిదానవా! నేను దండుకండుగా నెంటరిదాన
వయ్యెదవా? (దగ్గరను బోవును.)

చతు—(వచ్చుకొని) నన్ను పెంచి పితృసమానులైయున్న మీ
దుర్వాంశ కూడదు. (అనుబంధము. 4)

లోభ—హే హే హే—చతురా! నీకు బాత్రిగా శాస్త్రజ్ఞానము లేన
ట్లున్నది అడ్డవిడ్డముగ మాటాడుచున్నావు! నేను నిన్ను పెంచి
నగునని తెచ్చి ననుచున్నావా?

గీ. లేమిరో! నిన్ను పెంచుట లెక్కయేమి?

చచ్చి మనసిందెఱు సృష్టివికట్టి
బ్రహ్మయే నన్నచిడ్డను భారతిని, ర
రమించె ననిపల్కు వినవె యోమించుబోణి.

అంతటిగా డాపించేనుగా కురువని నున కేమిదోషమున్నది?

ప్రమ—(స్వగతము) పాండిత్యము క్రమముగ ముదిరి తలకెక్కుచున్నది.

లోభ—ఏమియ్యలోచించుచున్నావు? సమ్మతియైనదా ?

చతు—వాంఛయే లేని, నష్టల బాధించెదరు?

లోభ—అబ్బ! ఎంతజాతశయ చూపుచుంటివి? వాంఛ గీంఛ యని సంస్కృత ముపయోగించుచుంటివే! అంతవాంఛయే లేని దానవైనచో-అదృష్టగుప్తునితో నాగుసగుస లేమి? అర్థరాత్రి మున రాధారసేధారము లేమి? అదృష్టగుప్తుడు నీ కైశ్వర్య వంతుడయ్యెనా! నేను దరిద్రుడనైతివా! వాడు డండగాఢుడయ్యెనా! నే నహంకారినైతివా? వాడు సరసుడయ్యెనా! నేను విరసుడనైతివా? అబ్బ! తనకు వాంఛయేలేదట!

ప్రమ—(కోపముతో తనలో) ఏని సరసమునుండ! ఇంతకాలమునకు సరస మార భించి గాఢ నా కన్నుల యెరుటనే యొకతొత్తుతో సరసమా! పోయి నోటిమీఁదఁ గొట్టుకునా?

చతు—చూడమా! దిక్కులేని నన్నిట్లెల దుఃఖంపఁజేసెదరు? మీ దారినిపోయి పండుకొనుట; ఇది చూచిన ప్రమదాదేని యా గ్రహించును.

లోభ—(వికటముగ నన్ని) ఏమేమీ! ప్రమదపేరు చెప్పి నన్ను బెడఁచుచుంటివా? ఆ వెట్టిభ్రాంతి మానుము. అదిగాక, దిక్కులేని దానవను దుఃఖము నీకు? ఆరుఁఖ మదృష్టగుప్తుఁ డిల్లు విడిచి పోయెననియ్యమా? నే నెఱుఁగుదునులే-నాదగ్గఱ లేనిపోని బెట్టు సరులు చేసితివా నిన్నిప్పుడే బలమతముగఁ గొంగలించుకొందును. (కొంగలించబోవును.)

చతు—(పెద్దగా నాకొందించుచు) హా! దైవమా! నన్నిప్పుడెవ్వరు రక్షింతురు!

ప్రమ—(ప్రవేశించి నిశ్చదీసి) ఏమీ యర్థరాత్రమున నీ గంజగో
ళము! మీరిద్దఱు నిచ్చట సరసములు ప్రారంభించినారా ?
ఆహాహా! ఎంతయందముగ నున్నది ! సిగ్గులేని మొగమునకు
నవ్వే సింగారమట! ఈతాగుడు- ఈ సరసము- ఏడ్చినట్లున్నది;
పూర్తిగ తాగుబోతులలో జేరినట్లేనా, యింకేమైన సంతయ
మున్నదా! చచ్చినట్లు పోయి పండుకొనక నింకను నిలువబడి
యుంటివా! నీ రావుబహదూరుప్రయోజకము నిట్లు వెలిగిం
చుచుంటివా! అజ్ఞానీహీనుడా!

గీ. మూత్రమునకన్న దుర్గంధపూరిత మయి

డాయగ నసహ్య మైనసారాయి ద్రావి

నడికెరేయిని శృంగారనాటకంబు

లాడుచుంటివ! నీబుద్ధి పాడు గాను.

లోభ—(భయముతో తడబడుచు) కాదు-కాదు-నా-నా మాటవిను.

ప్రమ—ఛీ! దుర్గంధపూర్ణమైన నీ నోరింక నాకడ విప్పకు. పోయి
పండుకొనకుంటివా చూడు- నే నేమిచేసెదనో- నీతిబాహ్యు
డా! కులభ్రష్టుడా! తిరిగి హత్య త్తరము లిచ్చుచుంటివా?
పొమ్మిచ్చుటనుండి.

లోభ—(సిగ్గుమించుచు)

ప్రమ—ఏమే నడిరేయి మేలుకొని నీవు చేయుచున్న దిదియూ! దుర్మార్గు
రాలా! తాచుపాము నొడిలో జేర్చినట్లు నిన్నింట జేర్చి
నింతంత చరిత్రములకుఁ గారణమైతివా?

చతు—అమ్మా! నాదోష మేమియును లేదు. నేను రాట్టమును దిగింపు
చుండఁగా—

ప్రమ—నా కందటిచరిత్రమును చెలియును. ఇది సిగ్గుదీకె-నాకెదురాడ
కుము. (ఇద్దఱు సిగ్గుమితురు.)

ఇది ద్వితీయాంకము.





ఆ లీ బా బా
అను

అ దృ ష్ట వి జ య ము.

తృ తీ యాం క ము.



పాదమరంగమా:—ర బపిధి.

[విచారముతో నదృష్టకృష్టుడు ప్రవేశించును.]
(అనుబాధము. 5)

అదృష్ట—అకటకటా! దరిద్ర మెంతివారి నైన తృణప్రాయముగఁ బరిగఁ
ణింపఁ జేయును గదా! మానవులకు మరణకూఁఖమునకన్న
నధికమైన దీదరిద్రదుఃఖమే.

సీ. బహుకళానిధి బృహస్పతివంటివాఁడైన
బంధురమూర్ఖ రూపము ధరించు
ధరిణిలో నధికసౌందర్యవంతుం డైన
గజ ననాకారి యై కానపించు
సుజ్ఞానయుక్తుఁడౌ పజ్ఞాన్వితుం డైన
జడుఁడౌ సశక్తునిసరణి దోచు
ప్రభతాసమాసశూరాగ్రేసరుం డైన
దగనిదర్శులునిచందము వహించు

బాంధవసమూహ మంతేని పృబలియున్న

క్షీతిసహాయవిహీనుని గతిని చాల్చు

హీనగతు లొసంగుదరిద్ర మెంతవారి

నెంతజేయకు విధిలేమి నీశ్వరాజ్ఞ.

ఇప్పటికి మూడుదినంబులనూడియు నా కాహారములేదు ; వస్త్రములు

కడు మలినాబులై యసహ్యములుగ నున్నవి. ఎప్పుడు నొకరిని

దేహి యని యర్థించినవాడను గాను. ఏమిచేయుచును? అన్నిటి

కన్న నధికమగు నీయాకలిబాధ నెచ్చరికి జెప్పుకొందును ?

ఉ. ఆకలిబాధచేత సగమై; కడుజీర్ణగుచేయు కృత్యో

కాకు : దేహవల్లి పరు లంటగరా కసహ్యపూర్ణమై

చ్యకులహా మనం బుని భస్మమొనర్చు విషాదపహ్ని భీ

మాకృతితో జెలంగ నకటా! యెటు లోర్తు దరిద్రఃఖమున్.

పూవులమ్మినచోట కట్టె : నమ్మికచూడమున, నీపురమున నే నెఱింగిన

వారియెదుట నీడగద్ర ముచుభవించుచు జీవింపుటకన్న మరణిం

చుటయే శ్రేయము. కావున, నీపురమును వదలి మఱియొక

చోటికి బోవుచును. ఈశ్వరుడే సదా నాకు సంరక్షకుడు.

ఉ. ఓపరమేశ! యోవరద! యోవరమాత్మ! జగన్నియామకా!

నీపదము ల్నిరంతరము నెమ్మిభజించిన చానుడం గదా!

నాపయి నింతతామసమునం జరియించగ నేటి కయ్య! సం

తాపితథ క్తలోభిభయదారణ! కారణకారణా! హరి!!

(అనుబంధము 6.)

[రామలూలు పోవేసిండును.]

రావ—నామహి! అదృష్టగుప్తా! నన్నెఱుంగుచువా! నేను రామలూ

లనుపేరుగల మారువాడిని. నీతుడికి ప్రాణమిత్తుడను.

అదృ—అయ్యో! నీసాగము' నేను చెమ్మెఱుంగనా!

రామ—నీయన్న దుర్మార్గుడై నీ కొనరించిన యన్యాయమును మీ
టిని. ఇప్పుడే యాతనిం దలవాడునట్లు చూపించి వచ్చితిని.
నీ వాతనిపై వ్యాజ్యము వేసినచో నీకు రావలసిన సగపాలు
నీకు వచ్చునే; ఇట్లే చెసితివి!

అదృ—ఆర్యా! నేను కోర్టుకెక్క ననువ్రతముఁ గలవాడ నని తమ
రెజుండరా!—

రామ—అట్లయిన నిప్పుడు నీప్రయత్నమేమి ?

అదృ—ఏమున్నది ! ఈపురమును వదలి మఱియొకచోటి కరుగ
ప్రయత్నమున నున్నాడను.

రామ—అచ్చటి ప్రయత్నము?

అదృ—పరమేశ్వరునిదే భారము!

రామ—నీనట్టి నిరాధారప్రయత్నముం జేయవద్దు. ఈస్థలమును
విడువవద్దు.

అదృ—అయ్యా ! ఎఱిగినవారి యెగుట హైన్య మనుభవించుట
కష్టము గాదా!

రామ—వెళ్లివాడా ! హైన్య మేల ననుభవించుచు ? పరదేశమున
నున్నాడని నీ వనుకొనిన పరమేశ్వరుడు నీ కిచ్చటచూ
త్రము లేడా? నామాట వినుము; సీతంకి నాకు ప్రాణ
మిత్రుడు; నే నీయూరు వచ్చిన ప్రారంభదినములలో నా
కపరిమితసహాయముఁ జేసియున్నాడు. కావున నాతనికి
నేను ఋణగ్రస్తుడనై యుంటిని. ఆఋణము నిప్పుడు నీకు
తీర్చుకొందును. నేను నీ కైటవందలరూప్యముల నిచ్చెదను.
దీనిని నీవు వెట్టుబడిగ నీవద్ద నుంచుకొమ్ము. ఇప్పుడు మనదేశ
మం దంతట లబ్ధిసాహెబులు తంకేడుచెక్క రేలచెక్క వర్త
కమును విరివిగా చేయుచున్నారు. వారితోడ నీకు గుత్త మాట

లాడి వ్యవహారము కట్టుదిట్టము చేసెదను. అందు నీకు విశేషము లాభింపఁగలదు. మా యిల్లొకటి కాళిగా నున్నది. పుస్త్రుతము నీ నందుండవచ్చును.

అదృ—అయ్యా! మీయువకారభారము నాకు భరింపరానంతయైనది నా కీధనము. మీ రూరక యీయనక్కఱలేదు. కృమముగ నేను తీర్చుకొందును

రామ—నీకు సావకాశమున్నచో—తీర్పవచ్చును; లేకున్నను నిన్నిది బాధించునది గాదు.

అదృ—ఇందువలన నా యన్నతో మీకు విరోధము కల్గునేమోకదా!

రామ—అతఁడు గాఢబహద్దరనియు, కౌన్సిలుమొబరనియు నీకు భీతి? అతఁడు నన్నేమిచేయఁగలఁడు.

అదృ—ఏమిచేయఁగలఁడు? ఏమిస్కంటాకునో యధికముచేయింపఁబ్రయత్నింపవచ్చును. వీరి పోయోజకత్వము లింతేకదా!

సీ. మీవార్డులో రోడ్లు లేవు సత్వరముగ

వేయుతునని కడు వేడి వేడి

పైపు లింటికిలోపల మీకు వేయుతు

నంచు నాపదమాట లాడి యాడి

గుడ్డిలాంతరు లేల గొప్ప గ్యాస్ లైటల

నలకొల్పెద నటంచు బలికి పలికి

దరిభాస్తువై మీకు ఫలము లిప్పింపఁగా

జేసెదనని నచ్చఁ జెప్పి చెప్పి

జనుల నమ్మించి వోట్లను సంగ్రహించి

పదవి లభింప వెనుకటి బ్రదుకు మఱచి

తన విరోధికి సపకారమును దలంతు

రిపుడు కౌన్సిలర్లందు ననేకమంది.

రామ—నీవట్లు తలంచుచున్నావు గాని, ఉపకారము చేయుటకు నీ రెంతసమర్థులో యపకారము చేయుటకునయితే మంతే సమర్థులు. కుర్చీలపై నిండుగాఁ గూర్చుండి ప్రతితీర్మానమునకు గంగి రెడ్లవలె తమ సమ్మతిఁ దెల్పుటే నీ రిచట చేయు నుద్యోగము— ఈమూటలకేమి హనము పొదము రమ్ము.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

ద్వితీయరంగము:—పాపికొండలలోని యొక ప్రదేశము.

[అద్వైతగుప్త్రుఁడు వేసడములతో ప్రవేశము.]

అద్వైత—అహహా! ఏమి యీ పాపికొండల సౌందర్యము ! ఆంధ్రదేశమున కలంకారమగు ప్రదేశము గదా యిది. పుణ్యాత్ముఁడగు రామలాలు ననుగ్రహమున కేలతంగెడుచెక్కలం గొట్టించు ప్రయత్నంబునఁ గ్రమ్మఁబుగ నీ పాపికొండలకు వచ్చిన కారణమున నాకు పరమపావని యగుగోదావరీనిదిని దర్శించుభాగ్య ముబ్బినది.

సీ. నాసికాక్షేత్రనిభాసితగోముఖం

బలముఖమండలం బై తలీర్ప,

దుమ్మగూడెమ్మనందన నానకట్టయే

కంఠాభరణ పుయి కాంతిమీఱ,

ధవళేశ్వరమ్మచందిలి బంధనమ్మ న

క్కిటిబంధనూత్ర మై తనరుచుండ,

సప్తగోదావరీనలిలపు నాహంబు

చీరకుచ్చీ శృనుచెలుపుమిగులఁ,

గూర్చునాసిక భద్రాద్రి కోటిలింగ

పుణ్యదేశంబులను తీరములను గల్గి

వతిని రత్నాకరుని జేర సతిరయమునఁ

బ్రీతి స్రవియించు గోదావరీమతల్లి.

(అనుబాధము 7)

కోయలు దూరంబున చెక్కను సిద్ధపఱచుచున్నారు. ఈ వేసడంబులతోడ వారు వచ్చునందాక నే నింటే యుండెదను.

[తెరలో నశ్వధ్వని]

అదృ—(ఆశ్చర్యమతో) ఏమిది? ఆచ్చట నశ్వరింభానినాదము వినంబడుచున్నది! ఒకరిదిగా వినంబడను. పలువు రశ్వంబులపై వచ్చుట కేమికారణమో— రాజభటుల యలికిడి యూహ్యంతంబులం దుండదుగదా! భయంకరం బగుసీయరణ్యమున సంచరించు వీరు చోరులై యుండుదుగదా! సరే! ఎందులకైత మంచిది. ఈసమీపమునందలి తింతిణి వృక్షము నారోపించి జరుగఁగల చర్యలం గనిపెట్టెదను.

(చింత చెట్టుపై కెక్కును.)

[మైరాపణునితో 40 దొంగలు ప్రవేశింతురు.]

(అనుబాధము 8)

మైరా—పరిజనులారా! మీరు లోక బంధయు—విచ్చలవికిగా దోచి తెచ్చిన యనంతధనసముదాయంబులను గుహంతిరంబునం దుంపుడు—జయ్ తిలోత్తమా (గుహబద్ధులుకాగా దొంగలు ధనమును లోపల నుంచిత్రురు.)

మైరా—సెబాస్! లెకలారా! మీ ధైర్యసాహసంబుల కమందానం దుంబు సందితిని. మీ గేయపట్ల నేయవిధింబులుగ, ధనసంగ్రహంబు గావించితిరో వివరింపుడు.

1 దొంగ—సామీ! నాపలుకులినండి; మనూల్లోవున్న పెద్దమారువోడి యింటికెళ్ళి మొద్దునిద్దర పాయ్యేవాడిమీద మత్తుమందు జల్లి

సేతికిందొచ్చిన రూపాయలు లచ్చలకు లచ్చలు తెచ్చేసినాను
రేడా!

మైరా—సెబాస్! నీసాహసము మెచ్చుచుగినది; రే! రెండవదొంగా!
నీసంపాదన మేమిరా?

2 దొంగ—బాబూ! నే నిలాగంటలాగంటి కన్నా లొడిసేవాణ్ణి గా
నండిబాబు! దొంగతనము కన్నా లొడవదం పిరికినానూళ్ళు
చేసేవనులండి-మత్తుచుంగులు-గిత్తుచుంగులు నాకుచుక్కె-చురు-
యేళానంటే బందిపోతుయ్యా.

ఆ. కన్న మొకుసుకన్న గగము దోపిడిసేత
యాలికన్న సాని యమితగొప్ప
చనటకల్లుకన్న చారాయయే పెద్ద
యిచవదాభిరామ యిచనకర్ర.

అన్నాడండి మాతాతగారు.

1 దొంగ--ఏడిచినారులేరా-చువ్వా-మితాతాను-ఏటి రాబందిపోతుబో
నున్నాది వసూరు; మొద్దునాగుండి మీదబడి పొడుత్రావు యద
వనానూలా! ఆడు నీకన్న మొద్దైతే పీచుగైపోవంటా.

2 దొంగ—పోడంటా మరి నీయంటి యదచన్న రెదచ—

మైరా—ఓరీ! మీ కీయనవసరవాగ్నివాద మేల? రెండవదొంగా! నీ
బందిపోతుమో చెప్పుము.

2 దొంగ—బాబూ! ఏలేసెప్పును? పెద్దమెకం బాటకాడ పెరుమట్టి
కొటారికొమ్మెక్కి సూతునుగండా-నాసామిరంగా-నాసామిరం
గా-దూరాన గనకడ్లకండి పెద్దిసెట్టి పెద్దగుట్టా--ఆటానూ ఆజీ
నూ-చూసేటప్పుటికి మూరాజా! యీడికాడేమన్న లేకపోతాదా
అని దురిచినేసి సావుకాగుని సెట్టుకుదికిరానిచ్చి-గుబాలునను
కొమ్మకొమ్మ-జలజల జలనాడించి నుబుక్కున పెద్దసెట్టిమీద

మాకి పేరెట్టుకొని, నులిమేసి-కిదబడేసి-శిశువు రెండువక్కలనున్న యాపాయలసందలు చోడుకొ నొకటేపరు గొకటే పరుగు బాబూ—

మైరా—ధిభిధి! చోడుడా! నీవరామము పశ్చింసనీయము. రే! మూడవదొంగ! నీవృత్తాంతమేమి?

3 దొంగ—బాబూ! నెవ్వరినూ మున్నవించుకుంటాను. రాసోరింటో రాతిని పెళ్ళి బాబూ-నీనుగొప్పరిజట్ట తేనుకొని-నాటకంలో మీసాలుబెట్టుకొని పెళ్ళోడికి నుట్టాన్నని పేరెట్టుకొనెళ్ళాను బాబూ! పెళ్ళికూతురు మేచయా ననన్నాను బాబూ! ఇంట్లో మల్లెపూవంటి పక్కే శారు సామీ—సాదే! పెళ్ళికూతు ర్నగలన్నీ సంకుగాలో పెట్టేశారు బాబూ—అద్ద రాతి రద్ద రాతిగే సంకుగాసంకుగా తేచదీ శాను బాబూ !

మైరా—నీశక్తికి సమతము మెచ్చినాము నాల్గవదొంగ! నివృతాపమేమి?

4 దొంగ—బాబూ! మేమైకుగురమెళ్ళి భాగోతం గట్టామండి-ఊళ్ళో చోళ్ళోతా భాగోతం—పూట మళ్ళన్న వూడిచేసు కొచ్చామండి

మైరా—సరి-మీరుకు తగిన వారే-మీమీ పరాక్రమములన్నతములు గానున్నవి. ఇంక విజవలసిన పనిలేదు. మిత్రులారా! మీరిట్లే దినదినము నేమిటక-సప్రమత్తులై-దేశ దేశంబుచుందిరిగి-యపారమైన ధనము నార్జిపవలెను. మీరించుకైన సశ్రద్ధవహింపరాదు; దురాత్ములు రాజభటులు మీవెనుక నున్నను లేకున్నను సదా యున్నటులే తలంచి-యెప్పటికప్పుడు-శత్రువులకు దొరకకుండ పాటిపోవుటకు దగిన స్థితిలో నుండవలెను. ఎన్నడును మీపై సతరుల కనుమానము గల్గించకొనకుండు. మీరు

శత్రువులకు వట్టువడుట కనువగు నల్పచిహ్నములను వేసిని
గాని వదలవలయు.

సీ. మూర్ఖుల క్షణమునో మోసిగింపగజాలు

బై రాగి వేషము ల్బడయవలయు

గుడ్డివారలలీల కుంటివారలలీల

దిగి రహస్యముల్ దెలియవలయు

పగటివేషములందు భాగవతములందు

గూడి లోకులను లోగొనగవలయు

శీరైన దర్పా ఫకీరు వేషములతో

దొరలయతిపురంబు జొరగవలయు

మెలగి పుర పాలకులతోడఁ దెలిమిచేసి

వారియుక్తికిఁ బ్రతియుక్తిఁ బన్నవలయు

దొంగుల టల కన్నుల దుమ్ముగొట్టి

ప్రజలధనము ను తిస్కరింపగవలయు.

అందఱు—చిత్తము- చిత్తము- స్వామి- చిత్తము,

మైరా—సరే! ఇంక మనము మనహనుపైఁ బోదము రండు.

(అన బంధము 8)

(అ. దఱు క్షణమింతురు)

[అద్భుతగుప్తుడు చెట్టుపైనుండి దిగివచ్చి]

అద్భు—(అటునిటుజూచి) భయములేదు—చోరు లతిదూర మిది

అద్భు! చెట్టుపై నున్నంతసేపును నేదొంగకన్నునాపైఁ బడునో

యెవ్వడు తనకృపాణమున నన్ను కలుక్కున నెగజేయునో యని

ప్రాణములు బిగబట్టుకొని యుంటినిగదా! ఈచోరులందఱు

నెంతెంతధనమును తస్కరించి, యీగుహాతలమున భద్రపఱచు

చున్నారు. ఈకవాటహను మానవులు తెఱచుటకు దుస్సాధ్య

మైనపని, ఇది భూతసంబంధ మగుగుహ కాని సామాన్య
మైనదిగాదు. ఔరా! ఎంతచిత్రము!

సీ. అల సరిందమశాబు నగచాట్ల బెట్టిన

చోరు పూల్నాహెబుపేరు వింటి!

నారీపిశాచియై సరహంత యశజమి

లియ యనునాను మాలించినాడ!

చిత్రింబుగా నోట్లు సృష్టించినట్టి కా

లూరాయి యనువాని పేరు వింటి!

ఘోంసుదేశపు ఘోరహింసాస్వరూపుడౌ

మైకేయ రనువాని మాట వింటి!

బహుచతురు లైన శేచుక్క పగటిచుక్క

ల నెడువారల చరితంబు వినినవాడౌ

గాని, యంతటిచోరశిఖామణి, గ

నగవినగ లేదు; మయు నబ్బ యగును యితడు.

దేశంబునం దెల్లయెడల దొంగతనములు జరుగుచున్నవనియు ససహ
వాదు లిందులకుఁ గారణమనియు చుర్యార్తలు ప్రబలింప
దీచోరులమూలముననే యని తోచుచున్నది. ఆచోరుడు
“జయ్ తిలోత్తమా” యనిపలుకుటచేతగదా యీకవాటము
బద్దలయ్యె—నేను నటులే పలికిచూచెదఁ గాక! జయ్ తిలో
త్తమా!

(గుహబద్దలయి ధనము కనబడును)

(అనబంధము 9)

ఆహ! నాకన్నులకు భీమకలిగినా? నేను స్వప్నావస్థయం దుంటినా?
జాగృతవస్థయం దుంటినా! ఏమియుం దోచుటలేదు.

గీ. రాజితము లైన నవరత్న రాసులివ్వి,
 యరయ బహుళార్బుదములు రూప్యంబు లివ్వి,
 రజిత హేమ భూషణసహస్రంబు లివ్వి,
 ధనదునవసిధు లమరె నీతావునందె.

ఈధనమంతయుం గొనుపార్జనముగదా! ఇట్టిప్రదేశంబుల నిలచుటయుం
 బాపమని పెద్దలు చెప్పుదురు. ఈధనము నిండే వదలి చనియె
 దనా! కాదు- కాదు- ఈచోరులమూలమున, సజ్జనుల కనేకుల
 కిప్పుడు దుష్కిర్తి రానున్నది. కావున నీధనముం గొనిపోయి
 పుణ్యమార్గమున వ్రయమగు నట్లొనరించి యీచోరుల గుట్టు
 బట్టబయలు గావించి మట్టుబెట్టవలయును. చెక్క మోసికొని
 పోవు మా వేసడంబులు గలవుగదా! వానిపై నెరు లెఱుగకుండ
 నడుగున నీసంచులు వైచి వైన చెక్కతోగప్పి గృహంబుఁ
 జేర్చెదఁ గాక.

(ధనమును సంగ్రహించుచుండ
 తెర వ్రాలును.)

ఇది త్రితీయాంకము.





ఆ లీ వా బా
అను

అ దృష్ట వి జ య ము .

చ తు ర్థాం క ము.

పౌ థ మరంగము.

లో థ గుప్తు మందిరము.

[ప్రహర, లో థ గుప్తుడు ప్రవేశింతురు.]

ప్రమ—నే నెంతబోధించినను త్రాగుడు మానరు గదా!

లో థ—అబ్బబ్బ! మరల నారంభించితివా!

ప్రమ—గుప్పన కల్లంతయు దుర్గంధముతో నిండిపోవుచుండగా

నెట్లారంభింపకుండును. త్రాగు డారాధమైవతరువాత పలు

పురిలోన మీకు రవంత శాసనమైన నున్న దేమో కనిపెట్టితిరా?

సీ. ప్రేమతో బెద్ద లార్జించినదృవ్య ము

ర్థాశేమైనను గానరాదు నేడు

ప్రియవస్తువులచేత బెంచినకుట్టి దే

హంపుచూడము సన్ననయ్యె నేడు

సాటివారలలోన సరిసమానంబుగ

దల యెత్తుధైర్యంబు దరలె నేడు

మంచిచెడ్డల పిమ్మిగచంగఁ దగుబుద్ధి

సామర్థ్య మంతయు సమసే నేడు

త్రాగుటకు ధనమాతయుఁ దగులఁజెట్టి

బయట నింటను పరిహాసపాత్రు లగుచు

మిగిలినధనమున మితము మిగిలినైచి

కడకు భిక్షుటనము సేయఁ దొందినారె

కొన్ని నాళ్లు త్రాగినబాడయై నా కెఱుక లేకుండఁ ద్రాగినపూట యి

టికేరాకుండ దాని కేదియో కల్లకారణ మొకటికల్పించి దిన

ములు గడిపితిరి. కృమముగ నింత తెలిసి కొంపలోననే

త్రాగు డారంభించినారేమి?

లోభ—ఇంక దొంగతనమువలన నేమి లాభమున్నది ? నీ కెట్లును

తెలియ నే తెలిసినది గాదా!

ప్రమ—ఏడ్చినట్లేమున్నదిజవాబు—అదేమియమృతమా—బౌషధమా!

దానిలోత లేకుండ, నసహ్యములేకుండ, వాసనలేకుండ, యరు

చియనకుండ—నేమని త్రాగుచున్నారు! ఇంతకన్న నాపు పం

చితము త్రాగరాదా? పుణ్యము వచ్చునట !

లోభ—నీ యల్లరివలన నిషామాతయు దిగిపోయినది. ఇంకఁ బరుండ

రాదా! చాలరాత్రి యైకది గదా !

ప్రమ—నాయల్లరి కేమిగాని, మీ రిట్లు సంపాదనలేకుండ సారాయి

యే మోక్షసాధనమని యెన్ని నాళ్లు కొంప గుల్లచేయుచు

గూర్చుండఁదలంచినారు ? (అనుబంధము. 10)

లోభ—ఇకగో! నాల్గుదినములు తాళుము; తిరిగి వర్తక మెట్లుసాగిం

తునో చూడుము.

ప్రమ—ఇంకను మీకు వర్తకముచేయుటకు బుద్ధి స్వాస్థ్యమునం

దున్నదా?

లోభ — శుదసారి యొకవారముననులు త్రాగి యింక త్రాగుడు
మానివేయుదును.

ప్రమ — అట్టి మనోదార్థము మీకు గలదా!

లోభ — ఏల కలదు?

ప్రమ — ఏలచో నేటినుండియు త్రాగుడు నేల మానివేయలేరు?

లోభ — ఒక్కమాటగ మానివేయుట కష్టము గాదా!

ప్రమ — అప్పుడుమాత్రము కష్టము గాదా?

లోభ — అబ్బ! నా కిప్పుడేమియుఁ గోపకున్నది. రేపు నీవీశ్వలకన్ని
టికిని సమాధానములు చెప్పెదనులే!

ప్రమ — మీతమ్ముఁ డనృప్యగుత్తుఁడు మన యింటనుండి వెడలిపోయిన
తరువాత సంతయద్వంద్యునగు డయ్యెనో చూచితిరా! — గోకు
లాష్టమినాఁడు గోరలపంచకు గతిలేనివాఁడు వట్టిరోజుననే
పట్టుశాలుప తలగుఁ జుట్టివాఁడు. బుట్టిపూటతిండితో నొడలి
సొప్పవము తగ్గినవాఁడు కలహాసముహో కలకలలాపమన్నాడు.
పిల్లికి పిడుచవేయుటకైన కొంపలో లేక బెంగటిలువాఁడు
పెద్ద ధనపుమాట విభించుచున్నాఁడు తాండవము లాడుచు
న్నాఁడు — అతనిసగతియేదియోచూచి తద్దసలార్థరహస్యము,
నెఱిగి యట్లాచరింపుడు.

లోభ — అబ్బ! నాఁ డిప్పుడెంతవాడయ్యెనా?

ప్రమ — ఎచ్చటనో చూతని కొకధనపుపాతు దొఱకినదని చిన్నవదం
తిగానున్నది. మీ రేమియో నాలుగుమంచిమాట లాడినచో
నారహస్యము వెల్లడించును. మీరు తప్పుక రే పాతనివద్ద కేగి
యారహస్యము నెఱిగిరండు.

లోభ — తప్పుక వెల్లెదను.

ప్రమ—నేను మరల రేపు జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చెదను. రండు చాల పొద్దు
బోయినది.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)



ద్వి తీ య ర ం గ ము.

[అదృష్టగుప్తుని మందిరము]

[అదృష్టగుప్తుఁ డొంటరిగ ప్రవేశించును.]

అదృ—అహ! పరమేశ్వరుని చిద్విలాస మెంత వర్ణనీయము!

సీ సర్వసర్వం సహచక్రవర్తులు భిక్ష

మో యని గుమ్మాల మొలులువెట్ట

సంకరజన్మభౌ చండాలురకు పూజ్య

రాజ్యాధికారశౌరవము గల్గ

కరమప్తవేదాల్ చాచాత్ములగు దుష్ట

దనుజులకొనిళ్ళ బెనగులాడ

కదివేపురికుఁ బతివ్రత లైనకులటలు

శ్రీరంగనీతులు చెప్పచుండ

దివ్యహానులు చెఱల బాధింపఁబడఁ

దొంగలై రాగులే జగదురులు గాఁగ

బానిసకు బానిసీకడవై కరమపురుష!

చోద్యముగ లోక మెటు దిప్పచుంటివయ్య.

[తెరలో]

అయ్యో! తమయన్నగారు వచ్చి వేచియున్నారు

అదృ—శీఘ్రిముగ రమ్మయము. (స్వగతము) ఏమి యివిపరీతము !

[లోభగుప్తుఁడు ప్రవేశించును.]

లోభ—తమ్ముడా! అదృష్టగుప్తా! క్షేమమా!

అదృష్ట—అరి! నీయనుగ్రహమున నిట్లు తేచుముగ నుంటిని.

లోభ—

ఉ. తమ్ముడా! యెన్ని నాశ్శకు, ముదంబున నిన్గననయ్యెనయ్య! ఘే
దమ్ము తొలంగ బాంధవమతమ్ము జెలంగె మనీయమా విరో
ధమ్ముఁ దలంచి చింతిల కెదం, గతచింతను నీకుమయ్య; కా
లమ్మపుడట్లు వక్రమయి లాతియొనర్చె సహోదరత్వమున్.

అదృష్ట—సోదరా! గతజలసేతుబంధన మేల? మీరు తొలుత నిం దానీ
నులుగండు; సావకాశముగ మాటలాడుకొందము.

లోభ—(కూరుచుండును)

(సేవకుఁడొకఁడు ఫలాహారముల తెచ్చిపెట్టును.)

లోభ—అయ్యయ్యో! ఇప్పుడే కడుపునిండ తినివచ్చితిని. ఇప్పు డివి
యన్నియు నేల?

అదృష్ట—(నవ్వుచు) అన్నయ్యా! ఇది స్వధనసంపాదితముగాని మన
పితార్జితము కాదు. నీవు నాకు దాయభాగముగా నిచ్చినది
గాదు. సంశయంపక నాయానందముకొఱకైన కొన్ని ఫలా
హారములను భుజింపక తప్పదు.

లోభ—నిన్ను చిన్నబుచ్చునేల? అటులనే కానిమ్ము (తినుచు నలునం
కలఁజూచి) తమ్ముడా! నీవు దాయభాగ మిచ్చినవి కావని
నన్నెత్తిపాడితివి. ఈ నీయైశ్వర్యము నెడట నాసిరి యెంత?
అందు నీకు రాగలభాగ్య మెంత?

అదృష్ట—అన్నయ్యా! లోకుల వ్రేటియేకాని- ఎవరి యదృష్టము నెవ్వరు
మార్పగలరు?

గీ. మహిగతాగత నిఖిలకర్మములకును

ప్రజలు కర్తలమని గర్వపడుట తప్పు;

అసహాయవాది యై యార్భట మొసరించు
 వాడు శేలను కల్లుపాక దూఱు
 ధర్మపీఠమున జూదరుల తీయించిన
 నాడు మేజిడి పేక లాడుచుండు
 సత్యబోధను పాతశాలల దొంగించు
 నొజ్జ లస్సెత్తు బొడు నువిడతొడ

గీ. రంగమున ధర్మరాజపాత్రంబు దాల్చి
 కాలిచెప్పులకొఱకు నాగ్రిహము దాల్చు
 సర్వధర్మాచరణపూర్వనిర్వహుండు
 జనులలో నుండఁబోవఁ డీశ్వరుడు దక్క.

లోభ—కాపున నీధనము నీకెల్లు లభించిన సరే—పరమేశ్వరదత్త
 మగుదాసిని నీ వనుభవించితివి కాపున దోషము లేదు. నా
 కొకింత తద్వృత్తాంతము నెఱిగింతువేని విని యూర కానందిం
 చెదను.

అద్భ—అన్నయ్యా! ఎట్లు వచ్చిన నేమి? దొంగతనమో దొరతనమో—
 నీతమ్ముని యభ్యుదయము గదా నీవు కోరునది?—చాలును.
 ఇంతటితో నాప్రశంస కట్టిపెట్టుము. సోదరా! చతురక్షేమమే
 గదా!—

లోభ—(తనలో) నీ డెందాను లోబడకయున్నాడు. చతురయాశఁ
 జూపి యూరహస్యమును వెడలఁగ్రీక్కించెదఁగాక! (ప్రకాశ
 ముగా) తమ్ముడా! చెప్పుమఱచితిసి. చతుర నీకొఱ కెంతయో
 బెంగగొనియున్నది. నావై నీకు కొంచె మాగ్రిహ మున్నను—
 ఆబాలిక నీప్రేమము నందఁదగినది గదా! దానికొఱకైన మా
 యింటి కొకమారు రాఁగూడదా?

అద్భ—అన్నా! వెనుక నీవు నన్ను తన్నిన పదతాడన మికను స్మృతి

యం దున్నది. నేను మఱతుననుకొంటివా ? అయినను “పితృ
సమోజ్యేష్ఠ” యను శృతి ననుసరింపవలయును గదా! నీవు
వలచినకాంతను వలచితి నేని నాకన్నులు పోవును గదా !

లోభ—తమ్ముడా ! గతకృత్యము లన్నియు స్వప్నప్రాయములుగ
మఱువవలయు నని నిన్ను బ్రార్థించియుంటివే! తిరిగి కాని నేల
మరల మరల వచ్చించి నన్ను వంచించి దలపోసెనవు ? నీమన
సంతకతినమా ? ఆచతుర పెద్దవాడ నగునానోడ నేమి సుఖం
వగలదు ? అది యెన్నటికైన నీధనమే కాని నాది గాదు. ఆ
నాడు దుర్విధిపరిపాకమున నీతోడ నే నెట్లుకలహించితినో,
అట్లే—చతురయందు నీకుగల ప్రణయమునుసయిత మాటంక
వఱచితిని గాని వేఱుకాదు. దినము లొక్క తీరుగ నుండునవి
కావు. మనస్సు లొక్క భావమునగు నిలుకడఁ గాంచునవిగావు.
ఆదిసములు పోయినవి. వానితోపాటు నీదరిద్రదేవతయు నా
యిల్లు వదలిపోయినప్పుడే వదలిపోయినది. ఇప్పుడు నీసోద
రుని దయజూడుము. నాయుంటికి రమ్మ. చతురశో నానంద
మగ మటలాడుమా. నీ కభ్యంతరమేమి? నా యిల్లు నీదికాదా!
నాధనము నీదికాదా! ఏకగర్భజనితుల మైన మనలోమనకు
భేద మేమున్నది ?

చ. ఆనుజడైనై న నాపయిన నాగ్రహ మూనకుమయ్య, నాపయిం
గనికర మింత మానినను; కంజదళాయత చారులోచన
ఘనకుచయగ్ధ నాచతురఁ గాంచుటకైనను మద్భహంతరం
బున కరుదెంచుమయ్య; మన ముందటివైరియు విస్మరింపఁగఁ.

అదృ—(తనలో) ఎంతయైన నీతడు సోదరుఁడగదా! అదిగాక గర్వ
భావవర్జితుడై నానోడ నతిదీనంబుగ భాషింపుచున్నవాఁడు.
ఏకారిణముననో యొకింత పొరపుగల్గినమాట్రమున సన్నిహిత

రక్తబంధువులఁ గాదనవచ్చునా? తెగినదాకఁద్రెంపుటక ర్తవ్యము
గాదు. అదిగాక నీతనితో నీసమయమున విరోధపడితినా—
యిక చతుర నా కెన్నటికి లభింపదు. కావున నీతని కోరికఁ
దీర్చుటయే మంచిది. (ప్రకాశముగా) బంధువాత్సల్య పరిపూర్ణ
మహోదరా ! సహోదరా !

గీ. తండ్రివైనను నీవె; సోదరుడవైన
నీవె కా కన్యబాంధవు లేరి నాకు ?
ఇంతలోన శూమావణ మేనయ్య,
నేను నీదాసుడను గానె మాననీయ !

లోభ—సోదరా ! నీబంధువాత్సల్యమును నే నెఱుంగనా ! నన్నొక్క
మారు కౌగలించుకొని నాయలమటఁ దీర్చుము.

అద్వ—(కౌగలించుకొనును.)

లోభ—అద్వైతగుప్తా ! ఇప్పుడుగదా నాసోదరుడ వైతివి? నే నేల
నీయైశ్వర్యాగమనకారణముం బ్రీతిచిత్తో యిప్పుడు వినుము.
గీ. సత్వరము లభించిన నీను సంపదలకు
సంశయించుచు నుండిరి జనులు నిన్ను
దవ్వుజననిందలకుచోటు దొలగ, నే య
పాయమనురాక గాపాడవలదె చెప్పుమ !

[తెరలో]

బాబూ ! అన్నగారికిని, తమకును భోజనము సిద్ధమయినది.

అద్వ—అన్నా ! నాధనలాభవృత్తాంతమంతయుఁ దమకు భోజనసమ
యమున నెఱింగించెదను రిండు.

లోభ—అట్లే కాసిమ్ము. (ఇరువురు సిక్కుమింతురు)



3 వ రంగము.

[కరటకుఁడు దమనకుఁడు పోవేళము.]

కర—దమనకా! వంగలేనివాడు దొంగలలో గలసెనన్నట్లు—పనిపాటలు చేతగాక బండిపోటుతన మారంభించితివటరా! నితాడు తెగనిన్న బీజీయక్కకు గతిలేనివాడ వీదినమున బిళ్ళకుసుముల వంటి పదిరూపాయలను దెచ్చితివి!—మన యదృష్టగ పురి యై శ్వర్యదేవత నిన్నేమైన పూనినదా యేమి?—

దమ—అదృష్టదేవత యేమో కాని—అమ్మవారుమాలిము పూనినదిరా.

కర—అదియేమి?—

దమ—నిన్న రాత్రి నిద్రపట్టక తిన్నగా బయలుదేరి పాములపుట్టవీధిని సోమాలమ్మ గుడివద్ద జాతరజరుగుచుండగా చూతమని వెళ్ళితిని. ఇదివఱకు నాకు కొంచెము ఏదోసంబంధ మున్నదొకతె శివముపట్టి వేపమండలు చేతబట్టుకొని యూగుచున్నది.

కర—అబ్బా! నిజముగా దానికి శివము పూనినదటరా!

దమ—అబ్బే! శివమూలేదు—శివమూలేదు. నన్ను జనములోనుంచి యెప్పుడు చూచినదో మెల్లగా కన్నుగిలిపి—అట్టె-అట్టె-అడుచు నాదగ్గఱకువచ్చి, వేపనారతో కట్టి పసపుగాచిన త్రాగి పదీసి కొని ఛెళ్ళున నావీపుపై నొక్కటి తఱుచుచున్నది ఆదెబ్బతో నా కొడలు తెలియకుండ విలుచుకొని పడచుండగా నా కమ్మ వారుపూనిన దని భ్రమపడికాబోయి పదిమంది నన్ను బట్టుకొని వీరణములు, డప్పులు, చెఱులు చిల్లులుపడ ఘమ ఘమ ఘమ వాయిచిరి. నాకు తెలివి వచ్చిరాకముందే యింకొకడు బుడ్డెడుసారా తెచ్చి నా నోటపోసెను. దానితో నాకును అమ్మవా రావేళమై పోయినది. అప్పుడు నావలపు

గతై వచ్చి నాభుజములపై చేయివైచి యధేచ్ఛగా నాట్య
మాడసాగినది. అబ్బబ్బ!-ఆసౌఖ్య మేమిసౌఖ్య మనుకొన్నావు?—
మా కూరిపొడుగునా గుగ్గిలాలపొగలే! ఎక్కడజూచిన
న్నానలే! ఎవరినిజూచిన కానుకలిచ్చేవారే! ఆసందున దాని
మెడలోనున్న పుస్తెలబొడుగు నేను తెగిపుకొన్నది కూడ నది
చూడలేదు. అదిగో ఆ బాపతు కూర్చులివి!—

కర—సెబాస్థా! దమనకా! మంచిపని చేసితివి.

దమ—సరే కాని- నీవదాటున నన్నచూట నా కుపదేశప్రాయముగా
నున్నది సుమా!

కర—ఏచూట?

దమ—నంగలేనివాడు దొంగలలో కలసె నన్నచూటయే! ఈలోభ
గుప్తునిదగ్గర పాడుకొలుపు పున కెన్నాళ్ళురా! జీతమైననుసరిగా
నిచ్చినపాపమున బోడు- సరిగదా, తిట్లు, కొల్లు తప్పుటలేదు.

కర—అట్లయిన నిప్పు, డేదొంగలలో కలియ దలచితివి?

దమ—ఈచుట్టుప్రక్కల నేదో దొంగలగుంపు తిరుగుచున్న దని
కొంచెముగా నాకు తెలిసినది. అందు చేసినచో నా కేమైన
లాభింపగలదేమో యని యున్నది. పిల్లా మేక లేనేలేరు- సరే
కిదా, కల్లునీళ్ళకై నా కానిడబ్బు లేని గతియేమిరా?—

కర—ఐనను, నీవతి తొందరపడకు. అమ్మగారు నాతో నొకచూట
నేడు పొరబాటున నోరుజారినది.

దమ—మనకు లాభించునదేనా?

కర—జరిగినచో లాభించునేమో యనియే తోచుచున్నది. ఐనను
నా కావృత్తాంతమేమో పూర్ణముగా తెలియలేదు. ఎక్కడ
నో సంచుకొలది నేడు ధనము దొరకుననియు, దానికొకకు
బాబుగారు వెళ్ళేదిరనియు పోవడ చెప్పినది.

దమ—ఐన మన కేమిలాభము! ఇదిరతి కీతడు సంచులకొలదిగ గణింప

లేదా—గణించిన మనయెడిలో పడెనా!—

కర—అదికాదు. ఇది గణించకుండ వచ్చునది మనకు బహుమానములు దొరుకును.

దమ—పచ్చియమేధ్యమును ఇరు పరమభంజాలునురా!—

ప్రమద—(ప్రవేశించి) కరిటక దమనకులారా !! ఇంక నిచ్చట నేమి చేయుచుంటిరి? ఇంటిలో నెంతవనియున్నది!

దమ—ఏమిచేయమన్నా! కానిలేక కడుపు కాలుచున్నది. కిందట మూడు నెలలజీత రియలేదని ఒకరితో నొకరము చెప్పుకొని ఏడ్చుచున్నాము.

ప్రమ—దమనకా! విచారింపకును. నేడే మీకు బహుమానములు కూడ దొరుకును.

దమ—ఎప్పుడు?—చచ్చిన తరువాత?

ప్రమ—ఆ!—ఎవరు చచ్చి తరువాతరా! తులువా!—

దమ—మే మాకలిచే చచ్చినవారు చాలా మంది యునుచున్నారమ్మా! ఒకరి నేల యుచును? బాబుగారి నామాట యనిన నాజుట్టు పిరిక యూమనని మెఱుగెనురా!

కర—ఛీ! ఛీ! అసందర్భపుమాట లాడెదవేమి? రా! రా!

(నిష్క్రమింతురు)

ప్రమ—ఆహా! అదృష్టగుప్తుని ధనంహస్యము నెఱింగి నానాధుని నైత మాగుహకడకు కట్టెలను గాడిదెల నిచ్చి పంపగా నీతులువదమనకుఁ జిట్లు విరసొక్తు లాడెనేను? ఛీ! నీనికి విచారమేల? ఆహా! ఇంక నే నెంతో బాగ్యశాలిని గావచ్చునుకదా! అదృష్టగుప్తునికొఱకును, ఆదొంగలకొఱకును దమ్మిడికాసు మిగులనిత్తునా!

(నిష్క్రమించును.)



4 వ రంగము:—మైరావణుని గుహ.

మైరా—

(అనుబంధము 8)

పరివారములా రా! సేనా మన కత్యంతప్రియకరమగు నమా
వాస్య. ఈ రాత్ముడగు సూర్యుడు పశ్చిమమై లాబునఁ గుంకు
చున్నవాడు. మనలఁ గెన్నతల్లివలె- గాఢాంధకారము దిశా
ముఖములంకు సాంద్రముగ గ్రమ్మకొనుచున్నది. మన పంచ
కల్యాణులల్ల వే-మెడలు స్కించి ప్రయాణంబుల కాయత్తంబు
లగుచున్నవి. హెచ్చరిక! హెచ్చరిక! కాళీమాత కరుణారసము
మనపైఁ బ్రసరించుచుండ- భీతి రవంతైన లేక నప్రమత్తులై
కార్యంబుదెసవారలు గావలయును. మీ కరవాలంబులు-
సమయమొదలిన- మానవరక్తపానంబున కుక్కుక్తంబులై
యుండునుగదా! మీ స్వేచ్ఛావిహారంబుల కీరాతియే పరమా
వధి. ఈరేలు మీ పరంబుల నాటకపటదిన దుండగొండ
నెవ్వరినైన సరియే-ప్రాణంబులతో నుండనీయకుండు. మీశత్రు
పులికొఱకు కాలయముండే తన యమపురకవాటంబులను
స్వేచ్ఛగాఁ దెరిచియుచున్నాడు. ఈ యమప్రతినిధి యపర
మైరావణుఁ డీమైరావణుడు మీ కాఙ్గ యిచ్చుచున్నవాడు.

సీ. పద నుకత్తులతోడ నెరులైన పగతుర

నభయతిఁ జీల్చి చెండాడవలయు

బాటసారులపైన బడి కాలుసేతులఁ

గట్టి కన్నుల నుమ్ము గొట్టవలయు

పౌరుషంబును జంపు న పభీని దోలి

కడుసాహసం బెడఁ గాంచవలయు

తనరు రాతింఁచరత్వంబు సార్థకముగా

భయదస్వరూపులై ప్రబలవలయు

ఎవడు మన కీడు జగముల నెం దటంచు

కాలునబ్బకైనను బొమ్మ గట్టవలయు

గుధిరమే పానకంబుగఁ గోలవలయు

నిలను మైరావణునిపేరు నిలువవలయు

దొంగలు—జయ్— కాళీమాతకు జయ్

మైరా—పరివారములారా ! ఇదే మీకరివాలంబులను వైకెత్తి కాళీ
మాత నొక్కమారు స్తోత్రముజేసి బయలుదేలుడు. మహిమ
సురమారణప్రతాపశాలినియు, ప్రచండభైరవస్వరూపిణియు,
గుధిరాస్వాదనప్రమత్తయు నగు కాత్యాయినీదేవియే మనకా
ర్యంబులకు మార్గదర్శిని. ఏదీ !— కంఠములెత్తి మరియొకమారు
కాళీస్తోత్రము చేయుడు.

అంద—జయ్— కాళీమాతకు జయ్.

(అనుబంధము 8)

(అందఱు నిష్క్రమింతురు)

[లోభగృహ్మండు ప్రవేశము.]

లోభ—ఆహా ! ప్రమాదమునుండి భగవదనుగ్రహమున బయలుపడి
తిని. ఆచోరులు తమ యశ్వంబుల నెక్కి యాదారిగా నరిగిరి.
నేను వీరి దృష్టిపథంబునం బడియుండిన న స్నీవఱకే రెండు
తున్నులు జేసియుందురు ఔరా ! వీరిమొగంబుల కంతైన
శాంతిరసము బొడకట్టదే ! పెద్దపులిగుహయందుఁ జిక్కిన
మేకిచందంబున నే నీగుహజేరి నిష్కారణమరణబుఱాలు గా
వలసివచ్చునేమో!—ఆ ! అటులేలజరుగును. ధనము లభించిన
యంతనే మరలివెత్తునుగదా ! ఆ ! మఱచితి—నాతమ్ముడు వచిం
చిన దదేమిమాట ?—బోత్తమా !—కాదుకాదు చోత్తమా !
అదియునుగదా. ఖోత్తమా !—కాదు. ఆ-స్మృతికి వచ్చినది.

తిలోత్తమ “జయ్ తిలోత్తమ” యని వల్కుటతోడనే యీ కవాటంబులు విడిపోవుననిగదా నాతమ్ముడు చెప్పెను. నేనటులేలచేయకూడను. (దగ్గర కేగి) ఓహో! చలోత్త-కాదు-కాదు-జయ్ తిలోత్తమా!

(గుహ తెలువబడును.)

తోథ—భీ! భీ! తమ్ముడా! తమ్ముడా! అదృష్టగుప్తా! నీకు చిరాయుష్యము గలుగుగాక! నీనోట నమృతము వర్షించుగాక! ఓ నెట్టిలోథగప్తా! శరమా త్ముడు నీ కీచుహాధనః ధుల జూపగా—సిచ్చట నింక మొద్దువలె నిలువబడియుంటివేమి? వహ్వా! వహ్వా! చతురా! నీపటవండినదే! ఇంక నీవిప్పుడు నన్నేల వలంపవో చూచెద. ధశలక్ష్మికి నపై నెంతయనుగ్రహము గల్గినది. ఓ హూ! నేనిదియంతయు ననుభవించుట కీశ్వరుడు చిరాయుష్య మిచ్చెనో-లేదో- నాకిది ఒక పేళ కలకాదుగదా! (చేయి కి అచకొని) కాదుకాదు. ఇది కుక్కవమే! కలగాదు. హాయి. హాయి. నాకన్ను లింతధనము నెప్పుడై నఁ జూచెనా? ధనము-ధనము- ధనమే ప్రాణము. ప్రాణము పోయినఁ బోవుగాక! ధనము పోవచ్చునా?

(లోపలకుఁ బోవును. తలుపు మూయఁబడును)

[గొంగులతో మైరావణుడు పోవేశము.]

(అనుబంధము 8)

మైరా—(గాడిదలను జూచి) యే! ఏమందభాగ్యుడు నాకతికుకత్తికి బలిగాదలంచి నాగుహచేగట నడగుపెట్టినాడు. హూం-ఎవడు భయములేక- వెద్దపులి మీసములతో నుయ్యెలలూగ నెంచినవాడు- బుసలకొట్టు పాముల నాలుకలచెంతజేరి యే యదృష్టహీనుడు తిద్దరళాగ్నిజ్వాలలయందు భస్మీభూతము గాదలంచినవాడు?

1 దొంగ—మహాప్రభూ ! ఏమిటి? జగజాత గు మీపరివారము లుండగా— మీ కాంగ్రహంబు గల్పించిన పాపాత్ములెవ్వరు?

2 దొంగ—మైరావణసార్వభౌమ ! ఇదియే మా సూచనముగా నుండినది ! ఇప్పుడు మీ హృదయమున నీ నూతనోత్పాతంబు నుద్భవించుచున్న ఘోరకార్య మేమి? తత్కార్యంబునకు హేతు భూతుడగు పాతకుని బరిచూర్చి వాని శిరంబును మీ పాదముల నుంచుము.

మైరా—చీ ! చీ ! దివాంధములారా! కిన్నులు మూసికొనియుంటిరా? శరీరములు మఱచి యుంటిరా?—బుద్ధి లేని మిమ్మెవ్వడో టక్కరి మోసపుచ్చి— యీ పాపిశాబులు దిరుగుచు మనగుట్టు వెలి బెట్టడలంచిన ముఠిపట్టచ నెఱుంగక నన్ను ప్రశ్నింపుచుంటిరా! మందబుద్ధులైన మిమ్మెచేసినను బాపము లేదు. ఆ వేసకంబులు మీ కన్నుల కగుచుండలేదా?— గుహముఖమువలకు గనపడుచున్న యాక్రోత్తమునకు బాడ క్రోత్త వారినని చెలిసికొన లేకుంటిరా!—ఆపాపి యెవ్వడో గుల్మించి కనిపెట్టి నాకిడ నుంప లేని మీ పాపిశాబులను బాము వారని యెఱుంగుదు.

(అనుబంధము 11)

మైరా—చాలు చాలు—ఇదియే మీరు చెప్పినవెల్ల గుహంతరమున డించిరంబ— పదపక్షి కర్తవ్య మునొందితము. “జయ్ తిలోత్తమ”

అంద—(గుహ తెరువబడగా అంబలికరిగి లోభుడుపుగా పట్టికెత్తురు)
(అనుబంధము 12)

మైరా—రే ! కపటక్రియాచరణ ! నెవ్వడవునీవు? నిర్భయముగా నింకొకొచ్చుటకు నీకెంతసాహసము. ఇది జగత్ప్రసిద్ధుడగు

మైరావణుని గుహయని యెఱుంగవలెనా? టక్కరీ! మిక్కిలి
యగు భయంబు దక్కునని భీతిలేక—ప్రాణములపై నాశలేక—
నీకాఢిచ్చు వగచేతఁ బట్టుకొంటివేమి? నీప్రేమముగోరి రాలు
గొట్టెదను. నీనోరు పెరిగింది చాసము—గుచ్చెద—నీవెచ్చు
నెత్తును. కాళీనూతి నభిషేకించెద—వడగడవణకు ను మొల
డువలె నిలిచెదవేమి? మాగుట్టు వెలిబెట్టి బట్టబయలుజేయ
సనుకట్టిన కట్టశివైన నిన్ను బట్టిచాలార్చెద. నీశరీరమును రెండు
నీలికలుజేసి యీగుహకు తోరముగట్టెద—ఎవ్వడవునీవు?

లోభ—(భయముతో) మనుమను మహా-ప్రభూ! రరరరరక్షింప
వలెను.

మైరా—రే! చెనటీ! పిటికిమదా! (కాలితోడన్ని) ఎవడవునీవు?
నీకు మాయొక్కువ మెఱిగించిన చండాలుడెవడు? మీరింక
నెందఱుగలరు? వడగడ వణకెదవేమి? చెప్పెదవా—చంప
వలయునా? ఇదిగో కరవాలము!

లోభ—(భయముతో) రరరరరరక్షింపుమ—రరరరరరక్షింపుము.

మైరా—(కాలితోడన్ని) చీ!—వీనినోట మాటయే వెలువడుటలేదు.
భీతిచే వీనిప్రాణము లిదివఱకే సగముపోయినవి ఐనను వీనిని
వదలిన నపాయముగలదు చోరులారా! వీనిని నిలుపున కత్తి
తో రెండుతుక్కలుగా ఖండించివేసి మన గుర్తనుగుర్తమున
వేలిలాడదీయుము. కాపుకావును? మూకలుగట్టి కాముని వీని
మాంసముం బొడుచుకొని రక్తంబుపీల్చి సుఖించుచుగాక!

(అదఱుచుకలసి లోభగుఱ్ఱుని చంపుదురు)

(తెర వ్రాలును.)

ఇది చతుర్థాంకము.





అంబా

అంబ

అద్వైత విజయము.

పంచనానకము.

[కరటకుండు సారాబుద్ధిగో పరవేశము.]

కర—దీని తెల్లనిదండ! ఈతకల్లంటి యీతకల్లుగాదురా నాసామి
 నింకా! దొర్లు. నూరాజులు. గొప్పగు. సకుబుకున్నోరు.
 గరాణావోరు. పెకెట్లంటి. మసికీంటి. పెప్పెన్లంటి. మేటే
 టో తాగుతాను. నూరాజు. ఈతకల్లునుజా దేనికీలేదు.
 సాకబారై నా. మైమెట్టింది నిసినిసి కొట్టేసింది ; కేందేడు
 లోకాలు మీదేనులోకాలు చప్పున బుసికోపులాగ గాలిలో
 ఆసిపోని నాలు—దొర్లు భూమి తిరుగుచుందని తాగినప్పుడు
 నిలపెట్టేతాను బాబూ! ఆశికి భూమియే తిరిగిందిగాని
 యీతకల్లు వట్టుమీద నా కిల్లా—వాకీ—కలిగిమంతా గిర గిర
 గిర గిర గిర తిరిగిపోయి నాసామి!.....బాబూ—
 తాగుతానని నవ్వింకి తాగనో టైచప్పులేదూ—

పాట ధన్యాసి—అది.

తాగని వాడెవ్వడురా యె.కా.

తాగిదు దోషంబేమిటిరా॥ తా॥

తెల్లవారగ నె నెల్లమగు నేకున్న వాఁడొకఁడు ।
 చల్లగఁచోటలలోనదూర నవనాగరికముగా కాఁఫీనీశ్వరు॥తా॥
 శ్రీరామచంద్రా యగునను దానిని పొలిపక మదిలోన ।
 నీటుగఁకట్టి బిగి నని నూపఁచు మేటినిజరి సెగ రెట్టె ముక్కును॥తా॥
 ఘోషు లేనిచును సముగించు గొలుగును ద్వాసులోన పోయించి
 అంబులోన నై సురువై యించి-యందమైనసోడా లిమినేడులు॥తా॥
 త్రాగుటకేదియ దొరకినప్పుడును త్రాగుడుమరచేచెవ్వఁడురా ।
 వేరొఱుగా దాహబయివప్పుడు బాగుగ చెంబెను మంచినిల్ల
 యును॥ తా॥

[ప్రమద ప్రవేశము.]

ప్రమ—పాఠశ్రీశ్రీగారు జరిగి యేడుదినములైనది మరలిగాని కారణము
 తెలియదయ్యె ; నోటనన్న సముగళముగాని-యాచోరుల
 గుహయందును కొలవినముగా జరిగిన నేమిగతి? చీ! చీ! నేనెంత
 మాట తలచితిని? లెక్కలేని ధనసాచయములుండెచ్చును
 దొంగసొమ్మగుటచేత, నింకికొదెచ్చుటకు భయపడుచు మఱొ
 క్కచో వాయు బ్రతుక్కించుచుండెనో-కాక సొమ్మలభించిన
 మనశాచయంబులను మార్చి ధనముగా మెప్పుడగుచుండె
 నో! ఏదియొంటిపై నసేవిషయమున మెలకువగనండుటయే మంచిది.
 ఏమోకాని యెంతసరిపుచ్చుకొంద మనుకొన్నను నాచిత్తము
 కీమనే శంకించుచున్నది. కరటకుండేడి? కరటకా! కరటకా!!

కర—(నూగుచు) ఏటిబాబూ! తాగితే-నే నా శ్రీశ్రీడబ్బెట్టితాగేనా!
 ఏలంజకొడుకు నాకిచ్చాడేంటి?

ప్రమ—(తనలో) ఈనీచుడు తలమున్న-లగునట్లు త్రాగియున్నవాడు
 నోరువిప్పిన పాడుకంపు గొట్టుచున్నది! (ప్రకాశముగా) ఓరీ!
 కరటకా! కరటకా!

కర—(తూగుచు) ఎవళ్ళురా? వాకు సిరె)త్తిపోయిందంటే నూసు
కోండ్చామరి !

ప్రమ—(కాల్చితోదన్ని) చీ! మరాత్మా! కన్నలు విప్పిచూడు.

కర—(భయముతో) బాబూ-బాబూ- తాగలేదు బాబూ- వొల్ల మా
లినో శృబద్దాలాజే శారు- నామీద.

ప్రమ—చీ! తాగుచుంటున్నాని వేయము. నీయజమానియేడి?

కర—యిసికీతాగి యిగిలీపుక్లబ్బుతో తూగుతున్నాడేమో—

ప్రమ—చీ! తులువా! అసంకర్షప్రలాపము లాడకుము.

కర—(తనలో గొణుగుకొనుచు) అచందర్భమేటి బాబూ. బాబుగారు
చుక్కెనుకోట మబద్దమేంటి? నేనుగాదా బాబూ బట్ట సాటు
నెట్టుకోని బుడ్లకు బుడ్లు తెచ్చేసేవోణ్ణి—

ప్రమ—చీ! నిన్నుచూచిన నాయెడలు మండుచున్నది. ఇక్కడినుండి
నీవు శీఘ్రముగ నావలకుబొమ్ము.

కర—అంటే శాగా బాబూ- తాగినోడితో మనకేంమాటలు.

(ప్రవేశించును.)

ప్రమ—ఆహాహా! ధర్మప్రాణసాదేహ భావవ్యాధియు ప్రాణానిలం
బులంబట్టి పాలాపర్చుచున్నది. కల్లోలసాగరంబువలె మనంబు
తోభించుచున్నది. నాధున కేచియో కీమ మూడినదంటే నా
నిశ్చయము! ఏమిచేయుదును? ఎవ్వరి నేమంటును?

[చతుర ప్రవేశము.]

చతు—అమ్మా! మీరు చెప్పినప్రకారము పూలమాలలు కట్టితిని;
గండముతీసి సిద్ధముచేసితిని.

ప్రమ—ఓసీ! పాపాత్మురాలా! నానాధుండదినమున ధనముతోవచ్చు
నని సంబంధడి - పూలమాలలుగట్టి - గండము తీయవలసినదని
చెప్పితిని. ఎంతయేడ్చుచు పూలలుగ్రుచ్చితివో-నీయుసురు తగిలి

[అదృష్టగుప్తుడు పోవేశించును.]

అదృ—వదినా! అన్నగారింకను రాలేదా?

ప్రమ—నాయనా! అదృష్టగుప్తా!- వచ్చితివా!- ఇటు కూర్చుండుము.

ఇప్పుడు నీకొక కబురంపవలయునని యుంటిని.

అదృ—వదినా! కూర్చుండుటకు తగినసావకాశము లేదు. తొలుత

అన్నగారి వృత్తాంతమేమో చెప్పుము.

ప్రమ—ఏమిచెప్పుదును నాయనా! ఇంక నే వచ్చెదరో, ఇంక నేవచ్చెదరో
యని రాత్రియెల్ల వేచి ప్రజాగరము చేసి వేసరితిని. ఇప్పుటి
వఱకు వారిజాడయే లేదు. ఆప్రదేశ మంతటిదూరమున నున్న
దాయేమి?

అదృ—ఏమీ? ఇప్పుటివఱ కింటికి రాలేలేదా? అట్లయిన నేదియో

మహాపాయమే సంభవించినదని తలంపవలసి యున్నది.

ప్రమ—ఆ-ఆ-నానాధున కపాయము గలిగియుండునా! అదృష్టగుప్తా!

ఇప్పు డేమిసాధనము? ఆచోరులు నానాధుని వధించిరనియే
తలంతువా?

అదృ—వధించిరో సాధించిరో- ఇప్పు డేది ర్థయింతమన్నను వీలులేదు.

మీ రల్లరిచేయవలదు. మనమిపు డంతమెలకువతో మెలగిన
సంత శ్రేయము. నీభర్త తమ్ముడని నన్ను కనికరింపక నైశ్వర్య
మదంబున నింటినుండి గంటించినను రక్తసంబంధవాత్సల్యము
నన్ను వడలఁ జాలదు. కష్టకాలంబున నేను మిమ్ముఁ గాపాడక
తప్పుదు. మీరు కలవరమును మనంబుననే దిగమింగి యుండ
వలయును గాని గంద్రగోళ మొనరింపకుండు.

ప్రమ—అయ్యో-అయ్యో-నా కిందేది దిక్క? నాధుడు మొన్నటి

యదయముననే లేచి యీపాడు చతుర మొగము జూచెనమ్మా!

పాడమండ-దీని మొగమున నిప్పులు పోయ.

అదృ—ఆ-ఆ-దాని నేల నన్యాయముగా తిట్టెదవచ్చా!

ప్రమ—ఇంత యన్యాయమున కీముడయే కారణము నాయనా !

చతు—అయ్యో! నేనేమి చేసితిని?

అదృ—వదినా! ఈచతుర.....చతురా! నీవు పొమ్ము.

చతు— (నిష్క్రమించును.)

అదృ—ఈచతురను నీ వీసందిగ్ధసమయమున నీరీతి కారుణామట తీరని కారామికి కారణమగును. దానిని నీ వెంతపెంచిననుసన్నిహితు రాలు కాదుగదా! మనరహస్యంబుల నన్నిటి నెఱింగిన దీనితో మన కిప్పట్టున చెలిమిశ్రేయంబుగాని-కర్జంబు కర్తవ్యము గాదు. దీనిని నీవిక నేమియు నాడకుము. తప్పున్నను తగవు పెంచ వలదు. నీవిక లోని కిరిగి శాంతచిత్తవై యుండుము. నేను మిగిలినపని చూచుకొందును.

(అనుబంధము 14)

ప్రమ—నాయనా! అట్లే చేయుదును. ఇంత కన్న నేనుచేయువలసిన దేమున్నది?

(నిష్క్రమించును)

అదృ—చీ! చీ! ధనాశాపిశాచ మెంతో చెడ్డది. ఇందుల కేమిచేయ వచ్చును. తిలోత్తమ యనుమాటనుఆచి నాయన్న గుహలోన చిక్కుపడి వారిచేతులలో మరణించి యుండునని తోచుచు న్నది. కానిమ్ము. ఏమైనను తడవుచేసిన కార్యముగాదు. తొందర పడవలయును.

(నిష్క్రమించును)



రెండవరంగము.

మైరావణునిగుహ.

[లోభగుప్తునిశవము రెండుతుచకలుగాఁ గట్టబడియుండును]

మైరా — సరదారులారా! మనరహస్యము నెఱింగి మన ధనమునం
 బుల నపహరింప దలంచిన మరాత్తు నీపాతాళగుహముఖంబు
 నకు వేలాడదీసితిమిగా! ఇట్టిహస్తల కందఱి కిది ప్రాయశ్చిత్త
 సూచకముగా నుండునుగాక! ఈమైరావణుండు దండిమగల
 గుండెలఁ దీయు గండరగండండుని జగం బెఱుంగుఁగాక! మన
 గుహమర్మంబుల నింక నెంద టెంద టెఱింగి యుండిగో మనము
 ప్రయత్నించి యాతులువలంబట్టి పాలార్చి యిటులే యొనర్ప
 వలయు. లేదేనియెంతమోసంబైన నగును.

సీ. మనగుహమర్మంబులను బొడగాంచిన

కలుషాత్ములను బొడగాంచువఱకు

అత్యంతమాయూరహస్యరూపంబుల

వారి యీగడఁ బసివట్టువఱకు

యీరేడుజగముల నెందుదూఱిన వాని

శిరము వేయివక్రములు సేయువఱకు

దోర్దర్పమునఁ దునాతుస్కలు గావించి

వీడక చీల్చి చెండాడువఱకు

పంచకులనెల్ల చూపుమాయించువరకు

ఘోరవై రాగ్నిశిఖలు చల్లారువఱకు

మీర లప్రమత్తతతోడ మెలఁగవలయు

రయమునన్ వాని పొడగాంచి రండు పొండు.

(అనుబంధము. 15)

(అందఱు నిష్క్రమింతురు)

[అదృష్టగుప్తుడు హావేశము.]

అదృష్ట—నేను నైతమునీరికంటఁబడిన నిట్లే గర్వణముఁగాంచి యుందును. ఇప్పుటికి భయములేదు. నాసోదరుని కఠేబరిముం గొనిచని యి కఱుగుగు మిగుల సీగుచును గాక! నాసోదరుని దుర్మరణంబు నీకన్నులతోఁ జూచినకొలఁదియు మనంబంతయు భయాకులమై కంపించుచున్నది శరణము జలదరించుచున్నది. బోరా! పులిసోట కండవలె నే నీఘోరరాక్షసులబారికి జిక్కి యుంటినే; సత్వరం బగుగవలయు. మరల గొంగ లొడు వచ్చినేని నేను శయనపురంబున పాత్రకాపు నొడుగదా! ప్రియబంధు వత్సలసమాదరా! సోదరా! ఎంతపాలు దెచ్చికొంటివి? నీవు నాతోడ నకారణబాంధవ్యంబు నలుపుట నీయచాంతరమరణంబునకుఁ గారణబయ్యెనా! విశ్వర్ష మబ్బిన యనంతరమున రెండున్నాళ్లైన నీవు నాముట విందుగుచుచు పాస్త్రంబు లేక పోయెనుగా—చట్టానిచ్చి నీకువివాహంబు సల్పెదనని మొన్న కిదా యంటివి! నీవగ్గత్ర మంతలో నంతరించెనా! ఏకగర్భజని తులమై—భౌతికసుఖదుఃఖపరంపరిలయందు భాగహారులమైన మన కీయెడబాలు గలిగించి నీకు నూజేష్టమిండించి యాహత విధి నిన్నపహరించెనా? సుగుణరాశీ! నీగర్భంబున వంశాంకు రంబగు మెక్కకుమారుండైన గలుగకపోయెను గదా! “లోభ గుప్తు డనుపేరు నాకుసార్ధకమైనది. తమ్ముడా! ఈధనము లభించెనేని యాచక్షిర్తిం బాపుకొందు” నని నీవంటివే! ఇప్పుడు పాత్రంబులనే బాపుకొంటివిదా! సోదరా! లోకసామాన్య మరణంబు నందినవాడవేని నీమృతికి దూఖించియుండము గాని—ఘోరరాక్షసులనిడుమ, కరచాలంబున రెండుతున్నలుగాచీల్చు బడి గుహకు వేలొడదీయఁబడి మంటబారు పక్షుల కాహార

మైతివా! హా! ఘోరము ! ఘోరము ! ఈవిచారమును మా
వధూనిక యెట్లుభరించు? నాకెన్నినాళ్ల కీవంత యంతరించు?

[తెరలో చప్పుడగుచు]

అదృ—ఓహో! కడుమోసము సంఘటిల్లే-ఆచోరు లిందు వచ్చుచున్న
టులున్నారు. శీఘ్రముగా సీతాపు వదలి చనవలయును. సోదర
మరణంబునకు దుఖించుట కిది తటిగాదు. ఈశవము నెవ్వరైన
గాంచిరేని గుట్టు బయల్పడును. ఈకళేబరఖండంబులం గొని
యగ్నిసంస్కారము గావించి కృమ్ముకొనవలయును.

(శవఖండములతో నిష్క్రమించుచు.)

[దొంగలతో మైరావణుడు ప్రవేశము]

(అనుబంధము 8)

మైరా—(శవము లేకుండుటజూచి, ఆశ్చర్యపడి) హా! ఏమి యాశ్చర్య
ము. ఇంతటి నాహాసం బొనరించిన యాదురాత్ము లింకెంతైనఁ
గావింపఁగలరు పరివారములారా! ఈదురాత్ముల నురాగతంబు
నా కమితాగ్రహంబు గలిగించుచున్నది. మన మటుబరిగి కొన్ని
క్షణంబులైనఁ గాలేదు. ఇంతలో నాపాపాత్ములు వచ్చి శవ
ఖండములం గొని చనిరి. వారనతిదూర మరిగియుండురు.
కావున వెంటబడి వారిం బరిమార్చవలయు. వారి సహచరులు
మఱి యెందఱుగలరో మన మెఱుంగవలయు. మనగుట్టు బయలు
పడిన రాజదండనంబు నందుచుము. మీ మీ చాకచక్యంబులు
మెఱయ కోధతామ్రాక్షులై బయలుదేలుడు. ఈప్రయత్నం
బున మీప్రాణంబుల కాసింపరాదు. లెండు- ఆయత్తముగండు-
వారి వెంటబడిపఁ బొండు.

(అనుబంధము 16)

(దొంగలు నిష్క్రమింతురు.)

మైరా—హా! కష్టము, కష్టము.

చ. నలువదిమంది చోరుల యనర్గళదివ్యపరాక్రమక్రమా
విలసనమెల్ల నేటి కొకభీరుని మూలమునకా నిరంకుశో
జ్వలగతిమాని డీలువడి బాహుపరాక్రమముజ్జగించి దు
ష్ఫలమును గాంచనయ్యెడి! విచారము దీతెడుదారి యేమొకో?

ఇంకవల కీమైరావణుండు తా నాడినదాట- పాడినదిపాటగా నిరంకుశ
ప్రతాపంబు చెల్లుబడియగుచుండె!- కుబేరుని దివ్యసంతానం
బులు నాకు దిగదుడుపులకై నఁ బడికిరావయ్యె—కార్తికేయుని
ప్రతాపము నాయెదుట రవిదీపన్యాయమయ్యె-జమునిశాసనం
బు నాయెదుట వ్యతిరేకమయ్యె- విధివ్రాని నాచే బరిపూర్ణ
ముగాఁ దుడువబడుచుండె- ఆభగవంతుఁ డెచ్చటనుండెనో నాకు
తెలియదగనిదయ్యె- ఆహా! ఇప్పుడు నాదుర్గతి కేమందును-
దీనికేదిదారి?—ఏప్రతిక్రియ నాలో దింతును?—ఏమిచేయుదును?—ఈ
దుర్మార్గుఁడొకఁడో వదిమందియో తెలియఁబడదయ్యె- ఎవ్వఁ
డైన వీఁడక్కతమేధావిశారదుఁడనుటకు సందియములేదు. జగ
చ్ఛండశాసనుఁడగు మైరావణుని కన్నుగప్పు టలంఠియనియే
యీతులువ తనమనంబునఁ దలంచెగా?—ధనలోభంబు వహించి
తస్కరించెబో, నాకు ప్రతిస్పర్ధియై నిలచి నన్ను సాధింపనెం
చునే? వాని నేల రాచి-కండలు వెదిజల్లి—నాపరాభవముం
దీర్చుకొనకుందునే? క్షణమాత్రంబైన నేమిటక- నన్ను నీడవలె
ననుసరించి రక్షించు పరాక్రమశాలురగు నలుబదిమంది మల్లు
లాప్రల్లదుని బట్టి పాలార్చి చీల్కలుఁఫేల్కలుగాఁ జేయకుం
దురే?—వీ-వీ డననెంతి? వీనికై నేనింతగా సంతాపంబు నందఁ
జనదు. శలభంబునట్లు వీని మతోపాగ్నిని వేయింతు—

సీ. భూధరంబులచక్కఁబొంది పక్కలసిక్కి
 దండిగాఁ దోచుప్రచండు లుండ
 ఒడుపున మెడలందు నురులుదగిల్చి జ
 క్కాడెమ పిఠారిగండు లుండ
 మారు వేసాల నున్నతప్రలాపంబు
 లాడుకత్తెరదొంగ లమరియుండ
 తైలాంజనము మేనఁ దాల్చుకన్నపుదొంగ
 లతీసాహసులు నాకు సహఁ గల్గ
 స్వర్గ మర్త్య పాతాళ ప్రపంచములను
 పంచబంగాళముగ వణకించఁ గల్గు
 నధిపు నాచేత కరవాల మమరియుండ
 నడలుజొదఁడె దేవుని యబ్బ యైన.
 (అనుబంధము 17)

(నిష్క్రమించును.)



3 రంగము:—జంబూకుని గృహప్రాంతము.

చతు:—(ప్రవేశించి) ఎంత దుర్మార్గుడై చరించినను దిక్కులేని నా
 కిన్ని నాశ్శృనుండియుఁ బ్రభువగు నీలోభగుప్తుని దుర్మరణముం
 దలంచుకొనినకొలదియు నాదూఁఖ మాఁగుటలేదు. “పగుల
 కనుమానము గలుగకుండ నీ యరుతున్నల నొక్కటిగాఁ
 గుట్టించి దహనము గావింపవలయు” నని మాయదృష్టగుప్తుడు
 చెప్పినమాట యెంతయు సమంజసముగ నున్నది. ఈపరిసరము
 సనే నే నెఱిగిన జంబూకనామధేయుండగు నొక ముసలిదర్జీ
 యుండవలయును. వానికన్నులకు గంఠలుగట్టి కుట్టించి స్వామి
 ఋణముఁ దీర్చుకొందు. ఇచ్చట విశేషకాలము జాగుచేయుట

వలన లాభములేదు. కర్తవ్యముఁ బరికింపవలయు. ఇదే జంబూ
కుని యిల్లువలె నున్నది. జంబూకా! జంబూకా!

(తలుపుతట్టును.)

[జంబూకుడు ప్రవేశము.]

జంబూ—ఎవరువారు? ఎవరువారు?

చతు—తాతా! ఇటుచూడు. నేను-చతురను.

జంబూ—చతురవా! ఏచతురవే పిల్లా? నాబుద్ధికి జ్ఞాపకశక్తి తగ్గి
పోయినది సుమా!

చతు—నేను తాతా! లోభగుప్తునింట నుండుదానను. నీవు నల్లమండ్రి
కొఱకు వచ్చువాడవు గాదా!

జంబూ—అవునే! అవునే-చతురా!-తెలిసినది. నే నీనడుమ నుక
యేడాదినుండియు యిల్లువదలి రాలేక- పొరుగింటి శరభన్నదు
మందు తెప్పించుకొనుచున్నానులే!

చతు—అవును. తాతా! అందులకే- బహుదినములయ్యె-చూచి పోవల
యునని వచ్చితిని.

జంబూ—అబ్బా! ఎంతబాంకితివే- నీయిల్లు నేలగట్ట!-నీవెక్కడ?
శ్రీమంతుల యింటిబిడ్డవు. నేను దరిమ్రోడను. నాయింటికి నీ
పూరక చూడవత్తువా? నేనేమి లోకజ్ఞానము లేనివాడ నను
కొంటివఁటే!- ఏదో పని యుండియే వచ్చితివి. చెప్ప-చెప్ప-నా
ప్రాణము విసిగించక నీవు వచ్చినపని యేదో తెమల్పు.

చతు—తాతా! పనిలేక రాలేదుగాని- నీలాభసప్తము లెట్లున్నవి; పని
బాగుగా సాగుచున్నదా?

జంబూ—లాభసప్తముల కేమిలే!-నా యొక్కపాట్ల పూడకపోవువా?

చతురా! నీయజమానుడు బాగున్నాడా?

చతు—అటు లడిగితివేమి?—

జంబూ—అదికాదు. మగవాడుండగా నీవు వచ్చితివేమని సంశయపడితిని.

చతు—జంబూకా! మగవా రున్నమాత్రమేమి?—నేను చేయునది వారింటి బానిసతనము గాని ప్రభుత్వము కాదుగదా! సరికాని—
తాతా! మాలో భగ్గుత్తుడు నీకిది పంపినాడు చూడు.

జంబూ—ఆ!—ఆ!—ఏమే చతురా! నాదృష్టి సరిగా కనపడుట లేదేమో!
ఇది నిజముగా నూఱురూపాయల కాగితమేనా?—

చతు—సంశయములేకుండ—ఇది నీకు మాయయ్య బహుమానముగఁ
బంపినాడు.

జంబూ—అకారణముగ నే! అబద్ధము కాదుగదా! అబ్బే!—మొదలే
లోభగ్గుత్తుడు. ఆతఁడేల పంపును? ఎందులకే నాతో పరిహాసము చతురా!—

చతు—పరిహాసముకాదు తాతా! నీతోడు.

జంబూ—ఆ—నిజమేనట! భళిభళి! చతురా! మీ లోభగ్గుత్తునకు
నూరేండ్లు నిండును గాక! నీవెంత ఛట్కూరివే!

(అనుబంధము 18)

చతు—తాతా! నీవలన నెక్కిపని గావలసివచ్చినది సుమా!—

జంబూ—ఆ—అదిగో! పిల్లా! నేను చెప్పలేదట?—ఈతగింజవేసి తాటి
గింజ లాగవలయునని వచ్చితివి. నీ వూరక నూఱురూపాయలఁ
దెచ్చితివా!

చతు—తాతా! మాయయ్య కొక గొప్పచిక్కు వచ్చినది. ఎవ్వరితో
చెప్పవగదా?

జంబూ—అబ్బే! నీతోడు—చతురా! నాచెవికిఁబడ్డరహస్యము నీకుఁబడ్డ
రాయివలె యెక్కడికిఁ బోవదని నమ్ము.

చతు—సర్కారుసంబంధమైన నూనెబుంగ యెక్కటి—విలువగలది—

జంబూ—ఈనడుమ మీ లోభగుత్తును నూనెబుంగలవ్యాపారము చేస్తున్నాడా ?

చతు—అవును. సంగతివిను. ఆబుంగ యేకారణముననో చినిగిపోయినది. కుట్టనలయునని నిన్నుఁ గొనిరమ్మనెను.

జంబూ—చతురా! తెలియ కడిగెదను. కోపపడకు-నాని నిండేల గొని రారాదు—నేనేల రావలెను?

చతు—ఊరక వచ్చుటమాత్రమే కాదు. నేను నీరెండుకన్నులకు గం తలుకట్టి తీసికొని పోవునును.

జంబూ—ఏమే! యింత రహస్యము. మీ బాబెవ్వరినైన ఖానీ చేయ లేదు గదా!

చతు—ముసలిముండకొడుకవు—ఏదియో కల్పించి యల్లరిచేయఁగలవు పని యైవతరువాత నీకు మఱి నూఱుకూపాయలు బహు మానము దొరుకును.

జంబూ—ఓ- అయిన నింక సంతకముమే లేదు. నిజముగా శవమైనను కుట్టెదనులే-పద-సరేగాని, నేను ముసలివాడను. నేను చేసిన పని నీకు నచ్చునో; నచ్చదో?

చతు—ఛీ- నీశ్మగారము చితక- పద- పద.

(గం తలుకట్టి తీసికొనిపోవును.)

(అనుబంధము 19)

(నిష్క్రమితురు.)



4 వ రంకము.

[దమనకుఁడు ప్రవేశించును.]

దమ—“కలి పోసిపెట్టినా వుట్టివంక కేచూచె” నన్నట్లు మాకరటకుడో గాడిదెకొడుకు- లోభగుత్తును తన్నువదలినా- తానుమాత్రము

లోభగుప్తుని పాడుకొంప వదలలేదు. మల్లిశైట్టి పుల్లిశైట్టి వల్లకాట్లో గలిస్తే- నడుమనున్న నాగిశైట్టి బాగుపడ్డట్టు అదృష్టగుప్తుని పని బాగున్నది. కట్టెలమోత పోయి- కాసుల మోత వచ్చినది. గయ్యాళిముండ ప్రమదకుమారీయ! మంచి ప్రాయశ్చిత్త మైనది. కార్యములకయినా గరిటకు బాగొందినీళ్ళు ఖర్చుచేయని పాడుకొంపలో—తొత్తువలె కరటకు చున్నను నే నుండను. పంకలేనివాడు దొంగలలో గలిసె ననుసామెత మా కరటకుడు చెప్పనేచెప్పినాడు. ఏదొంగలలోనై నా కలిసెదను. దొంగలకు వేరుగా కొమ్ములున్నవా? దొంగ లేదేశముననో వేరుగా పుట్టుదురా! ఎవడుదొంగతనముజేసిన వాడే దొంగ— అదిగో—ఎవరో యిద్ద రీవంకకే వచ్చుచున్నారు. ఒక ధనికుని వేషము వేసికొని వీరిలోచేరి మొదట ఘరానాదొంగతన మారంభించెదను. (చాటున నుండును.)

[రేచుక్క పగటిచుక్క అనువిద్వజ్ఞు దొంగలు ప్రవేశింతురు.]

పగ—ఓరీ! రేచుక్కా! నే నీవేళ నీతో దొంగతనానికి రానుపోరా!
రేచు—ఎందుచేతరా! పగటిచుక్కా!

పగ—ఇక్కడికి రెండునెల్లనుంచి నాకు పెళ్ళిచేయమని మన మైరావ
ణరాజుగారిని అడుగుతున్నాను. చేళాడేకాదు—పెళ్ళిచేసు
కోందే నేను దొంగతనమే చెయ్యను.

రేచు—ఊండుండు. అప్పుడే తొందరపడకు. మన డబ్బు దొంగిలించే
దొంగ దొరికినతరువాత మనపెద్ద నీకు తప్పక పెళ్ళిచేస్తామనే.
పగ—ఏంచేస్తాడోరా! ఈ లోపల మనపెద్దకే- పెద్దపెద్దయ్యేట్టు
కనపడుతూంది.

రేచు—ఛీ- అదేమిమాట?

పగ—నీ వ్రారక అభిమానానికి పడినస్తావుగాని- ఇత రాధాంత

మైనతరువాత మనదొంగతనాలు సాగునా? మనడబ్బు నిలచు నటరా?

రేచు—ఆసంగతి తరువాత చూచుకోవచ్చునుగాని నీవీదారిన వెళ్ళు; నే నాదారిన వెళ్ళునును. దొంగతనానికి పాచిక బారకున్నచో మన శత్రువునైనా వెనుకకు. శత్రువుజాడ యేయబద్ధమో కల్పించియైన చెప్పకున్నచో మన దొరవనిన మాటవచ్చును.

పగ—నీమాటమీ దున్నానుగాని ఏంపనిరాయిది—చండాలప్పని— పెళ్ళీలేదూ పెటాకులూ లేదు.

దమ—(తనలో) నేను దొంగిలించవలెనని వస్తే- వీళ్ళే నాపాలిటికి దొంగలైనారు. వీళ్ళకంట బడకుండా పారిపోవడమే యిప్పుడు గొప్పపని.

[పారిపోబోగా రేచుక్క పట్టుకొనును.]

రేచు—ఎక్కడికి పోతావురా? నిలుపు. నీదగ్గిరేముందో వెట్టి కదులు.

దమ—(తనలో) తన్నబోయి తన్నులు దిన్నట్లయింది నాపని. ఏనా భయములేదు. (ప్ర)కాశముగ) నాదగ్గరేమీ లేదు. అబ్బీ! నన్ను కొడితే నీకొచ్చేలాభమేమీలేదు.

రేచు—ఊరపందివలె బలిసి- గంగిరెద్దువలె బొంతలు మీద వేసు కున్నావు. చూస్తే వర్తకునివలె నున్నావు. యెర్రనియేగాని లేకుండా ఎదులకు వచ్చితివి. మా కేమి మడులున్నవనుకొన్నావా? మాన్యాలున్నవనుకొన్నావా? మాకు వర్తకాలా! అమ్మకాలా! పట్టిచేతులతో చెర్రలుకోసినకుక్కవలె పరుగెత్తు కొని ఎప్పుడూ రావురా!- రావురా!- (కొట్టుచున్నాడు.)

దమ—బాబూ! కొట్టకు- కొట్టకు- అదిగో కొట్టకుమనగాను—

రేచు—(చెర్రలుపట్టుకొని సాగదీయును) ధన మెక్కడ దాచితివో

చెప్పు—చెప్పుకపోయితి నా నీ చెర్ర లూడదీయుదును.

దమ—ఇదిగో- చెప్తున్నా తల్లిము వదలు- సావకాశంగా చెప్తున్నాను.

రేచు—(వదలి) ఇప్పుడు చెప్పు. పారిపోయితివా- పాతర నేయిం
చెదను- జాగ్రత్త

దమ—నీతోడు- నాతోడు- భూమితోడు- ఆకాశంతోడు- నాదగ్గర
దమ్మిడి యైవ లేదు. కావలసియుంటే సోదా చూసుకో.

రేచు—(సోదాచూచి) ఇంటివద్ద నేమైన వున్నట్లేనా?

దమ—ఆ- కావలసినంత యున్నది. నేనున్నయింటిలో ధనము లేదని
యెట్లబద్ధ మూడగలను ?

రేచు—నాకు ధనమిప్పుని యొకచీటి వ్రాసి యిమ్ము. తెచ్చుకొందును.
వ్రాయకపోతివా- చంపెదను.

దమ—(తనలో) నాకక్షరములేరావే? ఎట్లు వ్రాయగలను. వీనికిమా
తల్లిము వచ్చినా? అక్షరములే వచ్చిన వీ డీదొంగపనులు
చేయనేల? (ప్రకాశము) వ్రాసి యిచ్చెదను. తీసికో!- నూఱు
రూపాయలు చాలునా?—

రేచు—నాకు బోడి బాపనివాడికి చేసినట్లు దానము చేసెదవురా విసిని
గొట్టుపీరుగా ? ఐరువందలు వ్రాసెదవా?—అడకత్తెరలో
నెక్కి చంపనా?

దమ—(తనలో) సన్యాసి సన్యాసి కలిసిన బూడిద రాలినదట నా
వద్ద నేమో యేడ్చినదని వీని భ్రమ—సరే! ఆ బెట్టుసరి
పోగొట్టుకొననేల? (ప్రకాశము) బాబూ! కొట్టకు- అట్లే
వ్రాసెదను. పాణిములతో మాతల్లిము వదలు—

రేచు—సరే! నా కే అపాయమూ రాకుండా వ్రాయి- చదువుకొం
దునుసుమా!

దమ—సరే! ఈమాటతో వీని కక్షరజ్ఞానము లేదని పూర్తిగా తేలి

సది. (ప్రకాశము) మరి యెక్కడ వ్రాసియిచ్చను? నావద్ద నిప్పుడు కలమా! కాగితమా!

రేచు—ఇదిగో చూడు, ఇందాక నీవంటి పిసినిగొట్టుపీచు గొకడు దాపురించగా వానివద్ద నెక కోటుండగా లాగుకొంటిని. అందులో నొక కలము పుస్తకము పున్నవి. (కాగితములు చింపి కలముతో నిచ్చును)

దమ—(తనలో) ఏవియో నాలుగు గీతలు గీసి యిచ్చెదను. వీనినుండి బయట బడినతరువాత చూచుకొందము. (వ్రాసియిచ్చి) ఇక నన్ను వదలు బాబూ- వదలు.

రేచు—సరే- పో. (కొంతదూరము నడచి) పోనీ- ఈ యవస్థయంత యునేల? నీవే యింటికి వచ్చి యాయగూడదా! పోనీలే!- నీవు వచ్చినచో నన్ను పోలీసులకు పట్టి యాయగలవు.
(నిష్క్రమించును.)

దమ—అమ్మయ్య! ఈ ముండకొడుకును బుట్టలో బెట్టితిని. తిరిగితిరిగి వీడు చావనీ! ఇక దొంగతనమున కొక దండము బాబూ! మా కరటకుని పసియే బాగున్నది.

రేచు—(తిరిగి ప్రవేశించి.) ఓరీ! ఉండుండు. నాకొక సంశయము తోచుచున్నది. నీవిందు వ్రాసిన యిల్లు, వీధి సరిగా నున్నదో లేదో నాకేమి తెలియును. నేను కనుగొని వచ్చువరకు నీవిచ్చుటనే యుండుము. అబద్ధమగు నేని ని స్పృశింపకును.

దమ—నిజమే-బాబూ! నిజమే- నీవు చచ్చినంతొట్టు- నన్ను చంపకు.

రేచు—నిజమయిన నిన్ను వదలుదునులే!- నీకేమియు భయములేదు. నిన్ను కట్టిపడపెసెదను. (త్రాటితోకట్టి నిష్క్రమించును.)

దమ—వంగలేనివాడు- వల్లకాటికి బోయినా మంచిదిగాని దొంగలలో కలవకూడదురా బాబూ! నాలాటి సోమరిపోతుల కొరకు తం

జాహ్నరిసత్ర) ముండగా నే నిట్లు బయలుదేఱనేల? నాచావు నేను తప్పదు. కరటకా! నీమాట వినకపోతినిరా బాబూ!

[పగటిచుక్క ప)వేళించును.]

పగ—ఛీఛీఛీ! ఎక్కడ తిరిగినా- ఎర్రనియేగాని దొరకలేదు—సరి కదా! ఎర్రనిపడుచైనను కనపడలేదు. ఇంత పాడురోజుదే గాని యింకొకటిలేదు. పెండ్లో పెండ్లో యని నే నేడ్చుచుండగా, దొంగతనమో, దొంగతనమో యని యీ ముండకొడుకులు నన్ను మరింతయేడ్పించుచుండిరి. ఏమహానుభావులైనా, నాకు కూతురు నిచ్చి పెండ్లిచేసి యిల్లటముంచుకొన్న యీదొంగ తనము మాని సుఖపడుదును.

దమ—(తనలో) అడుగో! ఇందాకటి పెండ్లిపిచ్చిదొంగ వచ్చినాడు. ఇప్పుడొక పెద్దకపటము పన్ని యీ చెర తప్పించుకొందును. (ప్రకాశముగా) నాకు పెండ్లి వద్దు- నాకుపెండ్లివద్దు - నాకు పెండ్లివద్దు—(ఏడ్చుచున్నాడు)

పగ—ఎవడవురా? నీవు- ఇటుచూడు.

దమ—ఊ- ఊ- నాకు పెండ్లివద్దూ -

పగ—ఓరీ- మొద్దూ - జవాబు చెప్పవేమి ? నీ కీ బలవంతపుపెండ్లి యేలవచ్చినది?

దమ—బాబోయ్- నాకు పెండ్లివద్దు- అమ్మోయ్- నాకు పెండ్లివద్దు- నాకుపెండ్లివద్దు- నాకు పెండ్లివద్దు- ఊ- ఊ- ఊ—(పెద్దగా ఏడ్చును)

పగ—(దమనకుని తలపట్టి పైకెత్తి) ఎవడవురా నీవు ? చెప్పెదవా ? చంపుముదవా?

దమ—(తలయెత్తి) మీ రెవ్వరు బాబూ ! మామామ పంపలేదు గదా !

పగ—నీకేల పెండ్లివద్దు ?

దమ—వద్దు బాబూ! నాకు పెండ్లివద్దు—నాకు పెండ్లివద్దూ—

పగ—తోక తెగిన నక్కవలె కేకలు వేయుట మా నడవా ? చావగొట్ట వలెనా? నేను నీ మామపంపగా రాలేదు. నీ వెవడవు? నీ కీ పెండ్లియేమి? పెండ్లికొడుకువగు నీ కీ కట్టేమి ?

దమ—చెప్పమందువా బాబూ! నాకు పెండ్లి వద్దనుచుండగా మా బాబు మా మామ కప్పగించి పోయినాడు. మా మామ నన్నిక్కడకట్టిపడవేసి పెండ్లికూతురిని తీసికొని వచ్చుట కూరిలోనికి వెళ్ళినాడు. ఒక గడియలో వచ్చును.

పగ—నీవేల పెండ్లివద్దంటివి ?

దమ—నాకు పెండ్లామును చూచిన దయ్యమువలె కనబడును. నాకు పెండ్లివద్దు బాబూ! పెండ్లివద్దు.

పగ—అట్లయిన నా కాపెండ్లి చేయించెదవా ?

దమ—ఓ నిముసములో నీకు పెండ్లియగును. నాకట్లు విప్పితివేని నిన్ను కట్టి యిక్కడ నుంచెదను. మామ వచ్చినప్పుడు నాకు పెండ్లి వద్దు. అని యేడ్చుచుండుము. అంతే, నీకు పెండ్లి చేయుదురు.

పగ—సెబాస్. ఈ యుపాయము బాగున్నదిరా! నిజముగా పెండ్లియగునా?

దమ—ఓ- నిజముగానే పెండ్లియగును.

పగ—మరి నన్ను గుర్తుపట్టి పెండ్లికొడుకును కానని విడిచిపోదురేమో!

దమ—గుర్తింపలేదులే! వాండు) నన్ను సయితము బాగుగా చూడలేదు. నీ కెందులకు? నాకు పెండ్లివద్దని యేడ్చుచుండుము. పెండ్లి చేసెదరు. ఏడ్వకపోయితివా- ముప్పు వాటిల్లును.

పగ—బాగుగా నేడ్చెదను. శోకములు దీసెదను. పోనీ! ఎందుకయినా

మంచిది. మొగము కనుబడకుండ మొగముపై నొకగుడ్డ
కప్పము.

దమ—నీయివ్వమువచ్చినట్లు చేయుదును. ముం దీకట్లు విప్పము.

పగ—(కట్లువిప్పగా దమనకుడు వానినిగట్టి గుడ్డ కప్పను.) ఇక నీవు
శీఘ్రముగా నిక్కడనుండి వెళ్లు.

దమ—చావు—ముండకొడుకా! చావు. (నిష్క్రమించును.)

[రేచుక్క ప) వేశము.]

రేచు—(తనలో) ఎంతమోసగించినాడురా యీదొంగ గాడిదెకొడుకు!

నీని నీచెట్టు కురిదీసినను చాపములేదు. ఏడీవాడు— ఇడుగో!

ఇంక నిక్కడనే యున్నాడు. (కొట్టుచు) దొంగముండకొడుకా!

నన్ను మోసగించితివా? నిన్ను చంపెదను.

పగ—(ముసుగులోనుండి) నాకు పెండ్లివద్దు—నాకు పెండ్లివద్దు—
(ఏడ్చును)

రేచు—ఛీ! ఛీ! నీకు పెండ్లి నేమిరా? దొంగా! చావు-చావు-

నీ కిదే పెండ్లి. (కొట్టును)

పగ—నాకు పెండ్లి అక్కరలేదు. నాకు పెండ్లి అక్కరలేదు. (ఏడ్చును)

రేచు—అరే! ఎవడునీడు? కంఠస్వరము వెనుకటిదిగాదే? ఎవడవురా
నీవు?

పగ—నాకు పెండ్లి అక్కరలేదు.

రేచు—పగటిచుక్కా!

పగ—నాకు పెండ్లి అక్కరలేదు. నాకు పెండ్లి అక్కరలేదు.

రేచు—పగటిచుక్కా! ఇదిగో! నేను.

పగ—రేచుక్కా!

రేచు—(ముసుగుదీసి) ఓరి నీవటరా! నిన్నెవ్వరు కట్టినారు? నీకు
పెండ్లి యక్కర లేకపోవుటయేమి? పిచ్చిపట్టినదా!

పగ—పిచ్చికాదుండరా! పెండ్లి అగును. నీవిక్కడ నుండకు. వెళ్ళిపో-
ముసుగు బాగుగా కప్పు.

రేచు—ఛీ ! ఛీ !! వెర్రిగాడిదకొడకా ! వాడేసిరా ! నేను కట్టి పడ
వేసినవాడేడి ?

పగ—నీవెవ్వరిని కట్టితివిరా ?

రేచు—ఒక బాటసారి నిక్కన కట్టి వేసితినిరా !

పగ—నీవా ! కట్టినది ?

రేచు—అవును.

పగ—అన్నా ! మోసము చేసినాడురా గాడిదకొడుకు! కట్టు విప్పు
ముందు.

రేచు—(విప్పి) ఏమిచేసినాడు ? నన్ను మోసపుచ్చినాడు. ఇంటికి
డబ్బునకు చీటి వ్రాసినాడు. ఇల్లులేదు—వల్ల కాదు లేదు.

పగ—పెండ్లి వద్దని ఏప్పుచుండినచో తనమామవచ్చి పెండ్లి చేయునని
బాంకినాడురా! నేనాళ పెట్టుకొని యిట్లేప్పుచుంటిని.

రేచు—ఓరినాగన్నా ! వానిబుట్టలో పడితివా !

పగ—ఓరిపెద్దమ్మా ! నీవు పడలేదటరా !

రేచు—వాడెవడో దొంగలమండలరా !

పగ—వాడు దొరకిన నేమిచేసెదనోచూడు.

రేచు—సరిలే !-ఎవరితో నీమాట చెప్పుకోకు. పద పద.

పగ—నీవును చెప్పుకోకు—పదపద.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)



5 తంగము:—మైరావణుని గుహ.

మైరా—

(అనుబంధము 8)

పరివాతములాతా! నేటికనుక నాదు రాత్తుడగుమనవైరి జాడ రవంత
యైన నెఱుంగకాకయ్యెను. ఏమిచిత్రిమిది?—వాఁడెంతటిఘటి
కుఁడైననై యుండు—ఎట్టికట్టడిపనులకైన వెరుదీయునిదిట్టఁడైన
గావలయు. ఇతూనకంబగు-మైరావణగుహంతరాళమునేమి?
నిర్భయంబుగ నొక్కండు ప్రవేశించి యెంతెంతటి కార్యంబుల
నైన నాచరించి మనచే జిక్కకుండ దక్కుటేమి? దినదినంబును
మనధనంబు క్రమంబుగ నదృశ్యంబగుచున్నది. ఇందులకు మీ
రేప్రతిక్రియయుగావింపలేదు. మనధనంబునపహరించి మనగుట్టు
వెలిబెట్టిన కట్టడింబట్టి గిట్టింపలేని-దిట్టతనంబు చచ్చిన వట్టిశవా
కారంబులగు మిమ్ముగాంచిన నాకోపంబు మిఱిమిఱుచున్నది.
నే నిందుల కేమిచేయుదును. మీ శ్రేణివిలేమికి నిందింపనా?
మనదురదృష్టంబునకు వగతునా? ఓహో! ఏమిది? నాచండ
శాసనంబు నేడు మండిపోవునా? అదుండగీడు నిండు ధనవం
తుఁడై యీగండరగండని మైరావణుని చేతఁబడక-ఖ్యాతినంది
జీవింపఁగలఁడా? పరిజనంబులారా! దీని కేదిమార్గము? ధనహీ
నంబగు నీగుహం దిలకించినకొలందియు నామనం బతిడోలాయ
మానం బగుచున్నది. (అనుబంధము 20)

పరిచరులారా! సావధానముగ వినుడు.

సీ. కందుకంబులఁ జేసి గృహముల నాడింతు

తారకాగణమెల్ల తల్లడిల్ల

సోమసూర్యులఁ బట్టి ట్లోణివైఁ గొట్టెద

కదలి దిక్కులు గడగడ వడంక

పాశంబుతోఁ బ్రేతపతిని బంధించి యీ
మన్నిని నుంతు సంతతుకునిగ
మానసంబున కనుమానంబు గల్గిన
బలియిత్తు కాలి కవ్వారి నెల్లఁ
చండశాసనరూపభీషణుడ నైన
నేనె మైరావణుడ నైతి నేని వినుడు
పట్టిపాలార్తు నాశతుగ్గు టైతింగి
నన్ను మీఱినవాఁ డిల నున్నవాఁడె.

మీలో నెవ్వఁడైన నెక్కండు సంపూర్ణప్రియత్న మొనర్చి తేగలవాఁ
డున్నచో ముందునకు వచ్చి నిలుపుడు. లేనిచో నేనే స్వయం
బుగ నరుగువాఁడ! నాపగవానిని గనిపెట్టిన మగవానికి నాధన
మున సగపా లొసంగెద. వింటిరా?

(అందఱు ఒకరిమొగ మొకరు చూచుకొందురు)

పగ—స్వామీ! ఈదాసుడు సిద్ధముగ నున్నాడు.

మైరా—సెబాస్! పగటిమక్కా! ఇందటిలో నీవు నామనస్సునకు
నచ్చినవాడవు. నీవు నాపగవానిని బరిమార్చిగాని, పట్టి తెచ్చి
గాని, నామనంబునకుఁ బ్రీతిగొల్పుదువేని—నాధనమునం దర్థ
మొసంగుట నిజము కాని, తేకున్నచో నేమగునో యెఱుఁ
గుదువా?

పగ—నాశరీరమును రెండుగా చీలి యీగుహకు వేల్పాడదీయుడు
స్వామీ!

మైరా—సెబాస్! ఎఱుంగుదువుకదా! అంతపనియుఁ జేసితిరువాడను
సుమా! ఇఁక పొమ్ము. జాగరూకుడవై మెలంగుము.

పగ—చిత్తము స్వామీ!

మైరా—అెకలారా! మనపగటిమక్కా మిగుల జాగరూకతగలవాడు.

కావున నిందు పరిమత్తుడుకాడు. మన మది కానందము కల్గు
గాక ! మన మింక మనవనులపై నరుగుదము. రండు.

(అనుబంధము 8)

(నిష్క్రమింతురు.)



6 వ రంగము.

[వీధిలో జంబూకుడు పోవేళము.]

జంబూ—వహ్వ! వహ్వ!!-ఈవేళ నేను లేచినవేళావిశేష మేమోకాని-
లెక్కలేనిధనము దొరికినది- అదృష్టగుప్తుడు చేసినపని న్యాయ
మైన నాకేమి!- అన్యాయమైన నాకేమి? ఆతడు నూనెబుంగ
యని ఎంతబాంకు బాంకినను-నేనది చీల్చబడి రెండు తున్న
లయినశవమని గ్రహింపకపోలేను. శవమైననేమి!-ఏమైననేమి ?
నాడబ్బు నాకుదొరికినది. వహ్వ! వహ్వ! నా అదృష్టము.

[పగటిచుక్క పోవేళము.]

పగ—వీడెవ్వడో ధనలాభము గల్గినవాని చందమున గంతులు వేయు
చున్నాడు. వీనియాచందమున కేదియో కారణ ముండకపోదు.
ఏమోయితాతా! ఏమి గంతులు వేయుచుంటివి ?

జంబూ—పై సా-పై సా-పై సా

పై సా-పై సా-పై సా

మోదకరీ పై సా-

ఆనందకరీ పై సా-

ఎంతోభౌంత్రి గలిగించెన్

పై సా-పై సా-పై సా-

(ఎగురుచుండును.)

పగటి—(తనలో) ఎవరో యీబీదమునలివానికి కష్టపడకుండ ధన
మిచ్చినారు. ఊరకడబ్బిచ్చుటకు పూరినా రచ్చియున్నారా ?

ఇంచేదియో గూఢతంత్ర ముండవలెను నీడు దర్జీవాడని నాకు జ్ఞాపకము. ఒక వేళ నాశవమును వీనిచే కుట్టించియుండురేమో! (ప్రకాశముగా) తాతా! పై సాయనుచున్నావు? పచ్చబడినదా వ్యవహారము.

జంబూ—ఎవడవోయ్ నీవు—పచ్చబడక నాకేమికొరత? రెండుతోల్లకుట్టి రెండువేలు సంపాదించినవా డెవ్వడు నాకన్న?

పగ—(తనలో) ఆ! నాలించనా సరిపోయినది. దారికివచ్చుచున్నాడు. (ప్రకాశముగా) ఛీ! ఛీ! ఇండుకే పైసాపైసా యని ఎగురుచున్నావా?—తాతా! ఆమహదాత యెవ్వడో? రెండుతోళ్ళు కుట్టించుకొని రెండు వేలిచ్చినాడు. అవి చచ్చినశవముతోళ్ళేకాదా! తాతా!

జంబూ—అవును. చచ్చినశవముతోళ్ళే!—కాని నీవాదాతను మెచ్చుకొనకున్నా వేమి? అంతపైసా యిచ్చినవా డామాత్రపు పని చేయింప డనుకొంటివా?

పగ—దాతయైనవా డూరకే యిచ్చినగదా— గొప్పతనము! కూలీ యిచ్చినాడన్నమాట

జంబూ—కూలీ రెండువేలిచ్చెదరా!

పగ—వెధవడబ్బు—డబ్బు మనలగణించెనా? డబ్బును మనముగణించితిమా! ఇదిగో!—ఇదేమో కనబడుచున్నదా!

జంబూ—(తెల్లపోయి) ఏమిటిది?—వేయిరూపాయల కాగితము. నేను లేచి సక్క నేమాత్రమో తొక్కితిని. అయినా యిది నాకెందులకయ్యా! వద్దు-వద్దు (చేయిసాచును)

పగ—(చేతిలోఁబెట్టి) తీసికో- తీసికో- తాతా! దానమునగా నేమో తెలిసినదా!—యిప్పుడు—పనిచేయించు కొనకుండ యిచ్చినది దానము. ఇప్పుడు సావకాశముగ మాటలాడు.

జంబూ—సెబానురాబాబూ! మంచిదాతవు నీవు. ఛీ! ఛీ! మురుగు
కంపుగొట్టు తోళ్లు కుట్టునప్పటికి నాముక్కులు బ్రద్దలయిపోయి
నవి. వాని దొక దానమేనా!

పగ—ఎవడుతాతా! వాడు?—

జంబూ—వానిపేరు నాకు జ్ఞాపకములేదోయి నాయనా!—ఆచతురకు
వాని కేదోయున్నదని నానమ్మకము.

పగ—ఆచతుర యెవ్వరు?—

జంబూ—వారియింటనున్న యెర్రటిపిల్ల—పొట్టిపిల్ల—గట్టిపిల్ల—

పగ—వారియిల్లు చూపెదవా?—

జంబూ—చూపెదనుకాని, ఆచతుర నాకండ్లకు గంతలుగట్టి తీసికొని
పోయినది. నీవు అట్లే తీసికొనిపోయితివా చూపెదను.

పగ—(కండ్లకు గంతలుకట్టగా జంబూకుడు నడుచుచున్నాడు.)

జంబూ—ఆ- ఇక నిక్కడ నిలుపుము. ఇదే యిల్లు.

పగ—(గంతలు విప్పను.)

జంబూ—ఇక నేను వెళ్ళెదను. (నిష్క్రమించును.)

పగ—ఇప్పటికిల్లు కనుగొంటిని. కానిమ్ము. వీనిని హతమార్చి-మాదొర
చే బహుమతి నందకుండునా?— ఈయింటి కొక గుర్తు వేసికొని—
చని—మాదొరయగు మైరావణునితో చెప్పెదను.

(ద్వారమునకు + గుర్తు వేసి చనుచున్నాడు.)

[చతుర ప్రవేశము.]

చతు—ఎవ్వడో యొక్కటక్కరివచ్చి యీక వాటంబులపై గుర్తుల నిడి
చనినవాడు. సందేహములేక నిది యాపందలపనియేకాని వేఱు
కాదు. అన్నన్నా! ఎంతమోసము. ఇంకను మమ్ము వెంటాడిం
చుచునే యుండిరి గావలయు. ఇంక జాగరూకతతో నుండకున్న
నెంతేని వంతగలుగకపోదు. ఈహంతకులు మాపైనింతపంతము

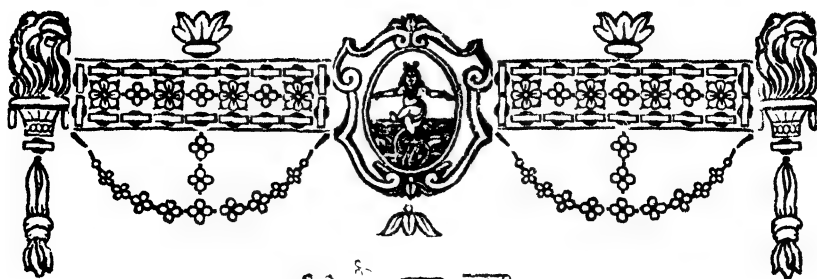
బూనియుండురే!—కానిమ్మ, ఈచతురకడ వీరిచాతుర్యంబు
చెల్లునే?—మచ్చుమండులు చల్లి యచ్చిక బుచ్చిక తనంబు
నెరపి—పచ్చెపువ్వుగతనంబుసేయు చచ్చువాగమ్మలగు నీత
చ్చనకాడు) నేనలంతి తరు వలలంజిక్కునునని తలంచిరి గావ
లయు—ఈవార్త సత్వరంబుగ నామనోహరుడగు నదృష్ట
గుప్తున కెఱింగింతునా!—ఏల? తొందరపడనేల? అంతవఱకు
వచ్చినఁ జూచుకొందము. ఇప్పటికి దీనికిఁ బ్రతిక్రియ చేసిన
జాలును. వీడు మాయులు గుర్తింపకుండ నీవీధిలోని గృహం
బులకెల్ల నిటులే గుర్తులనిడి చనియెడఁగాక! ఆవల వీరలే
చతురసాహసంబు చవిజూతురు. ఎప్పుడోయొకనాఁ డీతులువ
లెల్ల నాకటారికి గుఱికానుండురా! ఇంతవఱకు వచ్చిన దంత
వఱకు రాకుండునా!—చూచెననుగాక—తొందరయేల?—

(అన్నియిండ్లకు + గుర్తులు వేసి నిష్క్రమించును.)

(తరువాత మైరావణుని గొని, పగటిదుక్క- వచ్చి పలుగుర్తులు
గని మోసపోవును. ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది పంచమాంకము.





ఆ చి వా బా

అను

ఆ దృష్ట వి జ య ము

ష ష్ఠాంకము.

1 వ రంగము:—మైరానాబు గుహ.

మైరా—పరిచరులారా! ఆమ్రాచ్చును బట్టియిచ్చెదనని నన్ను వంచించిన యీమ్రాచ్చునబట్టి యుదీయూషు. చండశాసనముడగు మైగారాణి కార్యమును పిన్నాట యవకొంటిరా?— గోపంబున రగిలి పాగులు నామనంబున గోపంబు మితిమీరినానిచ్చినవారి నిశ్చే సంహరించెదనని నమ్ముదు. మఱుకు కరవానిమ్మున కఱిగ్గుచు దెగనతికెన. మీరు శక్తియున్న వచ్చి ముందు నిలువును. వ్యర్థులరైతిరేని మిన్నకుండును. నిరర్థకప్రతాపంబుని పట్కి-
 పాణింబులపైకి దెచ్చుకొనకును మీరందఱు వ్యర్థులరైతిరేని-
 నేనొక్కండ నాపాపాత్ముం బరిమార్చెదను. త్రైవ్యాపార వేషంబున నే నాపల్లముని గృహంబున జొచ్చి నమ్మకంబున నడురేయి వానికొర ముత్తరించెద. నలుబది నూ నెలుంగులను జాగ్రత్తపఱచి యందు మీరు గుప్తముగ దాగియుండును. నేను సౌజ్ఞయొనర్చు టానవాలుగా బయలుదేటి వానిగృహం

బెల్ల పీనుగ పెంటలుగాఁ జేసి పగ దీర్చుకొందము. ఇందు మీ రశోద్ధఁ జూపుదురేని మీ పాఠాంబులు మీవికావని యెఱుంగుడు. వానికి నేను కాలమాసస్థమయ్యె- కానిచో, పెద్దపులి మీసంబులతో నుయ్యాలలూఁగఁదలంప వానికెంతసాహసము? కాలాహినికడ కాలదన్నిన మందుడు పాణానిలంబులు నిలచు ననియే తలంచెగా!—ఇదే దామణాంబుగ నీమైరావణ సింహంబు బయలుదేఱె—ఇత నామార్గము నిష్కంఠకంబు గావలయు! లేదని నేజావలయు'—రెండే మార్గములు.

సీ. కాంతుగా? భయదనిర్భాతాహతంబునఁ

భాణముల్ నిలుపుపాపాత్ము డెవఁడా?

చూతుగా? సిగ్గుంబుమూతిమీస

ముల నుయ్యాలలూఁగఁదలంచుకూళ యెవఁడా?

కందుగా? శమనుని కాలదండముతోడ

సయ్యాటలాడు వాజాల్కు డెవఁడా?

పొడగాంతుగా? లోకలవియదానాగ్నుల

నరచేత నిడనెంచు నధము డెవఁడా?

మహిని ద్విపురారి ముక్కంటి మంటనంట

గాదలంటిని యధముని గాంతు నెవఁడా "

జగతి మైరావణుని గర్భశత్రు వైన

ఖలుని మరణంబు గాంతు నాకన్నులార !!

చ. లయమయినన్ సరే- నిజకోలంబు వినాశము నందినన్ సరే-

రయమున శత్రువర్గము-భరంబున మైకొనివచ్చినన్ సరే-

జయజయ నాదము ల్సలిపి సన్నతిమీరలు సేయుచుండ నీ

భయదక రాశ్శత్రు ను బట్టి వధించెద వాని శీర్షమున్.

రే !- పగటిచుక్క ! నీకాయుర్దాయము చెల్లిపోయినది. రే !

శేచుక్కా! శే!—మారీచా! మీరిరుప్పురు వీనికంతము
నుత్తరింపుడు. ఈవ్యర్థుండు మన వైరిగృహంబుఁ జూపింతు
నని, నన్నుఁ గొనినోయి—తానిడిన, శ్వేతచిహ్నంబులు పలు
గృహంబుల నుండటం దత్తరపడి, నన్ను సయితము నిరర్థకుని
గావించె—ఇక పీని క్షమించుటకల్గ—పీని యమపురికంపి
నన్ను వేగముగఁ గలయరండు; పొండు. మిగతపరిచారము లనం
తరకర్తవ్యముం బరికింప నరుగుదము. నాశోరండు

[అనుబంధము. 8)

(నిష్క్రమింతురు.)



2 వ రంగము.

అదృష్టగుప్తునియల్లు.

[చతుర, అదృష్టగుప్తుండు ప్రవేశింతురు.]

చతు—చూచితిరా దేశ మెట్లుమాటినదో!

సీ బహుధనార్జక మైన బ్యాప్తిష్ఠరీపని

యైన తృణంబుగా నవల ద్రోసి

దీపితామూర్తివిదేశనస్రంబుల

వందలాదిగ భస్మమందఁ జేసి

కులకాంతల శరీరముల నున్న మణిభూష

లను స్వరాజ్యనిధి కర్పణముఁ జేసి

హేమాదాలు బిరుదాల కుద్యోగములకు శా

శ్వతరీతిగా జలాంజలి యొసంగి

స్వార్థమును రోసి సకల సౌఖ్యములు బాసి

సరిగ మోకాలు దిగని వస్త్రంబు గట్టి

చలికి నెండకు జంకక శాంతమూర్తు

లై పోచారకు లైరి మహాత్ము లిపుడు.

అదృష్ట—ఇప్పుడే యనుమాటయేమి? మనభారతీయులకు దేశభక్తి
యెంతవీయమైనదో రాజభక్తియు సట్టిదే. వెనుకటి యైరోపా
మహాసంగ్రాహమునందు—

సీ. రాజాధిరాజు లరాతిభంజనబాహు

బలచమూనివహంబుఁ బంపినారు

ధనశాలురగువా రుదారభావమున, శా

శ్వతయద్ధనిధుల నొసంగినారు

నీవలు చెంబుతపేలాలఁ దెగనమ్మి

యద్ధముఁబంబుల నొసంగినారు

చంటివారైన, వాలెంటరీపనులకై

గురుభక్తిఁ దమయంత నరిగినారు

భారతీయు లంచితరాజభక్తిచేత

చేతనై నంతసాయంబుఁ జేసినారు

తమకు విజయము హైందవోత్తములకతనఁ

గలిగె నని యాంగిలేయులే పలికినారు.

చతు—ఏమిలాభము? “ ఏరుదాటి తెప్పదగులవేసి ”న చందమున,

నీవిశ్వాసమేకదా యిప్పుడు మఱువఁబడినది !

అదృష్ట—ఏదిమఱువఁబడినదేమి? ఉద్యమము యత్నోపాసానినచో ఫలి
తము చక్కగానే పరిణమించును.

చతు—కాంగ్రేసుసభలవలన కావలసినంత యట్టహాసమేగాని, ఫలిత
మేమైనఁ గలుగుచున్నదియా?

అదృష్ట—మనవారిస్వలాభపరాయణత సశించిననాఁడు ఫలితిమునకేమి?
అదిగాక దేశమున దుర్భిక్షమున్నపుడు, పోజలు బలవంతముగ

బానిసలుగా కేమగుదురు? కడుపుగాలుచున్నపుడు స్వార్థభావ
మెట్లుచావగలదు?

చతు—పూర్వ మింతకన్న పంటలు విశేషమైయున్నవా? అప్పుడులేసి
దుర్భిక్షమున కిప్పు డేమికారణము?

అద్వ—వెట్టిదానా! అదిగాను కారణము? పంట లిప్పుడును పండుచు నే
యున్నది కాని—

సీ. మన ధాన్యమును దూరమున కీడ్చుకొనిపోవఁ

గా “ రయి ” శ్చిమరిన కారణమున

క్షణములోపల ధాన్యమును బియ్యముగ మార్చి

యందించు “ ఫ్యాక్టరీ ” ల మరుకతన

పీలచి ధాన్యమును దంపించువారలు లేక

కూలీలవృత్తులు గూలుచుంట

వ్యతిదిసంబును నెగుమతులచే మన దేశ

మండు ధాన్యాభావ మకాటచేరి

పండు ధాన్యమెల్ల పరిదేశములఁ జేర

ఘనదరిద్రతాంధకారపటలి

భరతరాజ్యమెల్ల బంధురమై కిమ్ము

మనరె దాన్యదీప మొకటి మనకు.

చతు—ఇదియొక కారణము! అట్లయిన నీ ఫ్యాక్టరీలు లేనిచో మన ధాన్య
మెచ్చటిదచ్చట కదలకుండనండుటచేత దేశము ధాన్యసమృద్ధ
మై యుండుటయేగాక దింపు శ్చకూలీలు దరిద్రమునఁ జిక్కకుం
దురు గదా !

అద్వ—ఇప్పుడు దేశమున వెలసిన ఫ్యాక్టరీల సంఖ్యకు మితియున్నదా?
కుక్కగొడుగులవలె నూరికి నాలుగుబయలుదేరినవి. పెద్దపట్ట
ణములందు లెక్కయేలేదు. ఒక్కదానికిని పూర్ణమైన లాభము

పూర్ణానుస్వార మే ! ఒక్క సావశ్వరము కంటలు లేకున్న
నీప్యాక్షరీలలో దీక్షము పెట్టుటకైన దిక్కుండదు—మన దేశమున
నేదిచూచిన వేలము వెట్టియే మనధనమును, బలమును నశించు
టకు విదేశన్యామోహమే ఓ ఘోరమైన కారణము!

సీ. పంచాయతీసభలో హాకిమాలిన వాట

కోర్టులు ధనమెల్లఁ గొల్లగొనియె

కాఫీహోటళ్ళపైఁ గాంత మిక్కుటవశాట

నారోగ్యసౌభాగ్య మంతరించె

పలురకంబులధూమపానముల్ వెలయుట

విషపానమే మహాప్రీతియయ్యె

సెల్ఫు మేమిగురుచేత నంచితము లౌ

మనమతాచారముల్ మంటఁబడియె

వాస్తవముల హాని పద్ధతిననుకరించె

విప్రులకుఁ గిష్టించుటలకు వేషభాష

లందు నడవడిగి విభేద మెందులేకు

హానినాగరికము మీఱుచుంటుచేత.

మనము దేశముం దలంచుకొని లోలోన విచారించుటతోడనే సరిపోవు
చున్నది. ఆచరణము శూన్యమయ్యెను.

చతు—ఇప్పుడు మనప్రాముఖ్యమునే మనము రక్షించుకొనుట కష్టముగ
నున్నది. మన మానోరులపని తీర్చిన పినపగడా దేసికైన
నాలోచింపఁగల్గుట!

అదృ—అతివా! మరల నాముక్తికిడిక్కను లేమిచేయఁగలరు!—నీవు
వారి కేంభీజినొదెవవు? అంతగా వారు మనపై కెత్తిరచ్చిన
రానిమ్ము. ఈక్షణమున వారిని రక్షకభటుల కప్పగితును.

చతు—ఆర్యా! ఆధనాపహార్తము మనపై బహిరంగంబుగ నెత్తివత్తు

రని తలచితిరా? గూఢమార్గంబునఁ గనులుగప్పి గంతలు
గట్టి మనలఁ బ్రమాదపడలంచుచున్న యా మోసగాండ్రు
గాసిలఁజేసినఁ గానినా ప్రాణిహరటగుగడు. సంతయాచక్రలంకు
భరతదేశోద్ధరఁ మేయిచేయగలము? ఆనాఁడు మనకవాటముల
కుఁ దెలిగులు నిడి చనినచోరుఁడు తనయజమానునితో మగల
వచ్చి నామోసంబున కాయాసమంది, విఫలుండై చనుట మఱ
చితిరే!—మరల నెప్పటికైనఁ బగఁబూనిన త్రాచుపామువలె
నాపాపి తనకోపంబుఁ దీర్చికొని మనకు సంతాపముం గూర్ప
కపోడు.

[కరటకుఁడు పగివేశము.]

కర—దండాలుబాబూ!

అద్భ—ఏమిరా యది?

కర—నూనె లమ్మే లబ్బిసామూబంట స్వామీ! నలబై నూనెబుగలు
దెచ్చినాఁడు. మీసావు కా రింట్లో వున్నాడె అని అడుగుతున్నాఁడు
తన్ని తగిలేద్దావా— రాఁద్దావా? సెలవేంటి బాబూ!

అద్భ—ఏమి!.....నూనె వ్యాపారముచేయు లబ్బిసామేబా!
చతురా! ఇదేమైయుండును.

చతు—ఎవ్వఁడో నియన్న గారి నాటి వర్తకుడైయుండును. అప్పుడనే
కులు వచ్చుచుండెడివారు.

అద్భ—సరే! సివు లోనికరుగుము. కరటకా! వానిని రమ్మనుము.

కర—చిత్త బాబూ!

(నిష్క్రమించును.)

చతు—(తనలో) ఇదేదియో మోసంబని నామనంబునకుఁ దోచు
చున్నది. చాటుననుండి వీనిచర్యల గనిపెట్టెదఁగాక!—(చాటున
నుండును.)

[నర్తక వేషమున మైగావణుడు పోవేశము.]

మైరా—అయ్యా ! నమస్కారము. మామిత్రుడు లోభపుష్టడెక్కడ?

అదృ—తమ రిం దాసీనులు గండు. అయ్యా ! తమకు మాసోదరుని

మిత్రులని విచటకొలయు శానందమయ్యే !

మైరా—తమ రాతనిసోదరులని తెలియుట నాకును మనోరథ మీదేటి

నటల మనం బురెను. అయ్యా !- ఆతడెక్కడ ?

అదృ—తమ రింకునచ్చి చిరకాలమైనదని తలంతును.

చ. పురుషుల యేమి నేను నెద ? పూజ్యుడు నాయుడు డకాలమా

గురుతంప్యాధిపీడనలకుం గుట్టయై మరణంబు నందె నీ

సరి కొకమా సపూర్వమున సర్వసుహృజ్జనబాధుమండలిం

బంధునిపాదభావమున బాల్పడజేసి దయావిహీనుడై.

మైరా—అకటకటా ! ఎంత కష్టముకలెను. పూర్వము వ్యాపారాధిపతి

నే నీయూరువచ్చినప్పుడెల్ల నీసోదరుడు నన్ను దయాజూచు

వాడు. అట్టిమహాత్ముడు మరణించెనా ?-పాపము !

అదృ—అయ్యా ! అయిన నేమి ?-తమ కిష్టముమాత్రమేల కొఱంత

కల్గును. నాగృహంబు మీగృహంబుగా భావించి తమయిచ్చ

వచ్చినన్నివాళ్ళు సుఖంబుగా నుండవచ్చును. తమవెంట నేదైన

చెచ్చియుంటిరా !

మైరా—నలుబది నూనెబుంగలమాత్రము.

అదృ—కరటకా ! వీరి వెంటవచ్చిన నూనెబుంగలను లోన జాగ్రత్తపఱ
పుము.

మైరా—అక్కఱలేదు. అవి యతిజాగరూకతతోఁ దేదగినవి. నేనే

తెచ్చుకొందును.

అదృ—తమ చిత్తము.

మైరా—(తనలో) ఇప్పుటికి వీనియింటఁ బీఠము వేసితిని. ఆముచ్చు
వీడేయనుటకు సంశయము లేదు. కానీ—ఈరేయి వీని తుద
మట్టింపకపోతినా— నాపేరు మైరావణుడు గాదు.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)



కి వ రంగము.

నలుబది నూ నెబుంగలు గల మందిరము.

[మైరావణుడు ప్రవేశించి.]

హా! దురాత్మా! వంటయింటి కుండేటివలె నాచే జక్కిన నీ
ఁగిం కెందుఁ బోగలవురా?—తులువా—నాధనంబెల్ల సాధించి,
నామనంబును వేధించిన నిన్ను కసితీర గసిమసంగెడ. ప్రతా
పశాలి యగుమైరావణుడు వందయని తలంచితినో! నాగర్భ
శాత్రువుడవగు నిన్ను ఖండఖండము లొనర్చు గండరగండడనని
యెఱుంగక మోసపోయితివి. జనియించినదాది యిప్పుటివఱ
కొక్కసినచే బరాధ వింపబడసి—వరాక్రమశాలినగు నేను నీ
మోసంబులకు వేసరపోవునునటరా!— ఖలమతీ! మంద
భాగ్యుడవగు నీ జీవితరేఖ నేటితో మాసిపోయినదని తలం
పుము. (అటు నిటు జూచి) ఇంటియందేమియు నలికిడి లేదు.
కాని యింకను సాహసింపఁగూడదు. గ్రామమున నింకను సం
చలనముగా నున్నది. ఇప్పుటికి వీరిని హెచ్చరించి చనియెడ
గాక!—రెండవయింటివాఁ డెఱుంగకుండ నీగృహ మీరేయి
పీనులవెంటలతో నిండునుగాక!—నాకన్నుల కానందముగా వీరి
రక్తప్రవాహములు నేలపై మడుగులై నిండుగాక!

గీ. కనుల విఱుమిట్లు గొలుప రక్తప్రవాహ

పంకిలంబగు భూమి నీవరమనీచు

శిరము బహుశకలంబులై దొరలుచుండఁ

గనలమంటలు చల్లఁగఁచువాడ.

(మెల్లగా చప్పట్లు జఱచి) లే! పరిచరులారా! జాగరూకులై యుం
టిరిగాదా- [బుంగలలో నుండి “స్వామీ” అనుధ్వని]

మైరా—హెచ్చరిక—మిగుల హెచ్చరిక—నేను మీబుంగలపై రాలు
రుప్పుటే గుఱుతుగా నెఱింగి బయటకు వచ్చి నేను శాసించిన
ప్రకారము చేయువలయు. (బుంగలలో నుండి “చిత్తము”
అని ధ్వని)

మైరా—ఇప్పుడు పదనొకండుగంటలు రాత్రి యయినది. అదిగో! ఇంటి
లోని దీప మారపోయినది. ఎవ్వరో లేచిన యలికిడియు నగు
చున్నది. నే నిచ్చటనుండ రాదు. సత్వరమఱిగి నాశయ్యపైఁ జేరె
దను. (నవ్వుమించును.)

చతుర—(దీపపుబుడ్డితో ప్రవేశము.) “హేతువులేక తీతువు కూయ
దనునట్లు” నే డర్థరాత్రమున నింటిలోని దీప మారపోవుట
చూడఁగా నా కాశ్చర్యము గల్గుచున్నది. (బుడ్డి నూపిజూచి)
యిందు తైలాభావమైనది. ఆ! మఱచితి. నేటి యుదయమున
నొకవర్తకుఁడు నూ నెబుంగలతో మాయుంటి కరుదెంచెఁగాదా-
అందు కొంతతైలమును సంక్రమించిన నేమిదోసముగల్గు. ఉద
యమున నెఱింగించెదగాక! (బుంగలకడ కరుగును) (బుంగలలో
నుండి “వేశయోదా” అనుధ్వని)

చతుర—(ఆశ్చర్యముతో తనలో) ఏమిది! పరమాద్భుతముగా నున్న
ది. ఈ బుంగనుండి మనుష్యస్వరము వినఁబడుచున్నది. ఎంత
మోసము! అట్లయిన నిందున్నది తైలముకాదా! మానవులా!
ఈ తైలవర్తకుఁ డాదొంగల తేజ్జే యైయుండును. సందియము
లేదు. ఓరి! మోసాలమారీ! ఇప్పుడు నాచేతఁజిక్కితి విక నీ

వెందుబోగలవురా? నీ తుదముట్టింపకమానరు. కానిమ్ము. ఇప్పుడు దీనికి దగిన ప్రతిక్రియ చేసినగాక! (తెరిగి “వేళ యైనదా” అను ధ్వని)

చతుర—(స్వరముమాడ్చి) మహాకొంత తడవు చనవలయును. హెచ్చరిక! హెచ్చరిక!—(స్వగళం) తక్కిన బుంగలబో తైలము గల దో లేక నలుబదియు దొంగలబో నిండిన బుంగలేయగునో తెలియవలయు. (రెండవబుంగకడ కరిగి) “హెచ్చరిక! హెచ్చరిక! మహాకొంతతడవు వేదియును” (‘చిత్తము’ అను ధ్వని) (ప్రతిబుంగకడ కరిగి “హెచ్చరిక!—అని చెప్పి) ఛీ!—ఈ నలుబది మందిదొంగలును నాకరతలంబున జిక్కువడిరి. ఈ మాట నా యజమానున కెఱిగించి రక్షకభటుల కప్పగితునా?—నలడు—వలను. అట్లు గావించినచో మా యైశ్వర్యలాభరహస్యకథ యంతయు వెల్లడియై మే మిటు మలపాలగునము. ఉదయగుగుడాక నిటులే యుంచి—యజమానుడు లేచిన తరువరి నెఱిగింతునా!—అటులుగావించిన నీరేయియే యిరాత్రించరు లెంతసాహసము! దుప్పెట్టి యుండిరో!—వలుముప్పులకుఁ గారణంబైన యీ దొంగలగుంపు నొడిలోత్రాచుపాములవలె నిటు మననీయనచ్చునా?—కానిమ్ము. సంశయింప నేల?—మా ప్రాణంబులకు రక్షించుకొనుట కిప్పు డెంతటిసాహసంబైన గాపింపవలసినదే!—సాహసంబని జంకక—హత్యాకృత్యమని యనమాంపక—పాపమని భయపడక—భీకరికర వాలసహాయమున నేనే యీ నలుబదిమందిదొంగల ప్రాణంబుల దీనెదను. ఇంతలో నిది మాయదృష్టగుప్తున కెఱిగింప నేల?—గాఢాంధకారబాధురయగు నీవిశారమణియే నాకు తోడగుగాక!—ప్రకృతిగంభీ

రుడగు నీకాలపురుషుడే నాకు సహాయుడు కాగలడు.
మానసమా!—ధైర్యము వహింపుము. సాహసమా!—నా
యందు నిలచియుండుము. కరనాలమా!—చలి-పకుము.

(అన బంధము. 21)

(కరనాలముం దెచ్చి నానబడినూది దొంగలను పొడిచి చంపి
నిష్క్రమించును.)

మైగా—(హావేళించి) ఎవ్వరును మేల్కొనియుండ లేదుగదా!—ఇదియే
వాతలించిన ఘోరకార్యాచరణంబునకుఁ దగిన సమయము.
నాపరివారము నిక మేలుకొలిపెదను (బక్కొక్క బుంగమై
రారువ్వగా పశ్చాత్తరము రాకుండుటఁగాంచి) ఛీ-ఛీ-మంద
మతులాహా! మైమఱచి నిద్రించుచుంటిరా! పశుప్రియులారా!
ఈపెద్దనిద్దుర మీకేలగలిగెను. మీలో నొక్కరికైన మెలకువ
రాదా!—జ్ఞానహీనులగు మిమ్ము మన్నింపను. (మరల రాళ్ళు
విసరి ఆశ్చర్యముతో) ఏమిది? ఏదేని మోసము సంభవించి
యుండునా! బుంగలలో నున్నప్పుడు తినున్న నీరల కింత వేగిర
మెట్లు ముడిపెను? తప్పిన అందఱకొకమారు తప్పుట సంభ
వము కాదుగదా!—ఇది కరమాశ్చర్యకరమైన విషయమే!—
ఆశ్చర్యమున నేల? తప్పుక సందేదియో మోసము జరిగియుండునే
కాని వేటుగాదా ఈనాపరిచరు లేగితినుండిరో పరికించెదగాక!
(దగ్గరేగి చూచి మృతినంకుట గ్రహించి) హా! హా! ఏమివిప
రీతిమా! మహాకళంబు జరిగిపోయినది. నాత్యయే జరిగినది
నలుబదిమందియు నిటులే గావింపబడి యుండురా!—(చూచి)
హా! నాప్రియత్నమంతయు భంగమైనది. నాయనుచరులందఱు
వాతమయిరి. నాగుట్టు బట్టబయలైనది. జనననూది స్వప్నమం
దైన భీతియెఱుంగని నాహృదయ మీదారుణవధలం గాంచి

తల్లడిల్లుచున్నది? ఏమిసేయుదును. ఛీ- ఏమిచేయుదునని విచారించినేల? నాహృదయంబునకు భీతినయితము గలుగగలదా! నాప్రహంబులకు బ్రతిప్రహంబులంబన్ని-నాతెక్కలు తెగనఱుకీ—నాకంఠము నురిత్రోటిచేబిగియలగిన యాకల్మషుని నేలరాచుదనుక సెనురితునే?—రే ! పాపీ! చండాలా ! ఎంతపని జేసితివిరా! తులువా! నాగొంతుకను తెగని మొండిక త్రిచేగోసి తివటరా!— ఇక నీమరణము దాపురించె నిలువుము. అధిక పరితాపరోషాగ్నులచే దండహ్యమానమగు నాశరీరమునకు నీరక్తచుదన లేపంబునగాని శాంతికలుగదురా దుర్మదాంధా! ఎట్టిబెట్టిదంపు కష్టంబులు నాకు గలుగనున్నను నిన్ను మట్టుబెట్టి నాప్రాణంబులు బాసెద.

(పోబోవగా)

చతుర—(కత్తితో పోవేళ చి) రే! దొంగలరేడా! నిలునిలు నీమరణము దాపురించినదిలే! ఇక నెందుబోగలవు ?

మైరా—ఓహో! కడుమోసముకలిగెను- ఇప్పుడు చేనిందుండక పారిపోవుటయే ప్రాణరక్షణమునకు మార్గము. (పారిపోగా కవాటము శిరమునకు దగిలి గాయమగును. మైరావణుడు పారిపోవును.)

చతు—సెబాస్. దొంగలరేడా! ఇక నీమోతదూరము పారిపోయినను నన్ను తప్పించుకొనజాలవు. నీఫలచుందున్న గాయమే నిన్ను పట్టి యాయగలదు. (అటునిటు జూచి) అప్పుడే తెల్లవాణి వచ్చుచున్నది. రక్షకభటులవలన నేభీతియు గలుగకమున్నే- యీశవములను విముక్తిగాంచుమార్గ మారయవలయును. ఈ వార్త మాయజమానునితో చెప్పెదను.

(చతుర నిష్క్రమించును)

[చతుర అదృష్టగుప్తునితో ప్రవేశము]

అదృ—బీత్తరీ! ఏటికి నీ కీతత్తర పాటు ?

చతు—స్వామీ! తత్తర పా టీమత్త కాసినియెడల రిత్తయని నీచిత్తమున
సమ్ముము. నీకుత్తుక తెగనరుక నెందిన కత్తెరగానిని నాకత్తికి
గుత్తగావింప నాయత్తపడితిని గాని యింతలో నాతోత్తుకొడు
కిమ్మెత్త నావలబడి మెత్తమెత్తగ బరువెత్తె—

అదృ—ఆ- ఆ- ఎవ డాదురాత్ముడు? ఎక్కడనున్నాడు.

చతు—స్వామీ! తమరెరుంగకుండ నే నీరేయి గావించిన యీసాహ
సంబునకు నన్ను మన్నింపవలయును.

గీ. ప్రకటముగ నేడు నూనెవర్తకుడ నంచు

వచ్చినట్టి తుచ్చుండె నీవైరిసుమ్ము

దారుణంబైన మత్తడధాటికోడి

విఫలమానసుడయి పరువెత్తినాడు. (కత్తిచూపును)

అదృ—ఆ- ఆ- చతురా! ఆకత్తియేమి? ఆరక్తమేమి?

చతు—ఆమహోత్సవమును కన్నులార జూచెదరుగాని రండు.

(బుంగలకడకు గొనిపోవును.)

అదృ—ఇవియేమి? ఆచోరుడు తెచ్చిన బుంగలుకావా !

చతు—బుంగలో- బుంగలలోదాగిన దొంగల !- చూడుడు.

అదృ—దొంగలా ! చతురా ! ఏన్దులంతటిమనుజు లీబుంగలలో నెట్లు
దూరిరి.

చతు—నాచే పీన్దలగుటకు దూరిరిని తోచుచున్నది.

అదృ—ఆ- నీవువారిని చంపితివా యేమి ?

చతు—తుమింపవలయును. ఆచోరులు నేటిరేయి చావక బ్రతికి
యున్నచో మనము తెల్లవారుసప్పటికి బ్రదికియుండక చచ్చి
యుండుము.

అదృ—ఇదియంతయు నా కమితాశ్చర్యముగా నున్నది ఏమిజూగినదో

విపులముగా నెరింగింపుము. నామనంబు తత్తరపడుచున్నది.

చతు—తొలుత నీశవములు నలుబదియు మనఁబడినట్టి తరలు

మార్గము చూపుడు వృత్తాంతము సావకాశముగ నెరింగించె

దను. ఈరేయి మీసాగ్రములు మృత్యుకోక ముఖద్వారము

వరకరిగి తిరిగి వచ్చినవనిమాత్రం మెరుంగును.

అదృ—చతురా! నాకొరకెంత సాహసమొనరించితివి. నా సాగ్రములను

రక్షించిన నీకు నాశరీరము సర్పించుటకన్న మగుమేలు వేరేది

యు గావింపలేదు. ఏదీ! ఇంతటి వీరకృత్యముసల్పిన నీవు

నెత్తురుచేతులతో నుండగనే యొకముద్దిగూర్చు.

చతు—తప్పు- తప్పు- ఇది సమయముకాదు.

అదృ—ఈయానందమున నాకు తప్పొప్పులు తెలియవు. బలవంతముగ
నైన నిన్ను ముద్దిమకొనకమానను. (ముద్దిమకొనుచు.)

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

4 వ రంగము:—విధి.

[కరటకు దొంగరిగ ప్రవేశము.]

కర—అబ్బబ్బ! అదికాదుగా యీచతుర!- నలుబదిమంది దొంగల
నుక్కరాత్రితో చంపిన దీనిజూచిన నాగుండెలు దడదడ
గొట్టకొనుచున్నవి. మాయజూచుచు. అదృష్టగుప్తుడు రహ
స్యముగా వన్నుబిలిచి “కరటకా! ఎంతధన పోయిమైననరే!-
ఈశవముల నీయింటినుండి వగలింపవలయు”నని నాకాజ్ఞాపించి
నాడు. నాయొక్కని కీకార్య మసాధ్యముగ నున్నది ఏసాధన
ముఁ బరికింపవలయునో నాకు చాలుబోకుండనున్నది. అప్పుడే
దిశల తెలతెల బారుచున్నది. అదిగో ఆనచ్చువా డెవ్వడో
మా దమనకునివలె నున్నాడే! ఎన్నాళ్ళకు వచ్చుచున్నాడు.

[దమనకుడు పోవేళము.]

దమ—తినుచున్న కూటింగో మన్ను బోసికొని ఆచల నేమోకలదని యా
సింగి పరు వెత్తివనా డ్రొందలగతి లు.జే! ఏమొగముబెట్టుకొని
మరల నదృష్టగుప్తునిమొగము జూడగలను ? (ముందుచూచి)
అదిగో!— మాకరటకుడు పొద్దుననే యటునిటు దిరుగుచున్నాడు.
కరటకా ! కరటకా !!

కర—ఓరీ! దమనకా! ఎన్నాళ్ళకు వచ్చితివిరా! అచ్చువేసిన ఆబోతు
నాటె— తిరిగితిరిగి— కొంపజేతివా ?

దమ—ఓరీ కరటకా! ఇల్లు పడలినతరువాత— ఏమిచెప్పుదునురా— నా
అపస్థ— చెప్పుకొనుటకు సిగ్గుచున్నది.

కర—నీయవస్థలు పడితివి?— ఏమిజరిగినది?—

దమ—ఇప్పుడవి చెప్పట కవకాశములేదు. ముందీమాట చెప్పు. నేను
చెంపలువాయించుకొని రెండుకాళ్ళు పట్టుకొన్నచో నన్నదృష్ట
గుప్తుడు తమించునా?

కర—ఇప్పుడు నీవు చెప్పినను వినుటకు సావకాశములేదులే ! నీవు
ప్రికికల్లు మానినచో తమించునుగా ! అదృష్టగుప్తునిదగ్గర
చేసినతరువాత నాగొంతుతిడి అభ్యాసము పోయినది.

దమ—పోనీ— బాబూ— నీతోపాటు నేనుకూడ మానెదను. నీ కాళ్ళు
పట్టుకొందును. నన్నేలాగునైన అదృష్టగుప్తునివద్దజేర్చి పుణ్యము
గట్టుకొమ్మ.

కర—చపలచిత్తపుముండికొడుకవుగదా! నిన్ను సమ్ముటట్లు?

దమ—తిన్నగా సాగినంతవఱకే చపలచిత్తముగాని—కూడులేనప్పుడేమి
చపలచిత్తమురా !

కర—కూడువచ్చినతరువాత మరల చపలచిత్తము తిరుగునేమో
నిన్నెవరు నమ్మగలరు.

దమ—ఇంతయనుభవమైన నింక చపలచిత్తమా!

కర—అట్లయిన చెంపలు పళపళవాయిండుకో!

దమ—బాబూ! బుద్ధి గడ్డితోన్నది. (చెంపలువాయిండుకొనును.)

కర—(తనలో) శవములను పూడ్చి పెట్టుపనిలో పీనిసహాయముగొని
వీనిపై నదృష్టగుప్తునకు దయగలిగించెదను. ఎంతసొమ్మయినను
వెచ్చింపదలచినాడు గనుక మాకదృష్టగుప్తు డీపనిలో నేమైన
ముట్టజెప్పకపోడు. (ప్రకాశముగ) సరే! నీవు వకపనిచేసితివా!
దాని కదృష్టగుప్తు డమితానందమునంది నిన్నుదయతోజూచును.

దమ—నీవు చెప్పినట్లుచేయుదును—ఏమిపనియిది?

కర—తీరహస్యమగుపని. పెల్లడిచేసిన నీపా్రిణములు పోవును.

దమ—నన్నెగుగవటరా! కరటకా!

కర—సరే! రమ్మ చెప్పెదను. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

అంతః.

రీ వ రంగము.

మైరావణుని గుహ.

మైరా—అకటకటా! కళాపీనమై నిర్మానుష్యమైయున్న యీగుహ
తలమును జూచిన నాగుండెలు బద్దలగుచున్నవి. జీవకళలతోడ
నిరంతరము ధనలక్ష్మి కాస్థాసపీఠమై కలకలలాడుచుండు నా
గుహతలము నేడీరీతి నిర్జీవమై యెసంగుటఁ జూచియు మొండితన
మున నాపా్రిణము లీశరీరమును వదలిపోకున్నవిగదా! నలుబది
మంది హరిచరులు గొలువ గ్రహసమూహమధ్యంబున వెలుగు
మార్తాండునిగతి-నిం దమందానందమునఁ జరించునేను నేడిటు
లేక కీనై రావలసెఁ గదా!—కటకటా! కాలమహిమ! ధన
లక్ష్మీ! నిధిచుచు నగుట నిష్కడగదా న్యనభవంబునఁ దేసి
కొంటిని.

సీ. పంచకల్యాణివైఁ బరగెను నామోలఁ

జేరెను సరవార్లు లేరు నేడు

యీలవేయఁగ న నా కీవలావల నిల్చు

శూరమండలి గానరారు నేడు

సుమలకొలది యైశ్వర్యంబు గలగల

లాడిప నొకఁడైన లేడు నేడు

కనుదోయి మిఱు మిట్లుగల్గఁ జూపట్టునా

రజితాచలము గానరారు నేడు

భయదమై గావణుని కీర్తి బాసె నేడు

అననితలమెల్లఁ దలకిండు లయ్యె నేడు

విలయసమయంబు భువి నుద్భవితై నేడు

కడగు పాతాళగుహ పాడుబడియె నేడు.

ఈమహిమండలం బెల్ల మైరావణుడని పలికినంత గడగడాయమానం
బగునట్లు చరించిన నేను—నేటికొక్క మానవాధమునకై మా
నంబు బాసి, దీనుడనై ప్రాణధంగులను కోర్తు నే! ప్రాణంబు
లువీడిన వీడుగాక! కడసారి నాకంఠంబునుండి ప్రాణవాయువు
లుండుదనుక నాప్రతాపంబున కనుతాపంబు రానిత్తు నే!—ఆకుటి
లకర్చులనెల్లర నాకూరకర వాలుబున కాహారంబు జేయుదనుక
నామనంబూరిటనందుట లేదు. ప్రాణంబులు తల్లడపాటునందుచు
న్నవి. అకటా! ఎట్లుభరింతు? ఈకన్నులతో నీవినాశగుహతల
ముంగవిభరించుటకన్న నీకటారితో బొడుచుకొని భూమి కొర
గటయేమేలు. (ఆలోచించి) ఛీ! పౌరుషంబువిసర్జించి ప్రాణ
హత్యకియ్యకొందువా? వలదు. ఆతులువలకు నాదోర్దర్పంబు
చవిజూపించివారితోఁగలసియేవరలోకంబునకరిగెదగాక! పరలో
కంబుననైన నావిరోధులైన యాపాపులహృదయాంతరంబులు

శాంతంబుగనుండనిచ్చెగదా? ఆ నాడు నేను, నాపరిచరులమరణంబునకు పరితాపంబునందుచుఁ బరిచూర్చిన గుగిశాత్ము నఱకదను కించునెంతిలో నొకపిశాచిని నావెనువెంట నంటినచ్చె. అప్పుడు నాయీఫాలతలంబు కవాటంబునకుఁ దటాలునఁ దగులుటచే నిట్లు పలాయితండుఁ గావలసినచ్చెగదా! తెలియవాఁడు నాకను వెలుతురులో నా కులట నన్ను గుర్తించియుండునా? గుఱుతిచిన నేమి? పలువేసంబులఁ బరుల కెరుక రాకుండు సంచరింప నేర్చిన నే నొకరికిఁ జిక్కుదునా? చిక్కినవారి నుక్కడంపకదక్కువాడరా! పరమపిశాచస్వరూపిణియగు నారాక్షసియే నాపరిచరులం బరిచూర్చియుండును. దానిపసదూఱు టీమైరావణున కొకలెక్క గాదు. (కొంచెమాఁగి) అహహా! యేమిది? నాకు మర్చిపిత్తంబు లనేకంబులగుచున్నవి. అయినను నీనికి నావంటివాఁడు లెక్క సేయఁగూడదు. అకటకటా! మన సైంతసరిపుచ్చుకొనమన్న ను నా కూరటగలుగదే! గర్భాంతరాళమునుండి పొంగిపొరలినచ్చు నీకఃఖాగ్నిని జల్లార్చ నావిరోధుల వేడినెత్తురుదక్క వేఱుమా ర్గము లేదు. పరిపంథిగర్వపర్వాపహణధూర్వహ మగునోర వాలమా! నీకు పరాకు. చిరకాల మన్ని వాసితిమగు తోపాతాళ గుహాంతరాళమా! నాకు నీయుండు దీక్షిపోయినది. పొరలినచ్చు దక్షిణము నణంచుకొని కన్నులగారు బాష్పంబులను రెప్పలనప్పు గించి నీకడ సెలవుబుచ్చుకొనుచున్నాను. శత్రువులం బరిచూర్చి యాత్మమాత్యగావించుకొననుకర్మక్తుడై యున్న యీమైరావణు డిది నిన్నుఁగనజాలఁడు. నీ కిదేక్షోహము. ఓయరణ్యమా! నాకు సెలవు.

(స్మృతిండును.)

6 వ రంగము.

అదృష్టగుప్తుని యిల్లు.

[ప్రేమద, చతుర ప్రవేశింతురు.]

ప్రమ—చతురా ! నిన్నటిదినమంతయు నేకాదశి; యుపవసించియుంటని. పెందలకడ నంటకావలయును. నీవు గిల్లుకొనినదే గిల్లుకొనుచు పొద్దెక్కించిన నీవుపడకు. తెలిసినదా! అదృష్టగుప్తుడు నిన్ను వెనుక వేసికొనిరానీ! నేను వెలుచువాననుగాను. మది నుంచుకొమ్ము.

చతు—అమ్మా! ఒక్కవిముసమున నంటజేసిరావా! అదెంతపని ?
(నిష్క్రమించును.)

ప్రమ—కరిటకా !

కర—(ప్రవేశించి) పంకా లాగుతుండానమ్మా !

ప్రమ—టనా! ఈశీతకాలమున మీచతురా రానిగానికి పంకాలు గావలసినచ్చినవికా బోలు నేమి?

కర—చతురమ్మగానికి గాదమ్మా! బాబుగానికి.

ప్రమ—చరే! ఎవరికైనా నాకేమి? ఐశ్వర్యవంతుల కెన్నిసుఖములైనా గావలయును. మగడుచచ్చి-విధవనై-విరాగినై సుఖమునకు నోచుకొనని నిర్భాగ్యురాలను నాకు వారి పరిస్థావనమేమి? నిన్నటిదినమంతయు నేకాదశి యుపవసించియుంటిని. నేనుశీఘ్రముగ నతిథిపూజ చేసికొని పానీయ చేతులుము. పంకాతొటి నటులొకమూలబడ వేసి-బయట గుమ్మమువద్దఁగూర్చుండుము. ఎవరైన సాగులు, యోగులు వచ్చిరేని-చునయింటికి సకారవసుగఁ గొని రమ్ము.

కర—పంకాతొడిగిస్తే బాబు కుక్క లిగక మొసస్తాడేమో.

ప్రమ—ఏమీ ! తనవలపులాడియును చతురకొఱకు గులాబిపూలదండ
లు తెచ్చిన నేమియుననని మీయ్య నాకొఱకు న్యయపఱచిన
యొక్కనిముసమునకు నీమక్కలు విలుగబోతున్నా? అవును.
నాభర్త తన్ను చిన్ననాటినుండియు బోషించిన విశ్వాసము
నకు మీయ్య యిట్లనడామఱి! ఎంతకాలమునుండియో నా
పిడికిటిగ్రుద్దుకు వెన్నోగిన పిడికిటిపదవు! కేటికి నేను సీకంటికి
బానిసగఁగనుపడితిని. అదృష్టగుప్తుడును చతురయు నీకు యజ
మానులైరి. ఆహా ! విశ్వాసదేవత యెంతగ్రుడ్డిదైపోయినది.
ఐశ్వర్యమద మొతపసచేయదు?

కర—(తనలో) నడుమ నాకు సాహచ్చిందిరాబాబూ !

[తెరలో అదృష్టగుప్తుడు.]

కరటకా ! వదిలెగారి అష్టపాకార మొనరింపుము. ఎప్పుడు వారిమానతి
దాటవలదు. నీ కిది సాయాజ్ఞ.

కర—చిత్తంబాబూ ! (తనలో అమ్మకాడ నేలమీద కొంగున్నా
వొకటే అమ్మకాడ కిందకొంగున్నావొకటే !)

ప్రమ—కరటకా ! ద్వారముననుండుము. నీయయ్యగారి యాజ్ఞయైనది
గాదా ! సుతుష్టిపడితివా !

(నిష్క్రమించును)

కర—(ద్వారముననుండును.)

[మైరావణుడు యోగి వేషమున పరివేశము]

మైరా—(తనలో) అక్కా ! కాలమహిమ—

గీ. తరణికిరణకాంతి ధగధగ లాడెడు

కవచ మేగి, కలిగె కావిగుడ్డ

శత్రువీరకంఠ శతధానిదారిల

చండఖడ్గ మేగి, దండ మమరె.

కానిమ్ము. వైరప్రీతికారమున కెట్టిసేచవేషముఁ బాల్చినను దోషము గాదు. నావైర్నిప్రాణంబులఁ దీసికదా శాంతింపవలయు! ఈఖడ్గమును గుప్తముగా నుంచుకొందును. ఈరాత్రి వీనియంతము గాంతును. నాఁడు నాపరివారమును బరిమార్చి—నన్ను వెఱపించిన పిశాచిని దొలుతఁ దూలించి పిదప నాపిరోధిని వధించెద. అంతదనుక కపటంబున నటించి నావేషంబు సమర్థించుకొందును.

కర—అడుగో! సన్నాసోడు రానేవచ్చేసినాడు. మరేటి? పెమిదెమ్మ గారికాడి కొక్కపరుగునెళ్ళి నెప్పేస్తాను సామీ!

(ఃప్రక్రమించును)

మైరా—వీఁడెవ్వఁడో నన్నుఁజూచినతోడ నేలోపలకరిగినాడు. కానిమ్ము. కరవాట మొకటి నాచేతనుండఁగా నెట్టికష్టముం గలుగదు.

[ప్రమదఁ కరటకుఁడు ప్రవేశము]

కర—ఇల్లిడిగో! వోళమ్మా! బైరేగినాకొడుకు.

ప్రమ—ఓరీ! పూజ్యుల నట్లు దూషించుట కడుదోషము.

కర—మంచిసెడ్డతరిక నేని మోటునంజికొడుకుని, నాకుదోసమేటి. అఁ-

(ఃప్రక్రమించును)

ప్రమ—స్వామీ! తాము మహానుభావులట్లు శోచుచున్నార. తమ దర్శనంబున నాకు బ్రహ్మానందము గలిగెను. మాగృహంబు పావనంబయ్యెను. నేడు ద్వాదశియగుట-పారణంబొనర్చి నన్ను ధన్యురాలినిగాఁ జేయవేడెద.

మైరా—(తనలో) ఓహో! ఇది వఱిగితవితగానున్నది. కాని మృతులే సమృద్ధింతును పదఁగి విచారించును. (ప్రకాశముగా) అమ్మా! మే మొకరియింట తడిపు తడిమువారముకాము. ఐను సీపు కడు పూజ్యురాలివిగాఁ దోచుచున్నావు. అటులే వచ్చెదను.

చతు—(ప్రొమైరావణునిగూర్చించి) బౌరా! ఈమోసగాడు తిరిగివచ్చుట నందింప నేగుదెంచెను. పీసిమెసట నున్న గాయమును గుఱుతింపనా? కూర్చున్నప్పుడు నీవును పీసిముఖచిహ్నములచే నీ పచ్చెపువ్వు నెఱుంగజాలనా!—ఈసారిమాత్రమీ ఘండాలుడు చతురబారినుండి తప్పించుకొనిపోవలేడు.

ప్రమ—చతురా! ఈపూజ్యుని జూచితివా! ఈయనకు నేడు మనయింట విండు సుమా!

చతు—అయ్యో! ఇది మొదటసారికాదు. ఈయన ఇదివఱకొకమారు మహాకష్టమున గాందిశీకుడగుచుండఁ జూచిన్లు జ్ఞాపకము.

మైరా—(తనలో) ఆ!—ఏమి?—ఇది నన్ను గూర్చించినా యేమి?

ప్రమ—చతురా! పూజ్యుల నట్లు దూషించుట తప్పు. నీయభిప్రాయమేమి?

చతు—ఏమియునులేదయ్యో! నేనే పొరబడియుండును అయ్యో! నేను తొందరపడినందులకు తమిషపవలయును. రుండు. మీకు తగినట్లు గావించును.

మైరా—(తనలో) ఆనాటిజగజాత ఇదియే యని తోచుచున్నది.

ప్రమ—ఊ! అయినను భయము లేదు. (అందఱుఁ గ్రమ్మమింతురు.)



7 వ రంగము.

అదృష్టగుప్తుని మందిరము.

[మైరావణుడు ప్రవేశించును.]

మైరా—(ఆత్మగతమున) బౌరా! విధివిపరీతము! పాతాళగుహయంతయుం బాడుపడి యీనికృష్ణహంధిరబునం జేరెనా! (కలయఁ జూచి) నాకన్న లీమందిరమును జూడఁజాలక, మిగుల సంక్షోభము గల్గుచున్నయది. ప్రళయకాల, కాలదండసమాన మగు

మదీయకిర నాలము నిస్తే జమైపోయెనా? ఎట్టికష్ట కాలములయందైన
నట్టిటగాక దిట్టమైయుండు నాగుండె దిట్టతనంబు నేడు వట్టుచెడి
యెనా? త్రిలోక శాసనపటిష్ఠంబగు నాప్రతాపసారము నిస్సా
రమయ్యెనా? కాదు; కాదు. అంతయు నదృష్టమహిమంబని
తోచుచున్నది. లక్ష్మీ ! నీ వెంతచంచలురాలవు !

ఉ. అంచితరీతి దాఖ మినుమంతయుఁ దోఁపఁగనీక నన్ను మో
హించి సతంబు మద్దుహ వసించి, భుజాగ్రిములందు నిన్ను మో
యించి, జగంబులందెచట నితటి సంపదగల్గునాఁడు లే
డాయఁ దలంపఁజేసి తగునా యిటు గోతనుదోయఁ జువలా !

తలంచినకొలందియు పరితాపము మహత్తరమై కర్తవ్యజ్ఞానము నశించు
చున్నది. కట్టడివిధి యీమైరావణునిజాతకంబు నిట్లు తానుమా
రుగావించునని స్వప్నమందైనఁ దలంచి యెఱుంగనుగా ! ఈ
మహావీరుఁడు పురుషునకోటువడియెనా? కాదు. అబలయై అస
హాయయైన యొక్కహంతకారి దుస్తంత్రమున సంతమానుగతికి
వచ్చెను ! ఇంతకిన్న పరాభవం బింకేమిగలదు! నాచేతులతోడ
పఁజనులనందఱు నాపాపినికి బలియొసంగి చేతులు గడుగుకొం
టిని ! (ఆలోచించి) ఛీ! ఛీ! ఏమి యీనిర్వేదము! నాకిది
తగునా? దీననేమైనఁ బ్రయోజనంబగునా? ఈకపటవేషంబున
నీకాళరాత్రియందీపాపాత్మ్యరాలిం బరిమార్చక నిదురింతునా?
సీ. భూరిసంపత్ప్రభాపూరితం జైయన్న

గుహ సమానుషముగఁ గొల్ల వెట్టి

సాహసోద్ధతిఁ బూని శనఖండయుగము వైం

ద్రపుజాలముం బలెఁ దస్కరించి

గురుతులనెల్ల గగ్గోలు గావించి నా

చేత రేచుక్కనుఁ జెనకఁజేసి

తైలభాండంబుల దాగియుండినవారి

నతినాహసంబున హతముజేసి

దూర్త యగుచు నన్నుఁ బలాయితవిగ్రజేసి

నట్టిదుష్టు నాహంతకి మట్టుబెట్టి

బహుళరక్తప్రవాహము ల్బారఁజేసి

ప్రాణములు బాయువాఁడ వైరంబు దొరఁగ.

సీ. ఆసమీర కుమారుఁ డనురుమైరావణ

మాత్సర్యమునఁ బరిమార్చినట్లు

కనకకశ్యపుని నేపున నారసింహుఁడు

చీల్చి వక్షంబు పెకల్చినట్లు

దుశ్శాసనుని ఊమ్ము దోశ్యక్తిఁ బెకలించి

రక్తంబు భీముఁడు చాగివినట్లు

కంసదానవుని భీకరమూర్తియై కృష్ణుఁ

డంచితంబుగ వధయించినట్లు

సాటిలేనిశౌర్యంబున నేటిరేయి

ప్రకట నిహతనిభిన్నశిరస్కుఁజేసి

రక్తమును గోలి నాదు వైరంబు బాసి

హాయిగా ప్రాణించయంబుఁ బాయువాఁడ.

(అటునిటుఁ జూచి) ఎవ్వరో వచ్చుచున్నారు. ఇక నాపాత్రంబు నభినయింపవలయు.

(మరల మునివృత్తినుండును.)

[చతుర ప్రవేశము.]

చతు—(స్వగ) ఓజ్ఞానశాలులగువారు దొంగను ముఖవీక్షణమాత్రముననే కనిపెట్టఁగలుగుదు.

సీ. మదికి సమృద్ధిలేసమాటలు విననట్లు
 సరియింపఁ జూచెడుజనుడు దొంగ
 వెకలిసవ్వులు ముఖప్రీతులకొఱకునై
 బలవంతుముగ నస్వవ్యాధు దొంగ
 నిజమువాక్యముల ఖండితముగాఁ జెప్పక
 పలువిధంబులఁ జెప్పవ్యాధు దొంగ
 యెదుటిపక్షిలకుఁ దా నేదియో మరుమాట
 వచియింపఁ జూచెడువాఁడు దొంగ
 అడుగ నుపకారమునుసేతు ననుచు- తుదకుఁ
 దొంటచేయి చూపెడుమహాత్ముడు దొంగ-
 పరుల నెమ్మొగంబులు తేరి పారఁజూడ
 కలుగిటులఁ జూచి మాటాడునతఁడు దొంగ.

కాని- యీమైరావణచోరుని మాయానటనాబు చతురులై రంగ
 స్థలంబులఁ జేరుగాంచిన నటశిఖానులులకు సయిత మలవ
 డదగదా ! (ప్రకాశముగా) మహాత్మా !

మైరా—(స్వగ) కటకటా ! ఈరండయే కదా నాహృదయశల్యము!
 అట్లుండియు దీని నేమియుం జేయలేక నిరర్థకుండనై యుండ
 వలసివచ్చెదగాదా ! (ప్రకాశముగా) అయ్యాయీ ! ఏమి పని
 యుండి వచ్చితివి ?

చతు—మహాత్మా ! నాకు వేఱుగా నేమిపనియున్నది? మీపనియందే
 యుంటిని.

మైరా—మీ మిత నొకజాముకాలమువఱకుఁ దపోనిష్ఠయందు ముగ్ధ
 దము. ఇప్పుడు మా కభ్యర్థనీయము లగునవేదియును లేవు.

చతు—భోజనపదార్థములందు తమ కేవల ప్రీతికరములొ యని—

మైరా—ఏపదార్థములను సిద్ధపఱచిన సరియే—కాని వానియందు
లవణమునూత్రము మా కిష్టము గాను.

చతు—(స్వగ) నా యనుమానమే స్థిరమైపోది ! (పండ్లు కొలుకుచు)
ఓరీ మైరావణహతకా ! నీకు మాయింట లవణ మిష్టము
గానుగా ! కూర్చుండు ! శత్రువు నింట నుప్పు దినరాదగదా
నీవిట్లు పలుకుట! కానిమ్ము (ప్రకాశముగా) మహాప్రసాదము;
కాని-స్వామీ ! ఉప్పులేని పదార్థములు జీవములేని శరీరము
వలె—ధనములేని మందిరమువలె—పరిజనులు లేనియధికారి
వలె—నిస్సారములుగదా ! ఇట్టికోరికఁ గోఁతిరేమి ?

మైరా—(స్వగ) ఏమిది ! ఈమాటలన్నియు నాకే తగిలి వచ్చుచున్నవి!
(ప్రకాశముగా) అమ్మాయి ! అది నాకొకయాచారము.

చతు—ఇట్టివి మానవులకు సహజముగ శత్రులయింట నాచారములై
యుండును.

మైరా—(తనలో) దీసివోడ విశేషప్రసంగము చేయఁదగదు.
అమ్మాయి ! నాకు జపసనుయమైనది.

(నిష్క్రమించును.)

చతు—(కోరికముతో) ఓరికపా ! నికృష్టా ! మర్మదాంధా ! నాపాల
బడితివిలే ! నీ వింకెందఁ బోయెదవు ? నీ వీరాత్రి నాకటారి
పాలఁబడక బ్రదికి పుష్కలగా యవతమగు నీయా శాప్రవాహ
ముసాగుట ! విషపర్బణములకు ముత్రేణు లుండవని తలఁచి
తివా ! శార్దూలములకు మనమాత్రులగు లుండవనుకొంటివా !
ఈచతుర నీపాలికి కాలమృత్యునని తలంపకుంటివా ! మంద
బుద్ధి ! చావుఁగోరియే నీ వీమందిరమునగ బ్రవేశించితివి; కానీ
మాతను.....(ఇంచుకాలోచించి) వీని నిష్ప డేవిధమునఁ

బోకార్పనగు ?-నిమగ్నమౌతటి హతమాత్తుగా? బౌరా! మీదా
నిద్రించుట! ఈయంటనా?.....కల్ల కల్ల—సమయము వేచి
మమ్ము చంపనొందిన మీడు—విస్మలముగ నిద్రించునా?—ఇది
తగనియుక్తి—వీనిని రక్షకభటుల కప్పగింతుమా!—సాహసము
లేని పిఱికిపని—నాకొకటి త్రోచుచున్నది. ఆపనిచేయుదునా?
ఇదియెట్లుండునో—ఈరేయి—వీని యానందమునకై—స్వత్యసభనొక
టి గావించి, యందు సకలపరిష్కజుల సమక్షమున—సాహస
మున చేత కటారిగొని తటాలున వీశిరంబు నెగురవేసెద—
వైవిధానమునకు బరమేశ్వరుడున్నాడు.

సీ. కృతయుగంబున శాంకరీదేవి మహిష

రాక్షసు దృఢచే నేసాహసంబుచేత

జనకభూపతిపుత్రి శతకంఠదానవు

నధియించి నేనాహుబలముచేత

సత్యభామాదేవి దైత్యుడౌ సరకుని

ఖండించె నేపరాక్రమముచేత

ధరణి పృథ్వీరాజ తగుణి సంయుక్తయు

ద్ధం బొనర్చె నేదర్పంబుచేత

నట్టి సాహసస్థైర్యము లలవరించి

నేటిరేయి మైరావణు గీటడంచి

యంచితంబుగ సీతయు గావించి మమ్ము

రక్షణము నేయునుయ్య! శ్రీరామచంద్ర.

(నిష్క్రమించును.)



రంగము:—అదృష్టగుప్తుని ముదిరము



సృత్యసభ.

[అదృష్టగుప్తుడు, మైరావణుడు, అదృష్టగుప్తు బాధువులు,
అనేకు లాసీనులై యుండగా, చతుర కటారిం గైకొని
సృత్యముచేయుచున్నది.]

చతు—

—♦ పాట ♦—

యమక—త్రిశ్రగతి.

దుర్మద శతాది । యీ । మిగారిచేతిది । కటారి ।

నిర్మలమానసులకెందు । నియతిమెసగు రామరత్న

కర్మచండాలురకును । గతివతరంబయినశిక్షుడు॥

(విచిత్రరీతుల నభియుగించి చేతిగోని కటారిని భయంకరముగా పైకెత్తి
చూపడలించినట్లు సృత్యము చేయుచున్నది)

అందఱు—(ఆనందించుచున్నారు)

మైరా—(మొగమున భీతి కనబడుచున్నది)

చతు—

యమక—త్రిశ్రగతి.

లోకులధన మపహరించి - పీకల ధృతి నుత్తరించి ।

ఆకార మలతిమార్చి - నట్టికట్టడుల వధిప॥

(తటాలున మైరావణుని గొంతుపై కిత్తినుంచి యభినయించును)

మైరా—(మహాభయమున తనకత్తికొఱకు పర్యయిత్నించుచున్నాడు)

చతు—(పై చరణమును బాపచు కృమముగ సభికు లందఱికింతముల

పై నట్లే కిత్తినుంచి అభినయించుచున్నది.)

మైరా—(భీతిగాని ఆనందించుచున్నాడు.)

అందఱు—(ఆనందించుచున్నారు.)

చతు—

యమన్—త్రిశ్రగతి.

చతురచేతి దీకటారి- చెనటుల జీప్సెనుకటారి-

చాతుర్య మగుకటారి । జనామోద మగు కటారి॥ చ॥

(కటారిని సభికుల తలలపై నాడించుచు నాట్యముచేయుచున్నది.)

అందఱు—(అనందించుచున్నారు)

చతు—(తీవ్ర)నాట్యము చేయుచు)

యమన్—త్రిశ్రగతి.

తొలకిరిమెలుపులను మించు । ప్రళతళకాంతులనునించు।

నికటారి యిపుడెర- క్తప్రవాహములను గాంచు॥

(మైరావణుని గుండెలలోఁ బొడుచును.)

మైరా—హా ! హా ! హా ! (నేలపై కొఱిగి కొట్టుకొనుచున్నాడు.)

(అందఱు విభ్రాంతిపడుచున్నారు. కొందఱీలలు వేయఁగా రక్షక భటులు పోవేసింది, చతురను బట్టుకొనుచున్నారు)

అదృ—(కోపముతో) ఛీ! ఛీ! రాకాసీ! ఏమిటనిచేసితివి?—సుగుణ రాసివని, పాణ్డూలను రక్షించిన పరమోపకారివని, నిన్ను మన్నించినందులకు నాయింటికి వచ్చిన పూజ్యండుగు నతిథిని వధించి నాకెట్టియిక్కట్టు గలిగించితివి? నీకేమైన నున్నాదము గలిగెనా?—ఏభూతమైన ని న్నా వేశించెనా? పలుగాకీ!

చతు—అయ్యా ! తొందఱపడవలదు. న న్నేభూతము నా వేశింపలేదు. చిరకాలమునుండి మనస్థాపించు నా వేశించిన పెనుభూతము నేఁడు వదలిపోయినది. ఈకళటసన్యాసి యెవ్వఁడో కనులారఁ జూడుఁడు.

(గడ్డము లాగి వేయఁగా వందఱు విస్మయపడుచున్నారు. పోలీసులు చతురను వదలి దూరముగ నిలతురు.)

అదృ—హా ! ఏమిది? వీడు మైరావణుడనుచోరుడు గాఁడా?

చతు—వీడు మనప్రాణంబులం దీయవచ్చిన కీలెటింగి యుపాయాంత
రంబు గానక నిట్లోనచ్చిన నాతప్పు మన్నింపవలయును. ఇదిగో
వీనికత్తి.

(వానివస్త్రములను న్న దానిని తీసి చూపును.)

అదృ—ఔ రా ! ఎంతటక్కరియై యీదాంగ నాయిల్లు చేరెను! మర
ణాసన్నమైన వీనివదనంబుఁ గనుఁగొన్న నాగుండె లదరుచున్నవి.

చతు—గీ. దేశమం దెల్లయెడల పోలీసువారు

వెదకినను దొరుకిని “వాఁడెవీడు” నుండు

నూనె గొనివచ్చి నినుఁ జంపఁ బూనినట్టి

“వాఁడెవీడు” నుండి దుష్టవర్తనుండు

క పటసన్యాసి వేషంబుఁ గాంచినట్టి

“వాఁడెవీడు” డిట్లు నినుఁ జంపవచ్చినాఁడు.

ప్రమ—(ప్రవేశించి) చతురా ! నాగురునాథుని జంపుటకు నీకు చేతు
లెట్లువచ్చెనే పాపాత్మురాలా !

అదృ—వధూనికా ! వీడు, నిగురునాథుఁడుకాఁడు మనము యోగ్యుఁ
డనిభ్రమపడిన వీడు మనలనందఱుజంపవచ్చిన నీచుఁడు. వీనిం
జంపుటచేత నీచ యని మనమనుకొనుచున్న యీచతుర మన
యందటిప్రాణములం గాపాడిన యోగ్యురాలు.

ప్రమ—ఏమిది?—వీడు చోరుఁడా!

మైరా—(ఆ యాసపడుచు రోషమున) ఓసీ—రాకాసీ—నాపరివార
మును—నలు బదిమందిని బరిమాన్చి—తుదకు నన్ను సయి
తము—నీపొట్టను బెట్టుకొంటివి గదా!—వినోద సృత్య మని
భ్రాంతి నందలిని గాని—మా రిణికృత్య మని యెఱుంగ నైతిని

గదా—హా! హా!—ఈమైరావణుడు—తనప్రతీకారముదీర్చు కొనలేక ప్రాణింబులు బామునా—మీరందఱు టిదె చచ్చితిరి చూడుడు (మైరావణుడు కత్తి నెత్తి చతురను పొడుచుబోస, పోలీసులు వాని నణచిపట్టుకొన తిరిగి పడిపోవును.)

మైరా—ఛీ!—ఛీ!—నన్ను మోసగించి చంపితిరి గాని, బహిరంగ ముగఁ జంప మీతరమా! హా! హా! (ప్రాణములు విడుచును.)

చతు—“వజ్రం వజ్రేణ భిద్యతే” మోసమునకు మోసమే ప్రతీకార మని యెఱుంగుటరా సాపీ!

పోలీసు సూపరింటెండెంటు—(తన జేబులోనుండి యొక పటమును దీసి) చతురా!—ఈమైరావణమహాచోరుని కొఱకు సర్కారు వారచేక దినములనుండియు వెదకుచుండిరి. ఈపటమును ప్రకట పఱచి వీనిని, వీనియచచరులను నలుబదిమంది చోరులను బట్టుకొన్నవారికి పదివేల రూప్యములు బహుమాన మని సర్కారు వారిదివఱకే వాగ్దానము చేసియుండిరి. ఈసీచరిత్రము నా కానందముఁ గలిగించినది ఆపదివేలరూప్యములు నీయవి. అదిగాక—నీ శూరకార్యమునకు నీకు “శ్రీమతి” యని బిరుదు నిచ్చుచున్నాను. నేటినుండియు నీవు శ్రీమతి చతురాదేవి యని పిలువఁబడెదవు గాక!

(సువర్ణపతకము నిచ్చును)

(అందఱు కరతాళ ధ్వనులు చేయుదురు)

అదృ—(సూపరింటెండెంటు) అయ్యా! ఈచోరుని యనంతమగు ధనము నాచే జిక్కియున్నది. గానని నేను ప్రయత్నపఱుపకుండ నుంచితిని. అందొక లక్షరూప్యములు కాంగ్రెసున కిచ్చుటకు నేను సంకల్పించుకొంటిని. తమ కనుగ్రహము గలదేని యట్లొ నరించి మిగత ధనము సర్కారున కిప్పగింపనున్నాను.

సూప—అట్లే చేయవచ్చును.

చతు—నాకు సర్కారువా రిచ్చిన పదివేలును స్వరాజ్యనిధి కొనంగి
తిని.

(అదలు కరతాళములు చేయుదురు)

సూప—ఇంక మే మరిగెదము

(నిష్క్రమింతురు)

అదృ—చతురా! నీయుపకారభరమ ను నేను తీర్చుకొనలేను.

గీ. జముసిఁ గననున్న నాపాణిచయును నిలిపి

పంచకుల నెల్లరిను వధియించినావు

వనితలను వీరకాంతవై పొబలినావు

చతుర! నీయుపకారంబు మితిసిమితై

ఇందులకు నాపాణిధనంబుల నీ కర్ణుచటదప్ప వేతేమియుం జేయ
లేను.

చతు—నేను స్వామిముణముం దీర్చుకొంటిని. అధిక మేమియుం జేయ
లేదు.

ప్రమ—చతురా! నీన్ను నేను పెట్టిన బాధల కిప్పుడు మిగుల లజ్జించు
చున్నాను. నన్ను తుమింపుము.

చతు—అమ్మా! అటులాడఁదగునా; నాతల్లివి గావా నీవు? చిన్ననాట
నుండియు నన్ను పెంచి యింతదానినిగాఁ జేసిన నీముణమును
నే నెన్నిజన్మములైతి తీర్చుకొనఁగలను?

ప్రమ—నాయనా! అదృష్టగుప్తా! ఈబంధువులందఱియెదుట నీశుభ
కాలమున, నీవు మనసార వరించిన యీశ్వరుని చతురాదేవిని
వివాహమాడుము.

అదృష్ట—వధూనికా! మాయించితి పెద్దవైన నీవే! నాకు జల్లివైన నీవే-
వదినవైననీవే! నీయిష్టమెట్లో యిట్లే గావింపుము—నీమాట
కెనురాసుకునే!

(చతురాదృష్టగుప్తులు పూలదిండను వెసికొని పాణిగ్రహ
ణము చేయుదురు. అందఱు మంగళము పాడుదురు.)

(అనుబంధము 22)

మంగళము.

వప్తాంకము.

సర్వమును

సామ్రాజ్యము.



అనుబంధములు.

1 ప్రశ్న. బ్యాగ్—ఆది.

ప॥ ఇదిగూ నీవొనరించుచున్న దీ । యింటజేరి యెంటిపాటుగా
నిట॥ నిది॥

అ॥ ప॥ సదభిప్రాయ విధూరుండ వగుచు । సంతతంబు నిల్లు గుల్ల
సేయుచు॥ నిది॥

చ॥ (1) రాట్టమువలదని—రావుబహదూరు పట్టమబ్బెసనుచు గులుకు
చుంటివె?—కట్టడి వై—నిస్కీలకు వైనులకిట్టె ధనముపాడు
చేయుచును ?॥ ట్లిడి॥

(2) దొరలంచును దొరసానులంచును నీ । వరచురి లేక నహర్ని
శంబులను । దొరలుచుంటినా క్లబ్బులలోపల । దురితమునక
నీతాతచుట్టములె?॥ యిది॥

2 ప్రశ్న. కమాచి—ఆది.

ప॥ సైచెదనా । యిక గాచెదనా । సహి । యిచ్చెదనా । నా ।
మదిసి । విధమును । పీచమడంచెద । నీనిమహాధర్మి । నెం
చెద । గాంచెద । మనమునశాంతిని॥ సైచె॥

చ॥ అగునా । చతురపైన దనకీటుతగునా । ముదియైన దనకు
మోహమా । కపటమా॥ సైచె॥

3 చతుర. కల్యాణి—రూపకమా.

(ఏమియున్నతమునలె)

ప॥ ఏలాజీవనము ? । మనదేశ సేవ । జేయునోపని॥ దేలా॥

చ॥ (1) శ్రీమదైలగుధరతమాత । కూళులచే నిరూపనూయ ।
అలసింపకదేశాధన । మాచరించి కీర్తిగాంచని॥ దేలా॥

- (2) పాపనచర కావనాద । పారవశ్యముది మాతృ ।
 దేవికనుల ధారాపాతము । ధీరతన్ హరింపజాలని॥ దేలా॥
- (3) శిరమువంచి దాసు గుగు । కరులగొల్పు భారతీముల ।
 దరితముల దొంగజేయ । దగినమార్గము నాలోచింపని॥ దే॥
- (4) మూఢతపర దేశవస్తు । మోహమున మునిగిపొంగి ।
 గాఢదాస్యనాగరింబున । గంఠపూర్ణముగా మునిగిన॥ దేలా॥
- (5) జయజయనాదములు సలిసి । జయతుజయతు భరతమాత ।
 జయస్వరాజ్యనూతి మనుచు । సంభిసంబున సన్నుతింపని॥ దే॥

4 చతుర. మూల్ కాన్ — అది.

ప॥ పలుకగూడనే పాపపుమాటల । ప్రియమున ।

ననుగనుజనకుడ వేద్యధా॥ ప॥

చ॥ (1) పాపమనక మధు । పానముసలుపుచు । కోపతాపముల । కును
 వెలుపొందక । నీపవిత్ర సామ్రాజ్యము నపయశ । కూపము
 లంబును ఘోరగురుక్తులు॥ ప॥

(2) మనకులముల నిటు । సలుపుటచింతె । సనయంబగు కులా
 చారము నెఱుగె । జనములు ఘనపరిహాసము సలుపరె ।
 ధనమునకిదియూ ఫలితము మీరిటు॥ ప॥

5 అదృష్టగుప్తుడు.

నాధనామక్రియ తిశగతి.

ప॥ ఇంతజేసితే పరాత్పరా । నీ దాసుని న॥ న్నింత॥

చ॥ (1) ఎంతోధనమిచ్చి । మరి । యెంతోవైభవమిచ్చి । యెంతయు
 విద్యాప్రమోదితాంతరంగుజేసి । సుంతయైన కరుణలేని సోద
 రుని ఘటింపజేసి । కాంతారాంతరనివాసు । గా మెనర్చి ।
 కరుణమార్చి॥ యింత॥

(2) ఏమి సేయదలచినావా? ఏమాయఘటించినావా । నీమాయల
నెఱుగదరిమె । నిఖిలలోకపాలా స॥ నింత॥

6. అద్భుతగుప్త్రండు.

బీన్ ఫలాన్ — ఆదితాళము.

ప॥ గోవింద దామోదరా । నారాయణ । గోకులవనసంచారి॥
హరి॥ గోవిం॥

అ॥ ప॥ పావనచరణ కృ । పాజలధీ ముని ।

సేవిత మోహనకార వినోదీ॥ గోవిం॥

చ॥ గృహమునుభాసితి । సిహమునుగోసితి । బహునురితంబుల
నెఱుగక చేసితి । నీదయగోరితినయ్యా మురారీ॥ గోవిం॥

7. అద్భుతగుప్త్రండు.

జయంత్రోత్తి — ఆదితాళము.

(మరుగేలరా ఓరాఘవా వలె)

ప॥ గోదావరీ । కరుణాకరీ॥ గోదా॥

అ॥ ప॥ నీదాసుని న । న్నేలుకొమ్ముతల్లి । నిర్మలప్రభవా । నివృతకల్ప
వల్లీ॥ గోదా॥

చ॥ నిన్ను జేగువారి । నిఖిలాఘములు । సన్నతాంగి వేగ సమ
యింతువమ్మ । నిన్ను సన్నతించ నేరవమ్మ జేపి । చిన్నచూపు
మాని । చేరదీయుమమ్మ॥ గోదా॥

8. దొంగలు

బ్యాన్ — రూపకం.

(చతుడందమార వలె)

రంధ్రమోదమార । భుజాసాకులార । మహాశూరులారా ।

మహాధీమలార । భయాకారులారా । రిపుహరులారా । చెండు
డీ । పంచెండులై । మహోద్దండలై । పుడమిజనము లడలి
మిగుల తల్లడిల్లగా । కాళీ । కృపావిలాస । ముసనె మనకు ।
ధనచయంబు । లమరుచండగా । హుషార్ - హుషార్ -
హుషార్ - హుషార్ ॥ రండు॥

9 అదృష్టగుప్తుడు.

సురట—శిశిగతి.

ప॥ ఆశ్చర్యమయ్యేగా । ఈ గుహాతలముగాంచ మ॥ హాశ్చ॥
అ॥ ప॥ నిశ్చయానిశ్చయంబు । లెఱుగక మదిసందడించె । నిది మహా
ధనాన్నితంబు । సీరుపమమాయామయంబు॥ ఆశ్చ॥
చ॥ సురకిన్నెరభేదరులకుఁ జూడి నచ్చుతంబిదీ । నరులకలవిగాదు
కనుల । మెయి నమానుషతలము. మ॥ హాశ్చ॥

10. పోమద.

బీన్ ఫలాన్—రూపకము.

(నాథా మీరలిటుల చింతిలుచుండగ వలె)

ప॥ నాథా । యిటులచనువు మరచి చరించుట తగునా॥ నా॥
అ॥ ప॥ దేహగేహములు సమసిన దిక్కి నెవ్వరు మనకూ॥ నా॥
చ॥ ఈసురారసంబునాని । యిటులధనార్జనార్జనము మాని । నీస
ములుండుట గలదా । నింద్యమనుచు దలపవలద । దోసమార్గ
మును మానుము । తొంటివిధంబునుబూనుము- అలలలలల-
అలలలల వినాశమే ఘోరగున్ ॥ నాథా॥

11. మైరావణుడు.

బ్యాన్ — తీర్థిగతి.

పనిగొని డొంకడొంకలన్ | చనుచను డింకగొంకకన్ |
 కనుగొని వాని యుంకువన్ | గొనియిటదెండుతెండికన్ || ప||
 ఘనగనంబు దూరినన్ | వనధులదారి జేరినన్ |
 వనమూలలోన బారిన్ | ఘనగుహలన్ వెలారిన్ || ప||

12. దొంగలు అందఱు

బ్యాన్ — ఆదితాళము.

హరికితివారా | శుద్ధదహారా | దష్టశవే యఘచారా |
 బిరబిర నిన్నీ | ఖరాసితలముల | బరిమూర్తుము | కసిదీరా || దొ||
 పరాక్రమించితివారా | బిరాననిన్నీ ఘోరా | రణ్యాబునందీ
 భీకరగతిప్రాణాబులు దీనెదమాకారా || దొ||

13. ప్రమద.

గురిట — ఆదితాళము.

ప|| న్యాయాన్యాయములను విమర్శించుటకె నా | యిలుజేరితి
 వా ఛీ | తులువా పలువా || న్యా||
 అ|| ప|| పాయవెన్నిగతులదూరిన | పనికిమాలినట్టి మష్కృతంబుల || నా||
 చ|| నామగండు నీదుపాడురూపము | నకే భ్రమసి చెడుదారుల
 పాలయి | నీమహల్లముంటబెట్టి నేటికి నిలువనీడ లేక తిరుగుమం
 డుట || న్యా||

14. అద్వైతగుప్తుడు.

సింహేంద్రిమధ్య — తీర్థిగతి (చింతిలకమ్మా నలె)

ప|| ఇటులసలుపుటా | మనకిప్పుడు శ్రేయమగున తగున || గు||

అ॥ ఓ॥ కటకట యటుసలుపుచున్న । కార్యహానిగొడటమ్మ॥ యి॥
 చ॥ చతురత్నోడ నీయపాయ । సమయమందు పగనుగొన్న ।
 వితగ మనరహస్యములను । వెల్లడించు । విధిదలంచు॥ ని॥

15. మైరావణుడు & పరివారము.

బ్యాన్ — రూపకం.

మైరా—

భీతిని బొడకుడింక ని । శాతకృపాణంబుల నరి ।
 వ్రాతంబు వధింపును హితు । లారా॥ భీ॥
 శాతకులనెల్ల । బాధించి వేధించి పాలార్చురే । పగి దీరా॥ భీ॥
 పరి—నీపద । సేవల । నేపార । జేసెను । నీపరివారముగామా ।
 మా పరాక్రమంబు । లేపార నాపాపి । రూపదంతుమో స్వా
 మీ । కాళీ యనుగ్రహంబున జోహార్ - జోహార్ - జోహార్॥

మైరా—భీతి॥

16 మైరావణుడు & పరివారము.

(విహల కమల లాగు బాగు వలె)

మైరా—వెనుకబొంతు

రిపుని చోగులాగా-

పరి—ఆ- ఆ- ఆ- ఆ-

మైరా—సత్వరముగ॥ వె॥

పరి—తరులు గిరులు కరుద గా బిరబిర నరిగెదము దొరా

మైరా—చతురనిధా । నములపథా । వభులయ ధా । గతినరయుడు॥

వెను॥

17. మైరావణము.

శ్యామ్—అదితాశము.

హతమాఽర్చనన్ | ధృతిమాఽర్చనన్ | షీతిగూఽర్చనన్ | రిపు
జాలమున్ | భూరిపరాక్రమ | విక్రమ | ధైర్యభు | జాసారము
సర్వి | నే | పా | రన్ || హ ||

భూతలమెల్లన్ | భీతినిజెందన్ | పాతకులందర | భోక్తార్తుక్ ||
ఏతరిసంచిన | ఖ్యాతినిగాంచెద | శాతకరాయుధ | ధీ | శ | క్తిన్ ||

18. జంబూకుండు & చతుర.

(అనా-అనాశే-చత్ర)

జంబూ—హాయి హాయిరే | శేమితాయూ | దీపకెమ్మోనీ అందమైన
నాగీ | సొగసైనఫలకారీ | వారెవారె శేమిటారి | కులాధారి |
సుకుమారి | చిలుకలకొలికీ | అహో | మదనునిమాలికీ || హాయి ||

చతుర—చాలుచాలు తాతా | నీ | సరస | ముసలిసరసమూ |
కొగువది శరుషమూ | పదపడి విరసమూ | వేగమే ధనమాను
గొనుమా |

జంబూ—హాయి ||

19. జంబూకుండు.

జంబూకీ—అటతాశం.

శ|| నాగీమిటారి | నయ్యారి | హితకారి | దారిజూపవె సుందరీ
అహోసుందరీ | అహోసుందరీ || నారీ ||

చ|| (1) కనులగుంతలుగట్టి | కరచేతనుబెట్టి | నాతోడ నీతులు
బూతులు నాపకె || నారీ ||

(2) సంచిరూపాయలతో । చమడాలుగుట్టించి గుట్టుదాచగ నన్ను ।
గొంతులు దిప్తిపై నారీ॥

20 మైరావణుడు యీ పరివారము.

(ఎతమోసగించెను యీనృపూడు వలె)

మైరా—కట । కటాచోరులా । రా మనయదృష్ట । మిటుల తగు
మా । రగుచుండెను॥ కట॥ పటుభయంకర గుహతలమివిధి ।

శృశానవిభమై తోచుచుండె॥ క॥

పరి—వీలయ్యాగతి । జాలిదూలనో । స్వామి । భేదతనంబిది తగు
నా । లీలనీజగజ్జాలమెల్ల గ । గ్రోలు పటమ పరివారముండ॥

మైరా—కటకటా॥ (సాకీ) మనగుహతలము పరులకు నలవిగానిదీ ।

సురాసురులకైన నజేయమైనదీ॥

పరి—వీలా॥

21 చతుర. బ్యాక—అటతాళం.

ముదముచేకూర । నదరకచోర । సంతతుల గూల్చెద సంతస
మేపార॥ మ॥

మోసగించి మమ్ము । గాసింజేసిన । గోషకగ్గులనెల్ల దుని
మెదనింక॥ మ॥

22 మంగళం.

మందరధర । మంగళకర । మంగళంబురా । మారసుందరా । శ్రీర
మేశబోధనరా॥ దానభరణ దోషహరణ దానవేశానాళా ।
రాజరాజేశ్వరా । యోపరాత్పరా । శ్రీనివాస కగదీశ్వరా ।
శ్రీరమానాయకా । జగన్నాయకా॥

సాపూర్ణము.



రసపుత్రవిజయము.

(గ్రంథకర్త — శ్రీ ఇచ్ఛాపురపు యజ్ఞనారాయణగారు.)

ఏరసపుత్ర పీఠజ్యోతి హైందవ సామ్రాజ్య లక్ష్మీధరుంధగుండగు నాలం
 ఘోరుబాదుషా నురూతలూగించెనో, ఏప్రచండవీరావతారము రాజకీయరంగమున నవ
 నవాదర్శములం బ్రదర్శించెనో, ఏవీరసింహనామము కాత్రనగజములకు నింపాస్వప్న మో
 గూమేవాడ హర్యతుమగు రాజసింహుని దివ్యచరిత్ర. కాకూర్ దుగ్గాదా సీసా
 టకమున సన్యాసివేషమున స్వాతంత్ర్యసంపాదనము సలిపెను. వీరమాత మహావీరమా
 తమై విలసిల్లినది ; విమలమానసయగువిమల—ఏనారీలలామము జన్మమున, యాపనకరా
 ధీశ్వరుని గర్భవారాశితోపాటు భారతేదిరాలలామము ధన్యరాలయ్యెనో—యా
 కళ్యాణగుణనతి, శ్రీరాజసింహవీరులపాణిగ్రహణాధీనమనస్కుమై కావించిన యమా
 నావకృత్యములు—వీరవిహారములు—పడినకష్టములు చదివితీరవలయును ; విమలసోదరి
 యగు ధర్మచ్యుత కేసరీబీగం, ఆలంఘితు బాగ్దాను పెండ్లియాడి విమలతోఁ బ్రతివలూని
 యామెను తురకకిచ్చి పెండ్లిచేయ యత్నించి తుదకు తానే రసపుత్రుల చేతులలోఁ బ
 డుట, ఔరంగజేబు నేన లాహోరపానీయములు లేకగుహలోఁబెక్కినదుట, దుగ్గాదాను
 ప్రచ్ఛన్న వేషమున. యాపనకర భైరవ్యాలయమున చెప్పిన జ్యోతిషమున శృంగార
 రసోదయ మగుచున్నది. విమల విసరినపూలగు త్తి మన్నునుని ఫిరంగిగుండై రాజసింహు
 వత్తునునం దగుట, చదువరుల నానందసాంబుధిని నోలబాడించును. గులాముని
 చంద్రభోగల హాస్యము, తురక పెండ్లికొడుకు వజ్రీపరసము, గులాము చమత్కారము
 బాలుండగు అజితసింహుని శూరత్వము. అద్భుతసమన్వితములు. వింతలోనివింత—విచ
 లము గాపాడుటకై మగ వేషముతో వచ్చిన, వీరమాతను గాంచి విమల రాజసింహునిగా
 నెంచి శృంగారసంభాషణము చేయుట, ఆసయమునకే వచ్చిన రాజసింహుడు
 వీరమాతను పరపురుషుని భ్రమించి యాగ్రహపడుట మిగుల చమత్కార రంగము.
 ఆలంఘితు కాశీపశ్చేశ్వరాలయధ్వంసముచేయుట, హిందువులమానసములం గలసి గగు
 ర్పాటు గలిగించుట—వేమో—వేళకై క్తిపూరితము. పద్యములాక్షాక్ష్రి లక్షరూపాలు
 విలువగలది. ఆంధ్రదేశ రంగస్థలములందంతను వీరతాండవము సలిపిన మహాచరిత్రవీర
 నాటకము. ఔరంగజేబు పరిపాలనమంతయు నిందున్నది చదివచూడుడు. నవరసములు
 న్నొంచునాటకము. ఇప్పు డిట్టి నాటక రాజమే తెలుగున రచింపవలగుటలేదు.

వెల 1—0—0

వలయువారు — కురుకూరిసుబ్బారావు.

బుక్కు-సెల్లర్, భీమడోలు,

కృష్ణాజిల్లా అనివాయవలెను.

ఆంధ్ర నాటకములు

	రు. అ.		రు. అ.
ఊర్వశీరాపవిమోచనము అ॥ సు॥	1 0	కుశలక నాటకం ౧॥ ము॥	0 12
జయచంద్రిచంద్రిరేఖావిజయము	0 10	సాంకర్షిక డిటా	0 12
పనకాబ కావలి	1 0	సంపూర్ణోత్తర రామాయణము రా॥ నా॥	1 4
గులేబ కావలి	1 0	సుచిత్రీ దేవి బ॥ కో॥	0 12
శ్రీకృష్ణలీలాసము	0 12	హనుమ ద్వామసంగ్రామము	0 12
గర్వగంగము	0 10	లక్ష్మణ మూర్ఖ సో॥ రా॥	0 12
శ్రీరామాంజనేయము పి॥ చి॥	1 0	శకుంతల సో॥ రా॥	0 12
సంపూర్ణ భాగవతము శ॥ రా॥	0 12	దాన కీలకకర్ణ డిటా	1 0
శ్రీకృష్ణ దేవరాయనిజయము	0 12	సంగీత కుశాంబకావలి చ॥ మా॥	1 0
రాంబాణి విజయనగర్	0 12	రాంబాణి వాసము దో॥ పి॥	0 8
విజయభాస్కరము జు॥ ల॥	1 0	చతుఃచంద్రిహాస డిటా	0 8
ప్రభాకర డిటా	0 8	పీష్వా నారాయణరావు	0 10
శాంరావిజయం కో॥ స॥	0 12	రాముచార్ మాట్టిడి	0 10
చంద్రికాంబ డిటా	0 12	శ్రీరామ వనము	0 8
పనకాంబ డిటా	0 12	శ్రీరామ ప్రవాసము	0 8
కనీస గానీయము శ॥ రా॥	0 12	శ్రీరామోద్యోగము	0 8
మాతలీ వధకము బ॥ స్వా॥	1 0	శ్రీరామ విజయము	0 8
స్త్రీసావాసము వెం॥ వెం॥	0 10	శ్రీరామశ్శయేభము	0 8
స్వాహరిశ్చంద్రి కా॥ పి॥	0 12	వైదర్భీలీలాసము	0 12
సంగీత సావిత్రీ చ॥ మా॥	1 0	అంధ్రీ పతాకము	0 12
స్వాహరిశ్చంద్రి డిటా	1 0	సంస్కారిత దా॥ పుం॥	1 0
సంగీత ప్రహేళిక డిటా	0 12	రుక్మిణీ పరిణయం గం॥ శే॥	1 0
సంగీత స్త్రీసావాసము	0 12	సీతాకల్యాణము బ॥ సీ॥	0 8
పద్మప్రసాదము	1 0	సంగీత విష్ణులీల చ॥ మా॥	1 0
కృష్ణరాయబారిము	0 12	చిత్రీసభీయము నా॥ స॥	1 4
చిత్రీసభీయము	1 4	తపతీ సంరక్షణము కా॥ కో॥	0 12
లవకుశ నా॥ స॥	1 0	సునర్పిత రా॥ నా॥	1 0
రాధాకృష్ణ డిటా	1 0	సుగ్రీవ పట్టాభిషేకం సో॥ రా॥	0 12
వనకళియము డిటా	1 0	సీతాకల్యాణము డిటా	0 12
కృష్ణకారాయ త్యా॥ వెం॥	1 0	శ్రీరామ జననము డిటా	0 12

పరియునారు:—

గురుకూరి సుబ్బారావు,

బుక్ సెల్లరు అండ్ పబ్లిషర్, భీమడోలు, పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా.

రామదాసు

[గ్రంథకర్తలు:—రామసారాంశకవులు]

భక్తాచలరామదాసు నెఱుంగనివా రాంధులలో నెవ్వరుందురు! ఆంధ్రులందఱును వ్రాయవ్రాయాసములతోర్చి ప్రతిసంవత్సరము నరుగుచున్న భక్తారణ్యమధ్యక్షేత్రమే! శ్రీరామదాసుడగు కంచెగ్గ గోపన్న, యీపురమున రామాలయమును నిర్మించి యందులకై తానీషాధనమును వ్రాయుపఱచిన కారణమున పండ్రెండేండ్లు కారాగారమున నున్న భక్తిరసపూరితదివ్యచరిత్రము! శ్రీరామదాసు గోలకొండలోని చెఱసాలలోఁబడి శ్రీరామనామమే జీవనముగ భక్తిపరవశుడై పాడినపాటలను మన మనేకిమారులు వినియుందుము. భిక్షుకుల దీనారావములయందును, దాసరుల తంబురలందును, భక్తుల పారవశ్యములయందును భాగవతుల పదఘట్టనములందును మూర్తిభవించిన వీరామదాసుగారి పాటలే! నిర్జనములగు నరణ్యముల మధ్యముననుండి, మహోన్నతమగు నంతరాళము నుండి అగాధమగు సాగరాంతరమునుండి, దివ్యకంఠములనుండి శ్రోత్రప్రేయము చేయునవి యీ రామసంక్షేపనములే!

ఈరామదాసుగారు కారాగారప్రాకారములనడుచు, భక్తితన్మయుడై ఉదాత్తసనమువేసికొని, యూహాప్రపంచమున శ్రీరామునితో నాయుష్షునాకిమ్ముని తగవులాడినాడు. ఒక్కొక్కప్పుడు రామా అపచారము సల్పితినని, యాతనిపాదములపైఁ బడి చిన్న పిల్లవానివలె నేడ్చినాడు. మరొకప్పుడు రామునిఁబాచి తెరిచివానివలె నూరక నవ్వుదొడగినాడు. ఆహా రామభక్తిప్రబోధము! ఈభాగములన్నియు నీనాటకరాజమున కవిబ్రహ్మచేఁ జెల్లింపఁబడినవి!

తానీషా రామదాసుల పూర్వజన్మచరిత్రలు—కలీయ నాదేశమున, రామదాసు శ్రీరాముని జూడగోర, రాముడు తానీషాకారమునరాగా రామదాసు భగవంతుడని యెఱుంగక కొట్టుట, శ్రీరాముని తాడనముచేసి నందులకై రామదాసు కారాగృహముల దెప్పలుతినట, అలయనిగ్మాణము, రామదాసు ప్రత్యేకు మరణించి రామావగ్రహమున జీవించుట, తానీషా ఆగ్రహము, రామదాసు తానీషాల సంవాదము రామలక్ష్మణులర్ధరాత్రి రాజభటజేషములతో తానీషాఅంతఃపురముఁ బ్రవేశించి సంవాదము చేయుట, తానీషకు సామ్యుచ్చిల్లించి యాకీను ప్రాణహత్యా ప్రయత్నియననున్న రామదాసునకు కారాగృహమున నిచ్చియద్భుత్యలగుట, తానీషా తీమార్పణము, రామదాసు భక్తాచలమున శ్రీరామ కైంకర్యము చేయుట—భక్తిరసభరితములగు పాటలతోనున్నది చదువనలసిన నాటకము.

తెల 1—0—0

వలయునాడు—కురుకూరి సుబ్బారావు,

బక్కుసెల్లర్స్, భీమడోలు.

